

Львівський державний університет внутрішніх справ

ЗБІРНИК

курсантсько-студентських наукових досліджень

«ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ: ІСТОРІЯ. МОВА.

КУЛЬТУРА. ПРАВО»

Збірник матеріалів курсантсько-студентського семінару

4 листопада 2016 року

Львів – 2017

УДК 81+316.7+34

ББК 81+67+71

3 - 41

Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 7 від 25 січня 2017 року)

Укладач: Кость С.П., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри мовної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ.

Упорядник – Сковронська І.Ю., кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри мовної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ.

Рецензенти:

Балинська О.М., доктор юридичних наук, професор, проректор Львівського державного університету внутрішніх справ;

Рак О.Ю., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри ЖЗМК НУ "Львівська політехніка".

Збірник курсантсько-студентських наукових досліджень «Професійна комунікація: Історія. Мова. Культура. Право» / за заг. ред. І.Ю. Сковронської. – Львів, 2017. – 167 с.

У Збірнику вміщені наукові дослідження курсантів та студентів з актуальних тем культури мовлення, правової комунікації, функціонування української мови та літератури в суспільстві, які були представлені на курсантсько-студентському семінарі «Професійна комунікація: Історія. Мова. Культура. Право» 4 листопада 2016 року.

УДК 81+316.7+34

ББК 81+67+71

3 - 41

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2017

ЗМІСТ

<i>Балинська Д.</i> Відтворення культурних кодів у праві	6
<i>Боднар Ю.</i> Культура мовлення — складова професійної культури педагога.....	10
<i>Бурбулевич С.</i> Свідомо мовленнєвий вплив телебачення на культуру людини	13
<i>Бурячок М.</i> Особливості ментальності українського народу.....	17
<i>Василиця Н.</i> Релігія як спосіб збереження і передачі загальнолюдських цінностей	20
<i>Васина К.</i> Світове дерево – універсальна модель світу.....	23
<i>Гаврилюк Н.</i> Культура мовлення — вагома складова духовно-морального образу українця	26
<i>Галюка О.</i> Формування української ідентичності в умовах Болонського процесу	30
<i>Глухий Н.</i> Професійна лексика та жаргон у середовищі курсантів: джерела та етапи засвоєння	33
<i>Голуб А.</i> Байда-Вишневецький у житті та легендах	37
<i>Дунас Д.</i> Культура мовлення – показник загальної та професійної культури.....	41
<i>Жидецький Ю.</i> Засоби невербальної комунікації: міжкультурний аспект....	43
<i>Зайшлюк О.</i> Мова і пізнання: аналіз взаємовпливів.....	46
<i>Залевська І.</i> Роль комунікаційних здібностей правоохоронця у процесі оперативно-розшукової діяльності	49
<i>Занько М.</i> Іншомовні запозичення в юридичній термінології	53
<i>Ібрагімлі Н.</i> Люблінська унія: історичні причини та політичні наслідки.....	56
<i>Івахів А.</i> Молодіжний сленг як мовне явище.....	58
<i>Калаталюк Р.</i> Мова – засіб встановлення добрих стосунків між людьми ..	63
<i>Кічула Х.</i> Загальні особливості правової культури юриста.....	66
<i>Королюк А.</i> Комп'ютерний сленг: особливості творення.....	69

Косько О. Специфіка національних стилів комунікації	73
Кузьмочко Ю. Виникнення українського козацтва як нової політичної сили.....	75
Куруц Н. Типологія мовних помилок у текстах	84
Лучиніна В. Гендерні аспекти спілкування	88
Лялюк Н. Культурологічні основи професійної комунікації документознавця	92
Микитин Ю. Мовознавчі ідеї Олександра Потебні.....	94
Можаровська А. Типові і нетипові огріхи журналістів на українському телеканалі «СТБ».....	98
Мундяк А. Розвиток демократичності через призму ЗМІ.....	101
Остафійчук В. Публічний виступ як важлива складова ораторського мистецтва.....	104
Панчук В. Систематичне вживання типових мовленнєвих помилок у журналістських текстах	106
Паньків І. Особливості архітектури модерн у Львові в к. 19 – поч.. 20 ст..	112
Подоляк Х. Культура національної мови: минуле та сьогодення	110
Рингач В. Концепція походження культури Зігмунда Фрейда.....	115
Рой В. Культура мовлення – показник професійної діяльності журналіста.	118
Романська О. Мовна порівняльна характеристика української та французької преси (на прикладі видань «День» та «Le monde»)	121
Середюк Л. Комунікація та культура мови – дві невід’ємні складові	125
Сінькова Є. Мовна культура як складова професійності публічного виступу	127
Сковронський О. Невербальні засоби комунікації: значення та функції	130
Стадник З. Підривні соціальні технології та особливості їх використання в російсько-українській гібридній війні.....	134
Ткач Л. Імідж юриста крізь призму риторики	141
Холодницький В. Гетьман Петро-Конашевич Сагайдачний видатний державний діяч та блискучий полководець	145

Чабак А. Роль криміналітету та криміналізованих еліт у російсько-українській гібридній війні	152
Шкода І. Демократична думка у розбудові державності медіа-очима	159
Янішевська Н. Праксеологічні особливості проведення інтерв'ю в авторських телепрограмах	162

Балинська Д. І., студентка Інституту
філології Прикарпатського національного
університету ім. В. Стефаника
Науковий керівник – **Кость Світлана Петрівна**,
к.н. із соц. комунікацій, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У ПРАВІ

Культурний код – це сукупність інформації (візуальної чи словесної), що передає особливості народу і дозволяє ідентифікувати одну культуру з-поміж інших; це своєрідний ключ до розуміння певного типу культури [див. 1]. Кожна національна культура має свої коди, що утворюють своєрідну смислову систему, в межах якої формується поведінка людей. Дехто із дослідників вважає, що такі культурні коди незмінні, тобто інформація, закладена декілька століть тому, продовжує і сьогодні визначати мислення людей у тій чи іншій національній культурі. Інші підтримують позицію, що культурні шаблони міняються доволі швидко, від покоління до покоління (поведінка людини, яка виросла в радянський період, дуже сильно відрізняється від світосприйняття сучасної молоді). На нашу думку, цілком зрозуміло, що базові культурні коди зберігаються і передаються через покоління, але водночас культура постійно поповнюється новими кодами, які відтворюють основні видозмін у суспільстві.

У контексті цього право можна сприймати як засіб відтворення конкретної культури, як один зі способів виявити належність чи чужинність людини щодо певної спільноти. Саме знання культурних кодів допомагає повністю осягнути зміст права. Без цього навіть найточніше дослівне заучування норм права не допоможе зрозуміти те чи інше судове рішення, не навчить тлумачити певні ситуації правозастосування тощо. Недарма американський культуролог і антрополог Ф. Боас наголошував, що «культура – це те, через що людина стає чужинцем за межами свого дому»; адже «коли ти у своїй групі, серед людей, з якими розділяєш спільну культуру, тобі не

доводиться обмірковувати і проектувати свої слова та вчинки, бо всі ви бачите світ у принципі однаково, знаєте, чого чекати один від одного, але перебуваючи в чужій спільноті, ти відчуватимеш труднощі, безпомічність і дезорієнтацію» [2].

У випадку потрапляння людини в «чуже» середовище саме право може стати для неї основним засобом адаптації, бо тут зібрано основні соціокультурні коди, що для місцевих жителів стали звичкою, а для «чужинця» відіграють роль символічних механізмів упорядкування та гармонізації життя. З часом культурно-правові коди набувають значення норм, допомагають пристосуватися та адаптуватися до оточення, а також дають орієнтир для добору певного типу поведінки, що відповідає встановленим нормам.

Для того, щоб культурні коди ввійшли у право, вони мають проявитися як значущі для певного середовища правила поведінки та продемонструвати їх ефективність. Такий статус «кодованим» нормам надає суспільство внаслідок визнання їх соціальними цінностями. Це так звані типові моделі поведінки, що однаково проявляються за однакових умов: люди повинні мати можливість передбачати дії та вчинки інших членів суспільства у типових ситуаціях, без цього впорядковане суспільство стане хаотичним.

При цьому доречно наголосити, що буквально всі сфери культури мають свої коди і всі вони відтворюються у праві. Візьмімо, для прикладу, сімейні взаємини, політику, економіку, релігійні канони, національні звичаї та традиції, професійні відносини, морально-етичні норми та інші правила поведінки соціального суб'єкта – кожна з цих сфер життєдіяльності людини має свої норми, що у праві об'єднуються у відповідні галузі, підгалузі та інститути. Потреба нормативного врегулювання основних сфер людського життя продиктована самою природою суспільства, адже взаємовизнані й взаємообумовлені правила співіснування дають членам спільноти відчуття стабільності, гарантують узгодженість і врахування різних інтересів та потреб, передбачають взаємну скоординованість поведінки всіх.

Тож культурний код можна вважати соціально значущим утворенням, у якому фіксуються основні цінності та здобутки, отримані народом чи нацією. Держава через право закріплює ці коди, роблячи їх механізмом передачі всього культурного надбання, надаючи їм загального визнання, реалізуючи їх у відносинах між людьми, відображаючи через них якісний стан усього суспільства. Таким чином право стає своєрідним дзеркалом культури. Не дарма для того, щоб достеменно вивчити умови певної історичної епохи, спочатку беруться за аналіз чинної на той час нормативної бази (письмової, усної, графічної та ін.), яка дозволяє побачити тодішні суспільні відносини, звичаї, конфлікти і способи їх вирішення.

Найбільш показовим нормативно-правовим закріпленням культурних кодів є державна символіка – прапор, герб, гімн держави.

Державний Прапор України – *синьо-жовте полотнище* (за правилами геральдики треба наголосити саме на такому порядку називання кольорів згори донизу, а не навпаки – жовто-синє чи жовто-блакитне), що символізує синє небо над золотою нивою. Предки українців, як, зрештою, й багатьох інших народів, обожнювали небо, вважаючи, що все найкраще – з неба: боги, світло, благодатний дощ (звідси багато приказок типу «живе, як на небі у бога за дверима», «на сьомому небі від щастя», «небо дитині (коханій людині) прихилити» та інші). Ще один із основних культів наших предків – культ землі (це символ родючості, багатства, щедрості, материнства; не можна на землю плювати й паплюжити її; рідну землю цілували після довгого перебування на чужині; про погану людину казали, що її земля не може носити тощо). Тож *кольори неба і землі* (колосся) найточніше відтворюють коди національної культури українців (до речі, в одному стародавньому рукописі написано, що «русичі землю глаголють матір'ю, а отець їм є небо»).

Державний Герб України обмежили так званим Малим Гербом із центральною геральдичною фігурою – тризубом (символом Великого князя Київського Володимира). 15 липня 2009 року Кабінет Міністрів затвердив

проект Великого Державного Герба України із зображенням Малого Герба у центрі, який тримають лев і запорізький козак (як символи єдності України від Галичини до козацьких степів), знизу – синьо-жовта стрічка, а зверху – княжа корона. На жаль, у проекті залишилася низка помилок і неточностей, тому його так і не було винесено на розгляд Верховної Ради України. Тож Україну представляє *герб-тризуб*, у якому заковано культурний спадок української пра-держави – Київської Русі.

Державний Гімн України (перший куплет і приспів пісні «Ще не вмерла України і слава, і воля» на слова Павла Чубинського та музику Михайла Вербицького) також відтворює національні культурні / духовні коди, зокрема такі як: 1) *нескореність* (ще не вмерла ні слава, ні воля); 2) *віра у краще майбутнє* (ще нам усміхнеться доля); 3) *воля до перемоги і героїчний романтизм* (згинуть воріженьки, як роса на сонці); 4) *бажання бути господарем на своїй землі* (запануєм у своїй сторонці); 5) *лицарська звитяга і самовідданість у боротьбі за свободу* (душу й тіло положимо за свою свободу); 6) *гідність слави героїв-попередників* (докажемо, що ми козацького роду).

Ці державні символи, що стали відтворенням культурних кодів українців, не єдині приклади візуалізації та омовлення культурних знаків. Культурний код може втілюватися у ключових символах і знаках, словах і сталих фразах, жестах і міміці, явищах і речах, літературі й віруваннях – і все це може легко ідентифікувати одну людину з цілою нацією або ж бути не зовсім зрозумілим для представників іншого етносу. Культурні коди можуть не тільки демонструвати національні особливості, а й бути своєрідними фільтрами при входженні «іншого» у певний соціокультурний простір (від побуту і сім'ї до трудової зайнятості та мистецтва).

Література:

1. Культурный код // Коненко Б.И. Большой толковый словарь по культурологии. – М: Вече, 2003. – 512 с.

2. Боас Ф. Эволюция или диффузия? / Пер. Ю.С. Терентьева // Антология исследований культуры. – СПб.: Университетская книга, 1997. – Т. 1. – С. 343-347.

Боднар Ю., студентка Львівського національного університету імені Івана Франка)
Науковий керівник – **Мачинська Н.І.**, доктор педагогічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА

В умовах становлення національної системи освіти в Україні набуває актуальності роль вчителя – майстра педагогічної праці, носія загальнокультурних і національних цінностей. Зростає необхідність підвищення якісного рівня мовленнєвої підготовки фахівців різних галузей, змінюються орієнтири та цінності педагогічної діяльності. В основі професійної діяльності педагога лежить управління взаємодією між учасниками навчально-виховного процесу. Однією з найважливіших умов забезпечення її ефективності є розвинена культура мовлення.

Очевидно, що питання мовленнєвої культури педагога у структурі його професійної та загальної культури є актуальним і потребує обґрунтування.

У довідковій літературі під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людини, а також рівень оволодіння певною галуззю знань або діяльності. Теоретико-методологічні засади та окремі аспекти введення у науковий обіг поняття «професійна культура вчителя» проаналізували В. Бенін, Є. Бондаревська, О. Гармаш, В. Грехнев, В. Гриньова та ін..

Термін «культура мовлення» багатозначний. Із практичного погляду він передбачає досконале нормативно правильне дотримання лексичних,

граматичних, орфоепічних, стилістичних, фразеологічних норм літературної мови, вміння активно використовувати мовні закономірності. Культура мовлення – це вибір і така організація мовних (вербальних) засобів, які в певній ситуації спілкування за умов дотримання мовцем і слухачем мовних норм та етики спілкування дають змогу отримати найбільший ефект в досягненні комунікативних завдань [1, с. 132].

С. Шевчук високу культуру мовлення фахівця визначає як досконале володіння літературною мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності. Її головними комунікативними ознаками (критеріями) є: правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність [4, с. 458].

Культура мовлення вчителя передбачає наявність комунікативних якостей, вміння слухати, володіння технікою мовлення. Основними її характеристиками (показниками) є: духовність, діалогічність, експресивність, змістовність, логічність, нормативність, точність, стислість, простота, емоційна та фонетична виразність, яскравість, образність, постановка голосу, відповідність між змістом і тоном, словами та жестами, мімікою, інтонаційна розмаїтість, чітка дикція.

Т. Іванова зазначає, що професійну культуру визначають, по-перше, як засвоєння особистістю професійних знань та навичок, які становлять педагогічний світогляд; по-друге, як здатність особистості творчо мислити та постійно самовдосконалюватися, займатися самоосвітою; по-третє, як сукупність соціально значущих якостей (інтелігентність, патріотизм, духовна культура, ерудованість) [2, с. 87].

Відповідно до висновків вищезгаданих дослідників, поняття “професійна культура вчителя» включає в себе весь духовний потенціал особистості, інтелектуальні, емоційні і практично - дієві компоненти її свідомості, серед яких одне з ключових місць займає культура мовлення.

На думку В. Семиченко, спілкування, тобто взаємодія з іншими людьми, забезпечує реалізацію функцій навчання, виховання та розвитку

особистості [3, с. 48]. Слово вчителя – це головний засіб педагогічної діяльності. Тому його мовлення має бути логічним, правильним, виразним, багатим за словниковим запасом. Для того, щоб професійно виконувати свою педагогічну діяльність, уміти викликати в дітей зацікавлення і бажання вчитися, педагогу необхідно оволодіти високим рівнем професійної культури, зокрема мовленнєвої як його складової. З огляду на це, кожному вчителю необхідно усвідомлювати та реалізовувати потребу в постійному самовдосконаленні у цьому напрямку.

Отже, сучасний вчитель повинен бути педагогом-професіоналом з розвиненими творчими та науковими здібностями. Оволодіння на високому рівні професійною та мовленнєвою культурою неодмінно забезпечить йому можливість успішного здійснення педагогічної діяльності.

Література:

1. Бабич Н. Основи культури мовлення / Н. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 199 с.
2. Іванова Т. В. Професійна культура майбутнього вчителя / Т. В. Іванова // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 2. – С. 86–93.
3. Попенко О.М. Професійна культура вчителя як інтеграційна якість особистості педагога - професіонала / О.М. Попенко // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 44 — 49.
4. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / С. Шевчук, І. Клименко. – К. : Алерта, 2010. – 696 с.

Бурбулевич С., студентка
НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із
соціальних комунікацій, доцент,
(НУ «Львівська політехніка»)

СВІДОМО МОВЛЕННЄВИЙ ВПЛИВ ТЕЛЕБАЧЕННЯ НА КУЛЬТУРУ ЛЮДИНИ

Телевізор став надбанням майже кожної сучасної родини. Це своєрідне "домашнє вогнище", коло якого збираються, найчастіше ввечері, всі представники сім'ї. Навіть якщо ти самотній, можеш звернутися до "відданого друга", який ніколи тебе не зрадить, хіба що тільки потребуватиме ремонту. Поступово телевізор стає ще одним членом родини.

Власне телебачення із самого початку мало тільки позитивні функції. За допомогою телебачення ви можете мандрувати по всій земній кулі, зазирнути у найглибші западини, піднятися на найвищі у світі гори. Ви можете ознайомитися із традиціями і культурою далеких народів. Ви можете дізнатися про останні новини з усього світу, послухати найкращу у світі музику, подивитись новий шедевр кіномистецтва.

Усім відомий такий вислів: "Дивитися на світ крізь рожеві окуляри". Ми говоримо так про людину, яка з тих чи інших причин не сприймає навколишню дійсність адекватно. Не можна сказати, що така людина позбавлена здорового глузду. Іноді світогляд людини змінюється під впливом незрозумілих чинників навіть усупереч її власному бажанню. У сучасному суспільстві таким агресивним засобом втручання у сферу свідомості стало телебачення. Цікавий факт: зображення на екрані першого телевізора було дуже кумедним — яскраво-рожевим і розпливчастим. Джон Лоджі Берд — людина, що сконструювала цей апарат, — користувався деталями на зразок велосипедного ліхтарика або в'язальної спиці.

У технічному плані сучасний телевізор удосконалений настільки, що в ньому важко впізнати його старовинного "попередника". Але яскраво-рожеве і розпливчасте зображення було успадковане сучасним апаратом. Звісно, що вислів "яскраво-рожеве і розпливчасте зображення" я вживаю в переносному значенні. Зображення сучасним телевізором передається зі збереженням найменших кольорових нюансів. Проте інформація, що ллється безперервним водоспадом з екранів та аудіо приладів сучасного телевізора, подається саме як "яскраво-рожеве і розпливчасте зображення".

Телебачення — це потужне знаряддя, за допомогою якого можна вільно маніпулювати масами. Такі маніпуляції були продемонстровані під час останньої передвиборчої кампанії на посаду президента. Таємниця успіху всім відома: досить наповнити ефір урочистим "оспівуванням" одного кандидата і зневажливим аналізом помилок його противника.

У західних регіонах місцеві телеканали оспівували свого кандидата, у східних — його опонента. Ця телегра трохи не призвела до трагедії: жорстокого кровопролиття і розколу нації. Політикам вистачило мудрості своєчасно припинити цей показовий процес "любові" до Батьківщини. Отже, в телеефірі лунали високі гасла про рівність, братерство і щастя всіх земляків, а як тільки справи владнались і настала черга розділяти посади, заслужені важким мистецтвом маніпулювання настроями натовпу, "патріотизм" політиків кудись зник.

Отже, телебачення — це джерело інформації. По суті, вплив телебачення на формування свідомості людей позитивний: розширюються світоглядні та пізнавальні межі. Негативний вплив пов'язаний із людським фактором. У всі часи існували люди аморальні, чиї уподобання, духовні орієнтири йшли всупереч загальнолюдським. Заради власного зиску ці люди переступають межу закону і можуть навіть скоїти злочин. Прикро, але телебачення дає широкі можливості таким людям у досягненні їхньої корисливої мети.

Отже, телеефір переривають "мертві" рекламні паузи і блоки. З одного боку, реклама так уже набридла, що виникає непереборне бажання просто вимкнути телевізор. Іноді ти навіть забуваєш, що дивився до рекламної "хвилинки". Нав'язлива реклама не тільки змушує купувати зайві непотрібні товари, які найчастіше за все мають доволі низьку якість. Вона також формує новий тип людини — людини-споживача. Так, якщо, наприклад, ти будеш пити пиво, то навколо тебе будуть розумні й веселі друзі. У твоєму сімейному житті запанує тиша, лад і спокій, якщо ти будеш купувати ... майонез. Удача ніколи не залишить тебе, якщо ти запалиш дуже "корисну" сигарку: ти побачиш інший світ, світ нескінченних пригод. Хоча всі чітко усвідомлюють, до яких наслідків призводить паління: інший світ побачити, дійсно, можна, причому дуже швидко.

Під впливом телебачення формується мовленнєва культура людей. Не варто говорити (бо про це вже багато разів було сказано) про відповідність мовлення телеведучих нормам сучасної української літературної мови. Процеси демократизації суспільства лібералізували наше мовлення. У публіцистиці почали активно використовувати елементи розмовного мовлення, стилістично знижену, вульгарну, жаргонну лексику, просторіччя. Прагнення відійти від канонів радянської доби в бік невимушеності, неофіційності, прагнення вирватися з полону українського провінціалізму виявилися у таких формах: усе найчастіше ми чуємо, як людей, у тому числі офіційних осіб, іменують без компонента по батькові. У студії доволі часто звучать звертання просто на ім'я й часто на "ти", запозичені з розмовної мови формули прощання: "Хай щастить! Будьмо! Бувайте! Шануймося, бо ми того варті!" У мові газет і журналів, у телевізійних студіях уже не рідкістю стало використання непристойних слів.

Якщо говорити про цензуру, то, на мою думку, прийшов уже час певною мірою обмежити діяльність "діячів" телебачення, які намагаються заробити якомога більше грошей. Подивитися на телеекрані високохудожню кінострічку не завжди щастить. Натомість — ріки крові, жорстокість,

наси́льство. Дитина, система моральних цінностей якої формується під впливом такого телебачення, ставши дорослою, буде вважати, що за гроші купується все на світі. Вбити людину можна — нехай вона тільки спробує образити тебе. Лайка, нецензурні вислови — це своєрідна норма мовлення майже кожної сучасної людини. Як бачимо, у кожній сфері суспільної діяльності тим чи іншим чином відображається подвійна сутність людського єства: одвічна боротьба добра і зла. Це твердження цілком справедливе і стосовно телебачення. Проте телебачення значно впливовіше, ніж інші види масової інформації: воно впливає не тільки на окрему особистість, а й на суспільство і людство в цілому. Здається, тільки Інтернет не поступається телебаченню у своїй функції глобального впливу на людину.

Література:

1. Дмитровський З.Є. Телевізійна журналістика: Навч. посібник. Вид. 3-тє, доповн. / З.Є. Дмитровський. — Львів: ПАІС, 2009. — 224 с.
2. Пенчук І.Л. Телевізійна журналістика. Методичні матеріали до вивчення дисципліни для студентів зі спеціальності 7.030201 – Журналістика / І.Л. Пенчук. — Запоріжжя, 2004. — 163 с.
3. Кузнецов Г. В. ТВ-журналистика: критерии профессионализма / Г. В. Кузнецов. — М. : РИП-холдинг, 2003. — 220 с
4. Коваленко І. П. Роль тележурналістики в електоральному процесі // І. П. Коваленко // Вісник Харківської державної академії культури: зб. наук. пр. — Х.: ХДАК, 2012. — Вип. 37. — С. 211–215
5. Здоровега В. Й. Теорія і методика журналістської творчості: підручник. — 3-тє вид. / В. Й. Здоровега. — Львів, ПАІС, 2008. — 276 с.

Бурячок М., студентка Львівського державного університету внутрішніх справ.

Науковий керівник – **Андрушко Л. М.**,
кандидат мистецтвознавства, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ОСОБЛИВОСТІ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Ментальність – певна сукупність цінностей, звичок, не завжди усвідомлена система координат, психологічних алгоритмів, які формують погляд людини або групи осіб на навколишню дійсність й, відповідно, визначають її (їх) поведінку. Але, якщо детально вивчати цю складову, то робиш цілком логічний висновок, що ментальність – поняття, яке важко збагнути. Воно майже не піддається раціональному тлумаченню.

Поняття українська ментальність – це ще більш тонка матерія, це щось таке, що відчувається, але не усвідомлюється. Однак включає в себе й загальноприйняті правила та звичаї, й традиції, й мову, й світогляд. Якщо скласти ментальне намисто українського суспільства, то воно, мабуть, складалось би із наступних складових: хазяйновитість, консерватизм, універсальність, миролюбство, релігійність, обдарованість, сентиментальність, містицизм, відкритість, кмітливість, хитрість, лукавство, самовілля, розвинене почуття гумору, нертність, пасивність, індивідуалізм, провінційність, занижена самооцінка, наївність, інфантильність, недбалість, замкненість у своїй групі, брак цілеспрямованості, скупість, жадібність, анархічність, непослідовність, слабка допитливість [5, с.120-130].

Отже, ми маємо досить розмаїті складники з доволі великим вмістом негативних якостей. Хоча негативність тих чи інших якостей можливо по-різному трактувати в залежності від обставин та умов застосування. Відповідно, всі ці якості належним чином впливають на формування

суспільних відносин та норм поведінки як в середині країни. Так і за її межами. У минулому дослідження ментальності знаходили практичне застосування в роботі спецслужб з підготовки агентури для роботи за кордоном, нині – у діяльності політиків, культурних діячів, посадових осіб, простих громадян українського суспільства.

Звичайно потрібно розрізняти, що український менталітет формувався на тлі боротьби суспільно-хуторського мислення та авторитарно-державного початку. Основні зусилля діяльності українського народу направлені з одного боку на затвердження цінностей хуторської спільноти, місцевого самоуправління, з іншого боку на затвердження та прийняття над собою влади «першої особи» [1, с.250-253].

Постійно ворогуючі між собою українські християнські конфесії не змогли стати тим ціннісним фундаментом, який би протягом історії українського народу об'єднав би різні верстви та прошарки українського суспільства. Саме вольова імпульсивність визначила український генотип.

Практика останніх десятиріч показала, що нищення культури призвело до неабиякого зростання егоїзму та безкультур'я, особливо серед молоді та сільського населення. Більшість сучасних українців своє ставлення та відношення до таких понять, як щастя, благополуччя, успішність зв'язують насамперед з матеріальним станом, який продиктований логікою ринкових відносин [3, с.131-143].

Американські різного роду діячі пояснюють, що низький рівень загальної культури та шкільної освіти у США – цілком свідоме надбання заради досягнення низки економічних цілей. Цілком зрозуміло, що прочитавши багато книжок, людина з високим рівнем освіти та культури відразу стає набагато гіршим та більш вибагливим споживачем тих, чи інших цінностей, що пропонуються як з боку влади, так і з протилежної сторони.

Україна останні десятиліття іде цим самим шляхом стимулювання

споживчих настроїв та отримання безініціативного, неінтелектуального споживацького суспільства [4, с.17-30].

Особливо яскраво ця тенденція проглядається протягом останніх 3-4 років. Серед дітей поменшало цікавих оповідачів. У цілому, молоде покоління стає здебільшого прагматичним, вчиться захищати власні інтереси. Чи потрібно дивуватися, що за останні 5–6 років кількість наркоманів збільшилося в кілька разів. Ситуація погіршується ще й тому, що в Україні сьогодні простежується глибока психологічна криза. Одним з виявів цієї кризи є протест проти ненормального, несправедливого життя, який на жаль зараз набув патологічно потворних форм. Замість того, щоб згуртуватись, вийти на вулиці, висунути вимоги та примусити можновладців зробити життя ліпшим, наші люди з відчаю, з усвідомлення свого повного безсилля позбуваються цього життя. В країні різко зросла кількість самогубств, абортів, вбивств, матері власноруч відправляють на той світ своїх щойно народжених дітей. Люди спиваються, гинуть від наркотиків, не лікуються, що також є прихованим самогубством [2, с.150].

Отже, на сучасному етапі ментальність українського народу має велике значення, оскільки активними є негативні тенденції у розвитку суспільства. Триває не тільки вимирання, а деградація, моральне зубожіння нації. І воду на млин цієї психологічної кризи рясними потоками, повсюдно і майже повсякчасно лє політична еліта країни, яка обливає брудом один одного та втягує у свої «розборки» широкі верстви населення. При цьому в хід ідуть усі дозволені і не дозволені форми та методи, як обман, наклеп, нагнітання песимістичних прогнозів, заклики до міжнародної спільноти, нівелювання будь-яких людських цінностей. Їх цілком задовольняє таке становище, адже затюканим, малограмотним, злиденим, неосвіченим народом краще маніпулювати та легше управляти.

Література:

- 1.Костюк В.Н. Изменяющиеся системы / В.Н. Костюк – М.: 1993. – 347 с.
2. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. / В.

- Іваненко, В. Корнієнко (пер. з англ.). – К.: 1997. – 423 с.
3. Кравченко І. Культура як національна мета / І. Кравченко // Віче. – 1995. – №2. – С. 131-143.
4. Кремень В. Політична стратегія України. Порівняльні перспективи / В.Кремень // Віче. – 1994. – №11. – С.17-30.
5. Макаренко Е.М. Ментальність і формування політичної культури нації (соціально-філософський аналіз): Дис. канд. філос. наук: 09.00.03 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К., 2000. – 186 с.

Василиця Н.,
студентка ЛьвДУВС

Науковий керівник – **Мельник М.В.,**
кандидат філологічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

РЕЛІГІЯ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ І ПЕРЕДАЧІ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Загальнолюдські цінності завжди були і будуть безумовною необхідністю в житті людини. Життя людини протікає на різних рівнях — індивідуальному та суспільному. Тому і духовне життя людини розглядається як індивідуальне духовне життя та духовне життя суспільства. Безумовно, обидві форми духовного життя нерозривно взаємозалежні між собою й одночасно мають різну специфіку [1]. Індивідуальне духовне життя розгортається шляхом освоєння духовних надбань життя суспільного, коли людина попадає в поле тяжіння визначених духовних цінностей, що функціонують у суспільстві. З іншого боку, у процесі індивідуального духовного життя формуються певні духовні цінності, що об'єктивно стають надбанням суспільного життя, тобто індивідуальне духовне життя — невинний процес переходу зовнішнього змісту буття у внутрішній світ і навпаки [4].

Релігія у кожній християнській сім'ї передається з покоління у покоління. Релігійні вірування прищеплюються людині навіюванням і самонавіюванням. У дитинстві релігії навчають батьки, а в подальшому житті стереотипи, що склалися, підтримуються у віруючого релігійними проповідниками, спілкуванням з одновірцями. Читання молитов, діяльна участь у релігійному житті громади є активною формою самонавіювання релігійних вірувань. Це є дає розуміння того, що сім'я зберігає усі традиції, які були ще в минулому. Духовність не обмежується лише ставленням до універсальних цінностей, а має і ціннісне ставлення до світу і самої себе, формується на основі розвинутої щиросердечності людини, тобто духовне і щиросердечне життя людини генетично взаємозалежні.

Людина як біологічний вид наділена здатністю абстрактного мислення, тобто вона може замислюватися про сенс свого життя і робити з цього деякі висновки. Безліч релігійних принципів було втілено в законах, але релігія залишається актуальною, оскільки вона містить велику кількість норм моралі.

Цінності релігії – це перш за все цінності віри, які затверджені відкрито для всіх людей, і кожен може слідувати їм, якщо релігійна свідомість особистості перебуває на достатньо високому рівні [2]. Крім того повний список релігійних цінностей сформульовані у вигляді норм і правил поведінки переважно у Святому Писанні. Звісно віруюча людина повинна їх дотримуватись. В релігії присутній певний догматизм, як на мене, проте позитивне її значення очевидне, тому що істинне буття прямо пов'язане з предметом релігійної свідомості.

Будь-яка релігія — більше або менше струнка система, що складається з трьох елементів: уявлень, настроїв, дій. Цінності релігійного спілкування зводяться до цінностей віри, таких, як, наприклад, визнання Бога, розуміння гріха і доброчесності, порятунок душі, відчуття дива, дотримання обрядів. Але релігія й нині претендує на абсолютну істину у

розв'язанні таких питань, як походження світу, людини, сенсу і цінності її життя.

Цінності релігійного спілкування зводяться до цінностей віри, таких, як, наприклад, визнання Бога, розуміння гріха і доброчесності, порятунок душі, відчуття дива, дотримання обрядів. У житті суспільства релігія постає в першу чергу як суспільно-функціонуючий феномен. Складна і багаторівнева структура релігійного комплексу, а також особливість тих сфер суспільного життя, в яких він реалізується в якості рушійних сил або умов, зумовлює різноманітні вияви і сфері реалізації його функціональності [5]. Вона, залежно від місця і ролі самого релігійного фактора у соціумі, може здійснюватися в різних суспільних ситуаціях. Функціонування релігії може сприяти розвитку, стабільності чи, навпаки – нестабільності життя людської спільноти. В практичному житті це відбувається через релігійні ідеї, концепції, систему цінностей, які лежать в основі діяльності релігійних інституцій та організацій.

Мета релігійного збереження і передачі загальнолюдських цінностей — полягає в осмисленні того щоб дати людині не тільки певну картину світу, а й сенс її життя, тобто зробити його осмисленим. Адже знання людини того, для чого вона живе, робить її сильнішою, допомагає здолати життєві негаразди, страждання і навіть гідно сприйняти смерть. Релігійний, поруч із міфологічним, філософським, натуралістичним (науковим), є одним із найважливіших типів світогляду. В його основі — релігійні догми, викладені у святих книгах, релігійних переказах, працях отців церкви тощо. Центральним положенням релігійного світогляду є думка про те, що в основі всіх явищ природи, суспільства, людського буття, свідомості й пізнання — Бог [3].

Я вважаю, що наш обов'язок тепер і в майбутньому полягатиме в тому, щоб розвивати цінність релігій в наших сім'ях, зберігати ту християнську віру доносити її з гордістю до наших дітей в майбутньому.

Потрібно з любов'ю ставитись до Божих заповідей які допомагають людині збагнути, що таке добро, а що таке зло.

Отже, цінності релігії головним чином мають зв'язок з серцем людини, її почуттями, переживаннями, емоціями та вірою. Без віри повноцінне життя людства є неможливим взагалі. Релігія — віра, особлива система світогляду та світосприйняття, набір культурних, духовних та моральних цінностей, що обумовлюють поведінку людини. Релігія виконує регулятивну функцію. Як будь-яка інша сфера духовної культури, вона створює певну систему норм і цінностей, але специфіка яких полягає насамперед у збереженні і закріпленні віри у надприродне. Цьому завданню підпорядковані не тільки культові дії, а й сімейно-побутові стосунки, система традицій і звичок.

Література:

1. Абрамович С. Релігієзнавство: Підручник/ С. Абрамович, М. Тілло, М. Чікарькова. - К.: Дакор, 2006. - 509 с.
2. Кислюк К. В. Релігієзнавство: [підручник для студентів вузів] / К. В. Кислюк, О. М. Кучер. — [5-е вид. , виправ. і доп.]. — К. : На-род. укр. академія, 2007. — С. 425–464.

Васина К., студентка Львівського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Андрушко Л. М.**,
кандидат мистецтвознавства, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

СВІТОВЕ ДЕРЕВО – УНІВЕРСАЛЬНА МОДЕЛЬ СВІТУ

Людина як біологічна істота була (а багато в чому і залишається) дуже слабкою і беззахисною перед лицем природи. У роду людського спочатку не

було і немає своєї власної біологічної, природної екологічної ніші, він повинен був сам її собі створювати і створює досі. Тому виникло протиставлення «я – світ» спочатку означає ворожість світу до людини. Цій ворожості Homo Sapiens протиставив два способа виживання – цивілізацію і культуру.

З найдавніших часів людина створює модель світу. Модель світу – світоустрій, що містить, по-перше, закономірності її виникнення, по-друге, його структуру, по-третє, його перспективи. Ця структура включає богів, природу, людей й світ культури. Відображена в міфологічній свідомості, така структура космосу знаходить своє вираження в космогонічних, антропогенних і культурогенних міфах [1, с.21-27].

Найпоширеніший образ, синтезуючий всі Моделі світу — світове древо. Світове Древо (Древо Всесвіту, Древо Роду, Древо Життя)— уособлення єдності усього світу, своєрідна модель Всесвіту й людини, де для кожної істоти, предмета чи явища є своє місце. Це також посередник між світами — своєрідна дорога, міст, драбина, якими можна перейти до світу Богів або в Потойбіччя. Про Світове Древо створено безліч легенд, казок. Цей символ знайшов відображення в орнаментах багатьох народів. За образ Світового Древа використовують різні дерева, кущі, квіти, колоски тощо згідно звичаю і рослин, що проростають на даній території [3, с.21-27].

Крона Світового Древа символізує світ Прави – законів Божих, згідно яких листя розпускаються і опадають, що означає колообіг життя. Стовбур Світового Древа – це світ видимий (світ Життя). Коріння – це світ потойбічний (світ Мертвих). Прав – світ законів, правил, освячених звичаями, досвідом, обрядами. В кроні Древа життя живуть боги. Світове дерево уособлює єдність усього світу. Це своєрідна модель всесвіту і людини, де для кожної істоти, предмету чи явища є своє місце. У доісторичний період суспільні події виокремлювалися людиною в символічні форми, окреслені значно більше активніше, ніж у сучасній культурі. Будь-яку дію, важливий вчинок регламентувався розробленим і

яскраво вираженим ритуалом, вивищуючись до міцного і незмінного стилю життя. Важливі події – народження, шлюб, смерть – завдяки ритуальним таїнствам досягали блиску містерії. Та й щоб відчувати себе захищеною серед цієї космічної боротьби добра і зла, древній людина вибудовував свій світ у вигляді справедливої, непорушною духовної системи, у якій вищі божественні сили дарують чи карають його за праведне чи несправедливе життя [2, с.10-15].

У своєму знаменитому староіндійському трактаті про політику, боги відокремлюють впорядковану територію, котра під їх заступництвом, від зовнішнього світу, де панують сили Хаосу (противники богів і противників царя). Простір сприймається як неоднорідне і усередині державних кордонів – найбільш сакральним є Центр (столиця), а столиці – царський палац. Відповідно до тим самим розпорядженням, місто, зазвичай, представляє квадрат, чітко орієнтований в протилежні боки світла [3, с.11-26].

Підтвердження цієї (спільної індоєвропейців) світопобудованої структури ми бачимо і у культурі скіфів. За твердженням давньогрецького історика Геродота, територія Скіфії сприймається як чотирикутник, та її священне місце – Ексампей, куди впали золотопалаючі дари богів, перебувало, за версією Геродота, у центрі цього чотирикутника. Ці категорії допомагали древній людині сприймати і свій останній земний будинок, і могилу, і палац правителя, і храм, і, і держави – як, у принципі, однотипні структури, адже кожна з яких відтворювала у тих чи інших розмірах і втрачає формах вже знайому нам давню модель світобудови. Але щоб перевести геометричний символ в зрозумілий образ, людина створила свою модель світу у відповідність до зрозумілих їй образів – гори, дерева, рослини, тварини, тіла людини. Ці символічні об'єкти продовжували відбивати у структуру космосмічного звязку Неба і Землі та, головне, з допомогою них легко можна було продемонструвати однаковість потрібної моделі світу у «зонах стику», у яких Небо сходиться, сполучається з Землею. У результаті, світ нашого далекого предка хіба що обмежувався його сакральними

параметрами, але водночас і захищався від позамежного руйнівної Небуття, Хаосу. Тому міфологічний «обрій» свого світу архаїчна свідомість сприймала як реальний. Давні люди вірили в «край світла» [4, с.616–619].

Отже, міфологічний світогляд наших предків породив своєрідну картину світу. Обраний в такий спосіб найдавніший символ світу – Світове дерево, поділялося на три сакральні зони за вертикаллю: коріння – низ – Земля (підземелля); стовбур – середина – надземна атмосфера; галузі (крона) – гору – Небо. У ці ж зони Древа входило і помилкове уявлення людини про час, минуле, сьогодення та майбутнє, про дні й нікого ночі, про зиму і літо. Дерево пов'язувалося своїми зонами з предками, нинішнім поколінням і нащадками. Що ж до горизонтальної структури Світового дерева, то вона утворювалася самим Древом (центр) і чотирма об'єктами в протилежні боки від цього. Ця горизонтальна площину представлялася квадратом. Образ Світового дерева поширений у культурі та мистецтві багатьох народів.

Література:

1. Войтович В. М. Українська міфологія / В.М.Войтович — К.: Либідь. 2002 р.— 664 с.
2. Єлісова М. О. Універсальний символ «світове дерево» та його мовно-образні парадигми в художніх текстах Бориса Пастернака // Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.02 / М. О. Єлісова; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Ін-т філол. — К. : 2006. — 20 с.
3. Суріна Г. Ю. Міфологема світового дерева, як один з виявів архетипу триєдності. Мультиверсум. Філософський альманах. — К.: Центр духовної культури, — 2006. — № 56. — 124 с.
4. Язычество / Толстая С. М. // Славянские древности: Этнолингвистический словарь : в 5 т. / Под общей ред. Н. И. Толстого; Институт славяноведения РАН. — М. : Международные отношения, 2012. — Т. 5: С (Сказка) — Я (Ящерица). — С. 616–619.

Гаврилюк Н., курсантка 3 курсу ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Кость С.П.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент (*Львівський державний університет*)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – ВАГОМА СКЛАДОВА ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ОБРАЗУ УКРАЇНЦЯ

Що означає мова для народу? Це першооснова існування нації. Це те, без чого жоден народ не міг би утвердити своє незалежне становище, надати доказ того, що він вільний або заслуговує на свободу. Але вільний не стільки в політичному аспекті, а в духовному. Нація без мови – не нація.

Мова – це спосіб самоідентифікації в історичному просторі, метасоціальна площина, що відображає стан генетичної інформації людини й нації (соціальний філогенез). Феномен мови у третьому тисячолітті вийшов за межі суто лінгвістичних знань. Вона виконує націєтворчу функцію: соціалізація людини відбувається в атмосфері (аурі) національної мови. Саме тому більшість дослідників визначення нації пов'язують з мовним компонентом, а в ієрархії атрибутів нації мова посідає домінантне місце, поряд із національною самосвідомістю, елементом і виявом якої є ставлення до мови.

Сьогодні, коли українська мова відіграє виняткову роль у житті суспільства, у розвитку науки, культури й освіти, проблеми підвищення рівня культури мовлення як важливого чинника формування цілісної культурно-національної ідентичності, ролі державних інститутів, що беруть участь в управлінні процесом становлення і подальшого розвитку державної української мови, та її співіснування з мовами національних меншин обговорюються на круглих столах, семінарах, конференціях.

«Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку XXI століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу» – Ліна Костенко [1, с. 62].

Рідна мова – запорука існування будь-якого народу. Для нас, українців, – це українська. Ми ж живемо в Україні, і крім нас ніхто в цілому світі не заговорить нашою мовою, ніхто не допоможе, коли нація буде гинути, бо, відомо, держава існує за трьох умов: коли в неї є територія, мова, релігія. У нас є все. Не вистачає розуму це усвідомити. Усвідомити, що ми – єдині і неповторні, як і будь-який народ, і не потрібно ні під кого підлаштовуватися, щоб, не дай Бог, не подумали, що бандерівець, націоналіст – так, наче йдеться про злодія чи бандита. Че Гевара – всесвітньо відомий національний герой, бо боровся за свободу проти окупаційного режиму, а ми соромимося своїх героїв, не знаючи своєї історії, точніше, історичної правди, її глибокого правдивого коріння, її незмірного багатства.

«Мова росте елементарно, разом з душею народу». І. Франко [2]. Мова і культура перебувають в одній поняттєвій площині і як духовні вартості органічно пов'язані між собою. Слово культура (від лат. cultura – догляд, освіта, розвиток) означає сукупність матеріальних і духовних цінностей, які створило людство продовж своєї історії. Мова – це прояв культури. Мова утримує в одному духовному полі національної культури усіх представників певного народу і на його території, і за її межами. Вона цементує всі явища культури, є їх концентрованим виявом. Плекаючи мову, дбаючи про її розвиток, оберігаючи її самобутність, ми зберігаємо національну культуру.

Оскільки в останні роки зростає інтенсивність ораторської комунікації, слід зауважити про необхідність подальшого розвитку риторичної культури особистості з ефективним мисленням, якісним мовленням, оптимальним спілкуванням. Адже від якісного або неякісного мовлення залежить врешті-решт доля окремих людей і суспільства в цілому. Опанування знань стилістичних багатств української мови, використання слова як знаряддя праці, носія інформації, професійної вербальної зброї та засобу духовного впливу сприяє піднесенню культури й духовності нації взагалі.

«Як парость виноградної лози плекайте мову...». Легендарні слова Максима Рильського знайомі нам ще зі школи. Ми намагалися пояснити тему

цього вірша, але насправді рідко задумувалися над сенсом та ідеєю, яку автор прагнув до нас до нести. Адже турбуватися про такі «не суттєві проблеми» в нашому заполітизованому, економічно нестабільному світі не є актуально. Це і є головною мовною проблемою нашої країни. Нам зручніше жити, не задумуючись над цим питанням; зручніше вживати в повсякденному житті звичний нам «суржик», а не намагатися відшліфувати власне мовлення.

Мова та історія тісно пов'язані між собою. Адже саме ті події, які відбувалися в історії України, певним чином формували та розвивали нашу мову. Продовж тривалого часу різні народи намагалися знищити українську мову та культуру, звичаї та літературу. Українська мова зазнала русифікації на Сході, полонізації та мадяризації на Заході. Всі ці примусові заходи негативно вплинули на розвиток нашої мови та сприяли її частковому відмиранню на визначеній території нашої країни.

На сучасному етапі питання культури мовлення особливо гостро постає перед молоддю. Рівень мовної культури сприяє вихованню всебічно розвиненої особистості, громадянина незалежної України.

Ми захоплюємось історією своєї держави, її символами, способом життя українського народу, його культурою. Через твори художньої літератури ми вивчаємо менталітет українців, характерними рисами яких є честь, справедливість, патріотизм, совісність, шанобливість, повага до праці й людей праці, до матері, жінки-берегині, а також милосердя, доброта, співчуття до людського горя, бережливе ставлення до природи, землі-годувальниці, господарність, скромність, безкорисливість, мир і злагода між людьми.

Високий рівень мовної культури українців здавна захоплював навіть прискіпливих іноземців. У прислів'ях, піснях, обрядовій поезії наші предки виявляли святе, шанобливе ставлення до всього, що складало життєвий устрій, до співвітчизників і добропорядних сусідів України.

Один давньогрецький філософ казав: «Заговори, щоб я тебе побачив». Це дуже символічний вислів із глибоким змістом. Якими побачать українців

інші народи, залежить від самих українців. Ми хочемо бути багатомовними та освіченими, хочемо, щоб про нас знав увесь світ. Для цього ми маємо засвітитися любов'ю передусім до рідної мови як до найсвятішого скарбу нашої нації.

Література:

1. Ліна Костенко й українська лексикографія кінця XX – початку XXI ст. / В. Статєєва // Культура слова. – 2010. – Вип. 73. – С. 54-64.
2. Всеукраїнська незалежна суспільно-громадська газета "Козацький край" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : **URL :** <http://cossackland.org.ua/2013/08/27/ivan-franko-mova-roste-elementarno-razom-z-dusheyu-narodu/>

Галюка О. магістрант Львівського національного університету імені Івана Франка
Наук. керівник – **Мачинська Н.І.**
доктор педагогічних наук, доцент
(Львівський національний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У сучасній психологічній науці ідентичність визначають як «почуття самототожності, власної істинності, повноцінності, причетності до світу та до інших людей. З одного боку, вона притаманна всім суб'єктам, й з іншого – ідентичність є унікальною та єдиною, відмінною» [3, с. 18].

Загальнонаціональна ідентичність за своєю суттю багатовимірною. Вона може охоплювати, але не скасовувати етнічну, культурну, професійну,

статеву та інші види ідентичності.

Українська ідентичність – широкий комплекс індивідуальних та колективних міжособистісних зв'язків, історичних уявлень, який становить основу самоідентифікації окремих осіб та груп людей з українською нацією як самобутньою спільнотою, що має свою етнічну територію, мову, історичну пам'ять, культуру, традиції, національну ідею. Національна ідентичність може співіснувати з наднаціональною ідентичністю (європейською чи космополітичною). Почуваючи себе громадянином світу, людина не втрачає національного почуття, позаяк до космічного, всесвітнього життя людина долучається завдяки життю національному.

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Відтворюючи і нарощуючи інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства вона виступає визначальним чинником його політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності. У межах освітнього простору створюються сприятливі умови для підтримання існування та розвитку як індивідуальної (особистісної), так і групової (загальнонаціональної, національної) ідентичності.

У контексті залучення України до Болонського процесу постають особливі виклики ототожнення особистості, яка має змогу інтегруватися в європейську та світову освітню спільність і стати спроможною вести рівний діалог-співпрацю в глобальному світі. Проте можливі й загрози втрати власної національної ідентичності освітньої системи. Тому постає вибір: зберігати автентичні цінності традиційної освітньої культури, залишаючись на відносно сталому рівні, прийняти нову, наслідуючи та компілюючи європейські стандарти, хаотично рухаючись у майбутнє, чекаючи результатів у дії, або ж здійснити вдалу спробу поєднання найкращих моментів двох варіантів.

У Європі в межах Болонського процесу відбувається інтенсивне формування спільного освітньо-наукового простору. Водночас глобалізація

ставити перед освітою загалом та перед національними освітніми системами зокрема цілий ряд проблем. Фактично національні системи освіти поставлені перед вибором: чи намагатися зберегти власні традиції і стандарти, ризикуючи виявитися «виключеними», чи поступитися експансії більш динамічних і конкурентоспроможних. У цьому контексті стає актуальним завдання перетворення освітнього середовища вищого навчального закладу на високоорганізовану спільноту з прогресивними, національно налаштованими системами цінностей, продуктивною діяльністю, здатною забезпечити умови становлення особистості, яка компетентно вирішує і власні професійні проблеми, і відзначається активною громадянською поведінкою, позитивною національною ідентичністю [1, с. 10].

Болонський процес як один зі шляхів прийняття викликів глобалізації в освітній сфері покликаний створити універсальний шлях для розв'язання спільних для світового співтовариства проблем у галузі вищої освіти. Слід усвідомити, що задля підвищення конкурентоспроможності української вищої школи необхідна розумна інтеграція національної системи освіти, звичайно ж з трансформацією останньої на основі збереження кращих традицій та визначення пріоритетів розвитку, інструментів і способів здійснення необхідних змін.

Освіта і наука – найважливіші умови утвердження України на світовому ринку високих технологій, запорука процвітання української держави. Тому провідними тенденціями розвитку національної системи освіти як основи формування національної ідентичності мають бути: орієнтація освіти на гуманістичні цінності світової, національної і професійної культури; перенесення акценту з викладацької діяльності педагога на пізнавальну діяльність учня, на «формування творчої методики його самонавчання та самоактуалізації»; перехід від традиційних, інформативних, монологічних методів і форм навчання до діалогічних; комп'ютеризація і технологізація навчання; цілеспрямоване впровадження особистісно-орієнтованих технологій навчання [2, с. 151-152].

Звичайно, для освіти, у якій відбуваються фундаментальні зміни, необхідні й ідентифікаційні процеси. Важливим постає й забезпечення пріоритетності національних ідеалів і цінностей. При цьому саме національні традиції, зокрема й освітні, найбільш повно відповідаючи ментальним та психічним особливостям українського народу й маючи морально-естетичне та гуманне начало, покликані формувати та плекати ціннісно-орієнтовану особистість. Національна самобутність спрямована на єдність індивідуальних та соціокультурних ідентичностей, а тому в умовах інтеграції освітніх практик, безперечно, повинна підкреслюватись.

Література:

1. Козловець М. А. Освіта і національна ідентичність в умовах глобалізації / М. А. Козловець // Наук. вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2008. – Вип. 40 : Філософські науки. – С. 8–14.
2. Кондрашова Л. В. Гармонізація інтелектуального та емоційного факторів навчання у забезпеченні якісної освіти учнів: навч. посібн. / Л. В. Кондрашова, Н. Є. Федорінова, А. Г. Міняйленко. – Кривий Ріг: КДПУ, 2008. – 274 с.
3. Потапчук Т.В. Ідентичність: основні підходи до визначення сутності поняття / Т.В. Потапчук // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 3. – С. 14 – 21.

Глухий Н., курсант 1-го курсу ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Козловський В. І.**,
кандидат філологічних наук, ст. викладач
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ПРОФЕСІЙНА ЛЕКСИКА ТА ЖАРГОН У СЕРЕДОВИЩІ

КУРСАНТІВ: ДЖЕРЕЛА ТА ЕТАПИ ЗАСВОЄННЯ

Питання мовної культури курсантів є важливою складовою сучасних студій, що присвячені юридичній лінгвістиці. Як показує практика типовим для сфери юридично-правових дій працівників поліції, та курсантів зокрема, є низький рівень комунікативних умінь. Цьому сприяє не лише широке використання вульгарної, ненормативної та нецензурної лексики, а й залучення у професійно-ділову комунікацію професіоналізмів та жаргону.

Професіоналізми – слова й мовленнєві звороти, що характерні для мови людей певних професій. Оскільки професіоналізми вживають на позначення спеціальних понять лише в царині того чи іншого фаху, ремесла, промислу, вони не завжди відповідають нормам літературної мови. Вони часто виступають як неофіційні (експресивно забарвлені) синоніми о термінів. Ніби деталізують загальновідомі назви. З-поміж професіоналізмів можна вирізнити науково-технічні, професійно-виробничі, просторічно-жаргонні. Вони доволі різноманітні щодо семантичних характеристик.

Жаргон – це стилістично знижена лексика, що має типову стилістичну маркованість: іронічну, жартівливу, фамільярну, зневажливу, вульгарну, лайливу. Жаргонна лексика – це слова, які часто розглядаються як порушення норм стандартного мовлення.

На відміну від термінів, професіоналізми не мають виразного наукового визначення й не становлять цілісної системи. Якщо терміни – це зазвичай абстрактні поняття, то професіоналізми – конкретні. Адже детально диференціюють ті предмети, дії, якості, що безпосередньо пов'язані зі сферою діяльності відповідного фаху. Наприклад:

слова та словосполучення, притаманні мові моряків: кок (кухар), кубрик (кімната відпочинку), бак (носова частина корабля), чалитися (приставати о берега), ходити в моря (плавати);

назви фігур вищого пілотажу: бочка, петля, піке;

професіоналізми користувачів ПК: мама (материнська плата), клава (клавіатура), скинути інформацію (переписати), глюк (збій програми);

професіоналізми музикантів: фанера (фонограма), ремікс (нова версія відомої мелодії), розкрутити (розрекламувати пісню, ім'я).

Здебільшого професіоналізми використовують в усному неофіційному мовленні. Вони виконують важливу номінативно-комунікативну функцію, точно називають предмет або явище й у такий спосіб сприяють кращому взаєморозумінню.

Дослідники, які спостерігали за жаргоном курсантів, зафіксували такі жаргонізми з усіма зазначеними видами стилістичної маркованості:

жартівливою – вкусняшка (харчові відходи);

іронічною – прикид (одяг), замок (замкомвзводу), мажор (курсант факультету економічної безпеки);

фамільярною – нет (інтернет), учебка (навчальний корпус);

знижено-грубуватою: гнобити (принижувати), гнати (казати дурниці), фішка (новина);

зневажливою – криса (зłodій), базар (розмова);

У курсантському жаргоні виразно простежується «гіпертрофована дія закону економії мови». Наприклад: маг (магнітофон), шиза (затмарення), фак (факультет).

Такий стан справ зумовлений особливістю професії правоохоронця. Професії типу «людина – людина» найбільшою мірою піддаються професійним деформаціям. Це явище, що характеризується змінами властивостей особистості (стереотипів сприймання, ціннісних орієнтацій,

характеру, способів спілкування та поведінки), змінами рівня виразності професійно важливих якостей фахівця, що відбуваються під впливом змісту, умов, тривалості виконання діяльності та його індивідуальних психологічних особливостей. Основними формами професійної деформації правоохоронців на мовленнєвому рівні є: засвоєння елементів кримінальної субкультури (пенітенціарно-лексичних норм кримінального жаргону, інвективної лексики (образливих, лайливих, вульгарних слів), правил кримінального спілкування та їх використання у своїй діяльності, спрощення ділового спілкування, порушення норм спілкувального етикету. Таким чином, основним завданням сучасної мовної освіти є підвищення культури мови курсантів вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України.

Література:

1. Ісаєнко М.М. Формування комунікативних умінь у курсантів вищих закладів освіти МВС : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. Одеса, 2002. 21 с.
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. Радевич-Винницький. Л., 2006. 291 с.
3. Синєокий О. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката // Форум права. 2008. № 2. С. 425 – 431.
4. Скорофатова А. Культура мовлення як показник рівня професійної деформації особистості правоохоронця // Мовознавство. 2009. Вип. 18. С. 36–43.
5. Славінська М. В. Морально-правові та організаційні аспекти використання ЗМІ на досудовому слідстві // Іменем закону: наук. вісник. 2008 . № 2. С. 37–41.

Голуб А., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Папікян А. Л.**,
кандидат історичних наук, доцент
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

БАЙДА-ВИШНЕВЕЦЬКИЙ У ЖИТТІ ТА ЛЕГЕНДАХ

Байда Вишнівецький народився в 1517 році в містечку Вишнівець (ймовірно 8 листопада - в день святого Дмитра) і будучи старшим з чотирьох синів Івана Михайловича Вишневецького від його першої дружини Анастасії Семенівни з роду Олізар.

Для захисту від турецько-татарських набігів Вишневець, об'єднавши козаків, приблизно в 1552 - 1553 роках на власні кошти побудував на острові Мала Хортиця дерев'яно-земляний замок, який історики вважають прототипом Запорізької Січі. Спираючись на цей форпост, в 1556 р. організував два походи запорізьких козаків у турецькі та кримські володіння (на міста Очаків і Іслам-Кермень). Перший з цих походів був частиною великої операції російських військ, очолюваних дяком Матвієм Ржевським, проти Кримського ханства. У результаті відповідних дій турецьких і кримських військ в 1557 році замок на Малій Хортиці був ними після тривалої облоги захоплений і зруйнований. У 1558 році Вишнівець зі своїми козаками перейшов на службу до царя Івана IV Васильовича, йому були подаровані «на вотчину» місто Белев (нині у Тульській області) і землі в околицях Москви.

У 1558 році Вишневець брав участь у поході російського війська на Кримське ханство, а також виконував інші доручення царя на Дону і на Північному Кавказі. З 5000 козаків Вишневець у союзі з Донськими козаками під начальством Донського отамана Михайла Черкашенина підступив до Азова. Погромив азовців і кримчаків, Вишневець рушив походом на Кубань, де в диких горах за допомогою даного йому духовенства відновив древнє християнство і підняв тим престиж Москви.

Як повідомляє В. Н. Тацітеву у своїй «Історії Російської самих найдавніших часів », Вишневецьким був заснований на Дону град Черкаський, столиця донського козацтва, а в 1644-1805 — Війська Донського.

Дипломатичні зусилля Вишневецького організувати російсько-литовський союз для відсічі кримської агресії у 1561 році провалилися, після чого він повернувся на Дніпро, до Черкас. У 1563 році втрутився в міжусобну боротьбу молдавського боярства. Було взято в полон і виданий турецькому султанові Сулейману I, за наказом якого був страчений у Стамбулі.

Перед московськими політиками Д. Вишневець виклав свій план боротьби з татарами у союзі з Литвою, відірвавши її від союзу з Кримом. Ця ідея була сприйнята із співчуттям; на початку 1558р. була розпочата підготовка до кампанії проти Криму та до переговорів з Великим князівством Литовським. Вишневець з московським військом рушив шляхом попереднього походу Ржевського (1556 р.), по дорозі збираючи козаків. Був запланований похід всередину Криму. Хан відтягнув усі орди за Перекоп та приготувався до оборони.

Дмитро Вишневець під Перекопом одержав підкріплення з Москви на чолі з Ржевським, планував похід на Козлов (або Гезлеве, теперішня Євпаторія). Раптово був відкликаний до Москви: були доручені другорядні операції на Дону, згодом на Кавказі, під час яких, у 1560 р., було засновано фортецю Черкаськ (нині Старочеркаськ — столиця Війська Донського). Похід всередину Криму був здійснений 1559 р. під керівництвом воєводи

Адашева, роль Д. Вишневецького була незначною. Це було не те, чого сподівався; у зовнішній політиці Москви з 1558 р. першочерговою стала задача виходу до Балтійського моря, справа боротьби проти татар була занедбана. Розпочата Іваном Ливонська війна загострила московсько-литовські відносини, 1561 року Литва вступила у війну проти Москви. Д.Вишневець опинився у фальшивому становищі зрадника (не влаштовувало). Разом із своїми козаками він попрямував до Дніпра і, зупинившись на острові Монастирському (30 миль нижче Черкас), посередництвом двоюрідного брата — тодішнього старости черкаського Михайло Вишнівець домогся від великого князя для себе, своїх супутників письмових гарантій безпечного перебування на території Великого князівства Литовського. Сигізмунд II охоче прийняв Д. Вишневецького «в свою ласку господарську». Пізніше посла Івану IV запит про поведінку Дмитра, одержав відповідь: «Прийшов, як пес, і втік, як пес; а шкоди від нього мені, государю, і моїй державі не було». На сеймі Д. Вишневецького приймали, вітали, цінуючи, як і раніше, дуже високо. Але крах усіх планів підірвав його сили — тяжко захворів (думав, що отруєний). Лікували його особисті лікарі великого князя.

За легендою (не підтвердженою джерелами), його османи скинули на гак, що стирчав зі стіни, за який він, зачепившись ребром, та висів три дні, доки турки не вбили його з луків за те, що він проклинав їх віру. Деякі історики ототожнюють Вишневецького з героєм популярної історичної пісні (думи) - козаком Байдою, який загинув, будучи підвішений за наказом султана ребром на гак. У сучасній популярній літературі Д. Вишневецького іноді і без достатніх підстав називають «засновником Запорізької Січі». Козацький літописець XVIII ст. полковник Грабянка називає Вишневецького козацьким гетьманом, проте в джерелах XVI ст. такий титул Вишневецького не зустрічається.

В українських містах Тернопіль, Черкаси, Коломия на честь Вишневецького названі вулиці. Пам'ятники Вишневецькому є в Запоріжжі на

острові Хортиця та в Жовтневому районі міста. Іменем Вишневецького планувалося назвати сторожовий корабель ПСКР проекту «Гетьман Вишнинець» (колишній «Червоний вимпел»). У 1992-93 були зібрані тільки 5-й і 6-й відсіки на стапелі цього ПСКР. Надалі, в результаті відсутності фінансування в 1995 р. корабель був розібраний на метал (на жаль).

Література:

1. Апанович О. М. Феномен запорозького козацтва // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1991. – № 5. – С. 44–46.
2. Апанович О. М. Орел Хортиці // Дмитро Вишневецький-Байда / упоряд. Денисенко А. – К. : Веселка, 1995. – С. 49–55.
3. Біляєв Д. Байда // Наше слово. Укр. тижневик. – Варшава, 2001. – 23 грудня.
4. Борисов С. Апогей Дмитра Вишневецького // Наука і суспільство. – 1996. – N. 11/12. – С. 40-43.
5. Денисенко А. Козацький гетьман Байда-Вишневецький // Київська старовина. – 1992. – №1. – С. 70-73. ; Довідник з історії України (А–Я): посіб. для серед. загально освіт. навч. закл. / за заг. ред. Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2002. - С. 11.
6. Капраль М. Причинок до історії козацького руху 50-х рр. XVI ст. (Два документи про Дмитра Вишневецького з книги Львівського раєцького суду) // Україна в минулому. – К.: Львів, 1994. – Вип. 5. – С. 132–136.
7. Кунцер В. Легенда чи реальна особа? // Прапор юності. – 1986. – 23 верес. – С. 4.
8. Мицик Ю. Вишневецький (Байда) // Українське козацтво. Мала енциклопедія. – К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2006. – С. 83.

9. Мицик Ю. Вишневецький (Байда) // Енциклопедія історії України. Сергійчук В. Байда-Вишневецький – ратник української землі // Дніпро. – 1989. – № 2. – С. 122–133.
10. Сергійчук В. Дмитро Вишневецький // Володарі гетьманської булави. – К.: Варта, 1994. – С. 7–25.
11. Сергійчук В. Михайло Грушевський про Байду-Вишневецького та сучасна історіографія // Український історик. – 1991/1992. – №3/4, 1-4. – С. 235–241.
12. Федоренко Д. Перший лицар Хортиці. Славний прообраз легендарного Байди // Червоний гірник. – 1991. – 3 січ. – С. 3.

Дунас Д., студент ЛьвДУВС

Науковий керівник – **Мельник М.В.**,

кандидат філологічних наук, доцент

*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – ПОКАЗНИК ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Культуру мовлення фахівця визначає досконале володіння літературною мовою, дотримання норм і правил в процесі мовленнєвої діяльності. Важливе значення для удосконалення культури мовлення має систематичне й цілеспрямоване практикування в мовленні: спілкування рідною мовою із співробітниками, колегами, знайомими, приятелями, оскільки вміння і навички виробляються лише в процесі практичної діяльності.

Питання культури мовлення у професійній сфері набувають особливої активності в даний час. Для ділового мовлення надзвичайно важливо відповідати якостям, які обумовлюють ефективність ділового спілкування. Одна з них – грамотність, що передбачає знання правил слововживання,

граматичної сполучуваності, моделей пропозиції, але і розмежування сфер використання мови.

Культура мовлення – невід’ємна складова загальної культури особистості. Володіння культурою мовлення – важлива умова професійного успіху та фахового зростання [1].

Культура мови – це розділ філологічної науки, що вивчає мовне життя суспільства в певну епоху і встановлює на науковій основі правила користування мовою як основним засобом спілкування людей, знаряддям формування і вираження думок. Іншими словами, словосполучення «культура мови» в цьому значенні – це вчення про сукупність у системі комунікативних якостей мовлення.

2. Культура мови – це якісь її ознаки і властивості, сукупність і системи яких говорять про її комунікативну досконалість.

3. Культура мови – це сукупність навичок і знань людини, що забезпечують доцільне і безперешкодне застосування мови з метою спілкування, «володіння нормами усної і писемної літературної мови (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики), а також уміння використовувати виражальні засоби мови в різних умовах спілкування відповідно до цілей і змістом промови [2].

Культура професійного мовлення включає:

- Володіння термінологією даної спеціальності;
- Вміння будувати виступ на професійну тему;
- Вміння організувати професійний діалог і управляти ним;
- Вміння спілкуватися з неспеціалістами з питань професійної діяльності.

Високий рівень мовної культури – невід’ємна риса культурної людини. Удосконалювати свою промову – завдання кожного з нас. Для цього потрібно стежити за своєю мовою, щоб не допускати помилок у вимові, у вживанні форм слів, у побудові пропозиції. Потрібно постійно збагачувати свої

словник, вчитися відчувати свого співрозмовника, уміти відбирати найбільш підходящі для кожного випадку слова і конструкції.

Оволодіння мистецтвом спілкування необхідно для кожної людини незалежно від того, яким видом діяльності він займається або буде

Мовленнєва культура особистості значною мірою залежить від її зорієнтованості на основні риси бездоганного, зразкового мовлення. Головними комунікативними ознаками культури мовлення є : правильність, змістовність, логічність, багатство, точність, виразність, доречність і доцільність [3].

Словосполучення «культура мови» застосовується в трьох основних значеннях: займатися, так як від рівня і якості його спілкування залежать успіхи в особистій, виробничій і суспільній сферах життя.

Література:

1. Власова Л.В., Сементовський В.К. Ділове спілкування. – М., 2000. – 236 с.
2. Мацюк З.О., Станкевич Н.І. Українська мова професійного спілкування: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2008. – 352 с
3. Українська мова (за професійним спрямуванням): Навч. посіб. / Л.Є. Гапонова, В.М. Голенко, Н.В. Леонова та ін. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2012. – 118 с.

Жидацький Ю., студент Львівського національного університету імені Івана Франка
Науковий керівник – **Кость С.П.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,

ЗАСОБИ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Вивчення основ невербальної комунікації починається з глибокої давнини - в наукових трактатах античних учених і мислителів з ораторського мистецтва та майстерності. У сучасному науковому вченні, найбільшу увагу даному цьому спілкуванню приділяється в таких науках як паралінгвістика, екстралінгвістика, псіхосеміотика, соціолінгвістика і т.д.

Сукупність засобів невербального спілкування поділяють на:

- кінетичну підсистему – рухи тіла у процесі комунікативної взаємодії індивідів (вираз обличчя, жести і позиції тіла);
- некінетичну підсистему – невербальні одиниці (артефакти, парамова, хептика, хронеміка і проксиміка).

Мета дослідження – проаналізувати невербальні системи спілкування.

Кінетична система (вираз обличчя, поза, жести), коли йдеться про сприйняття співрозмовника як особистості, набагато ефективніші, ніж його словесне вираження. Таким чином, невербальні сигнали повинні гармоніювати з вербальним мовленням, бути з ним конгруентними, доповнюючи і підсилюючи його.

Вираз обличчя, міміка відображують характер людини, її настрій, суб'єктивне ставлення до співрозмовника. «Кам'яний» вираз обличчя насторожує, викликає психологічний дискомфорт, небажання спілкуватися. Так, у Японії, де поширене обличчя-маска, представнику іншої культури важко зрозуміти співрозмовника. Французам, італійцям, іспанцям, навпаки, притаманна рухлива міміка; стриманіші у виявах невербальних символів фіні (підняті брови в Німеччині означають захоплення, а в Англії – вираз скептицизму).

Специфічною знаковою системою в невербальній комунікації є контакт

очей як основний засіб візуального спілкування. З метою досягнення взаєморозуміння із співрозмовником необхідно пам'ятати про значення візуального контакту. Відомо, що поглядом можна позитивно або негативно вплинути на іншу людину. Поділяють нації на “контактні” та “неконтактні”. До “контактних” відносять, наприклад, італійців, іспанців, греків, латиноамериканців, арабів, у спілкуванні яких погляд відіграє значну роль, оскільки відведення очей під час розмови інтерпретується як вияв невічливості. Представниками “неконтактних” культур вважаються народи Скандинавії, Японії, Індії, Пакистану, де вважають недоліком прямо розглядати людину.

Посмішка відіграє ледь не найпомітнішу роль серед різноманітних знаків позитивного ставлення до співрозмовника практично у всіх європейських культурах. Посмішка у американців демонструє його увагу та доброзичливість до співрозмовника і не більше. Для німців усмішка є правилом ввічливості, що підкреслює доброзичливість і відсутність агресивності. У російській культурі значення посмішки протилежне європейському, оскільки це зазвичай природна реакція російської людини на якісь позитивні події в її житті. Людина, що посміхається без очевидної мотивації, сприймається навколишніми як несерйозна, або наділена розумовими вадами.

Жести, як виражальні рухи рук та інших частин тіла, є найбільш поширеними невербальними знаками: «Жести поживляють мовлення, але ними варто користуватися обережно. Виразний жест повинен відповідати змісту і значенню даної фрази чи окремого слова. Занадто часті, одноманітні, метушливі, різкі рухи руками неприємні, приїдаються і дратують».

Таким чином, спілкуючись з представниками різних народів, потрібно враховувати традиції використання невербальних засобів, щоб уникати труднощів та непорозумінь зі співрозмовником.

Література:

1. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии. – Екатеринбург:

«Деловая книга», 2001. – 477 с.

2. Политическая психология. Учебное пособие для вузов / Под общей ред. А.А. Деркача, В.И. Жукова, Л.Г. Лаптева. М.: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2001. – 846с.

3. Шибутани Т. Социальная психология / Пер. с англ. В.Б. Ольшанского. – Ростов н/Д, 1999.

4. Українське суспільство на порозі третього тисячоліття: Кол. моногр. / За ред. М.О. Шульги. – К., 1999.

Зайшлюк О., слухач магістратури ЛьвДУВС

Науковий керівник – **Кость С.П.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент (*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

МОВА І ПІЗНАННЯ: АНАЛІЗ ВЗАЄМОВПЛИВІВ

Розмірковуючи над природою мови, людина спочатку розкривала в ній категорії мислення, тобто встановлювала вплив мислення на мову. Однак уже у XVIII ст. Джеймс Монбоддо і Готфрід Гердер у своїх працях розглядають цю проблему різнобічно.

Мета дослідження – розглянути особливості зв'язку мови і процесу пізнання у працях вітчизняних і зарубіжних мовознавців.

Особливу увагу ролі мови в процесах пізнання приділив В. фон Гумбольдт. За Гумбольдтом, вивчення нової мови рівнозначне набуттю нового погляду на попереднє світосприйняття. Люди, що розмовляють різними мовами, бачать світ по-різному, бо кожна мова ділить навколишній світ по-своєму і в кінцевому підсумку вона є своєрідною сіткою, яка накладається на пізнаваний світ. Оскільки, за Гумбольдтом, мова – це орган, який утворює думку, то сприймання й діяльність людини залежать від мови,

зумовлюються мовою.

Ще далі в питанні про вирішальну роль мови в процесах пізнання пішли американські вчені Едуард Сепір і Беджамін Уорф – автори так званої гіпотези відносності. Вивчаючи своєрідність культури і мов американських індіанців, вони дійшли висновку про глибокий вплив мови на становлення світоглядних категорій. На думку Сепіра, мова є не стільки засобом передачі суспільного досвіду, скільки способом визначення цього досвіду для всіх, хто розмовляє тією мовою. Вона «нагадує математичну систему, яка відображає досвід у справжньому значенні цього слова тільки в найелементарніших своїх складових, але з плином часу перетворюється на систему понять, яка дає можливість передбачити всі можливі елементи досвіду відповідно до певних прийнятих формальних правил».

Б. Уорф стверджує, що мова «не просто передавальний інструмент для озвучених ідей, а скоріше сама є творцем ідей, програмою і керівництвом для інтелектуальної діяльності людських індивідів [...]». Ми досліджуємо природу за тими напрямками, які вказує наша рідна мова». За Уорфом, мова визначає мислення; людина в своєму мисленні і в поведінці йде за мовою. Висновки авторів теорії лінгвальної відносності та їхніх послідовників (Лео Вайсгербера та інших представників неогумбольдтіанства) про перетворювальну силу мови не є правомірними. Різні мови справді представляють далеко не однакові картини світу, але цю обставину правильніше формулювати в зворотному порядку: дійсна й об'єктивна картина світу відображена в мовах неоднаково. Різні мови неоднаково поділяють реальний світ (структура лексико- семантичних полів різних мов не збігається) з огляду на нетотожні умови матеріального і суспільного життя людей, але зміст мовлення не є простою сумою мовних одиниць. Крім того, одне й те ж можна виразити не тільки словом, а й словосполученням (укр. *залізниця*, рос. *железная дорога*) і описово цілим реченням. Через те перехід з однієї мовної системи на іншу доречно порівняти з переходом від однієї системи одиниць до іншої (з кілометрів на милі, з футів на метри, з

термометра Фаренгейта на термометр Цельсія).

Отже, без мови неможлива пізнавальна діяльність, але мові в жодному випадку не можна приписувати властивість змінювати дійсність. Розглядаючи цю проблему, обов'язково слід враховувати три феномени в їхніх взаємозв'язках і впливах (між мовою й об'єктивною дійсністю знаходиться мислення):

ДІЯЛЬНІСТЬ > МИСЛЕННЯ > МОВА

Не можна реальні предмети, явища і їх співвідношення проектувати безпосередньо в мові, оминувши мислення. Потрібно також розрізняти зміст мислення і техніку мислення. Мова впливає на техніку мислення, а не на його зміст.

Роль мови в процесах пізнання полягає в тому, що: 1) мова закріплює результати пізнавальної діяльності. О. О. Потебня справедливо зауважував, що «мова належить до всіх інших засобів прогресу, як перше й основне» 2) мова є основним інструментом пізнання. Засвоюючи мову, людина оволодіває й основними формами та законами мислення. Водночас мова дала можливість людині вийти за межі безпосередніх чуттєвих сприймань, які для тварин є основним джерелом інформації про зовнішню дійсність. Не всі, наприклад, бачили айсберг чи ліани, але знають, що це таке, на основі того, що прочитали у словниках чи інших книжках.

Отже, за допомогою мови людина не тільки отримує узагальнені знання, а й ділить явища дійсності на складові елементи, класифікує їх. Членування явищ дійсності відбувається за допомогою дискретних одиниць – слів, а класифікація – як за допомогою слів (родо-видові відношення та ін.), так і за допомогою граматичних форм (частини мови, суфікси тощо).

Якщо процес пізнання здійснюється, як правило, від конкретного спостереження до абстрактного мислення, то мова дає можливість спершу ознайомитися з абстрактними поняттями, а потім переходити до їх конкретизації, що прискорює процес пізнання й розумовий розвиток людини загалом.

Література:

1. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. – К., 1996. – С. 219 – 255.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М. – Л., 1934.
3. Потебня А.А. Мысль и язык // Потебня А.А. Эстетика и поэтика. – М., 1976. – С. 35-220.

Залевська І., курсант 1-го курсу ЛьвДУВС

Науковий керівник – Козловський В. І.,

кандидат філологічних наук, ст. викладач

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПРАВООХОРОНЦЯ

У ПРОЦЕСІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ РОБОТИ

Проблема комунікативних особливостей працівників органів внутрішніх справ досить актуальна, оскільки стосується ефективної взаємодії людей як в особистому, так і в діловому аспекті.

Бар'єри, які виникають під час спілкування, перешкоджають правоохоронцю, роблять комунікацію складною, а інколи неможливою. Істотні труднощі виникають через те, що поліцейський змушений вступати у вербальний контакт, незважаючи на своє часто негативне ставлення до співбесідника, на свій психологічний стан, небажання спілкуватися. Правоохоронець повинен обов'язково враховувати особливості спілкування у злочинному середовищі – наявність кримінально жаргону чи татуювань, як специфічних засобів комунікації. Їх знання є корисним і необхідним для

вирішення деяких оперативно-службових завдань. Спілкування виконує роль регулятора відносин між правоохоронцем і громадянами. Особливості правоохоронної діяльності передбачають високий рівень комунікативної компетентності працівників ОВС, складовою якої є певна сукупність якостей, що забезпечують ефективне протікання комунікативного процесу. Йому постійно доводиться вступати в контакти з різними посадовими особами, керівниками місцевих органів влади, з представниками підприємств, установ, простими громадянами. Спілкування з багатьма із них, певною мірою опосередковано впливає на прийняття рішень організаційного, процесуального і непроцесуального характеру.

Професійне спілкування поліцейського це не тільки процесуальні його форми (допит, очна ставка тощо), але і непроцесуальні, які ґрунтуються на прийнятих в суспільстві правилах мовленнєвої поведінки, усталених нормах етикету, формах звертання тощо. Непроцесуальні форми професійного спілкування правоохоронця є дуже розповсюдженими і обумовлені не тільки знанням законів, але і наявністю комунікативних здібностей, знань, вмінь та навичок. Такі знання, вміння та навички забезпечують психологічний контакт з особою із урахуванням індивідуально-психологічних властивостей, психологічний вплив на особистість в контексті певних обставин, що мають правове значення тощо.

Комунікативний фактор профпридатності поліцейського обумовлюється такими здатностями:

- встановлювати психологічний контакт з іншими учасниками правоохоронної діяльності;
- розуміти внутрішній світ співрозмовника, його психологічні особливості, потреби, мотиви поведінки, психічні стани;
- призводити позитивне перше враження;
- слухати учасника діалогу, емоційно відзиватися на переживання співрозмовника;

- ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби;
- будувати професійно необхідні стосунки;
- спонукати співрозмовника до дій по розкриттю злочину, або добровільній відмові від здійснення злочину;
- проводити опитування та бесіду;
- долати бар'єри в професійному спілкуванні;
- встановлювати довіру в стосунках;
- здійснювати психологічний вплив;
- бути переконливим в процесі доказування;
- захищатися від маніпулятивного впливу;
- виявляти недостовірні свідчення;
- здійснювати рольову поведінку при виконанні професійних функцій;
- отримувати інформацію шляхом вивідування;
- попереджати і розв'язувати конфлікти в професійному спілкуванні;
- вибирати адекватну стратегію комунікативної поведінки, змінювати, в залежності від обставин, стиль спілкування;
- вибирати адекватну тактику спілкування в екстремальних ситуаціях (загроза кримінальної агресії, полон, жорсткий допит, перемовини із злочинцями тощо).

Специфіка професійного спілкування правоохоронців має низку важливих особливостей:

1. Неухильне дотримання законності. Ця особливість полягає в тому, що правоохоронці в процесі встановлення контактів із громадянами можуть діяти тільки в рамках своїх повноважень, у встановленому законом порядку.
2. Правоохоронна діяльність нерідко пов'язана з використанням примусових заходів і обмеження прав особистості. У цих випадках спілкування може носити конфліктний характер з підвищеною стресовою напругою й

переважанню негативних емоцій. Тому, тут є важливим конфліктостійкість та стресостійкість правоохоронця, вміння вирішувати комунікативні задачі в конфліктогенних та стресогенних ситуаціях.

3. При взаємодії із громадянами з обов'язку служби співробітники нерідко відчують приховану (а іноді й відкриту) протидію, агресію і не мають права відмовитися від подібного спілкування, і повинні продовжувати виконувати власні повноваження.

4. Професійне спілкування правоохоронців із громадянами характеризується також специфічністю приводів для вступу у контакт. В більшості випадків приводом для вступу в подібне спілкування є здійснений злочин, або злочин що готується, певне правопорушення, асоціальна поведінка тощо. Така специфічність приводів приводить до того, що психічний стан учасників спілкування характеризується такими особливостями, як підвищена напруга й домінування негативних емоцій у зв'язку з високою відповідальністю за результати спілкування.

5. Невід'ємною стороною професійного спілкування правоохоронців з громадянами є певна формалізація подібного спілкування різноманітними нормативно-правовими документами (статутами, інструкціями, наказами, кримінально-процесуальним кодексом тощо). Формалізація може бути жорсткою (спілкування слідчого) і гнучкою (оперативне спілкування).

Отже, роль різних форм спілкування у професійній діяльності правоохоронця буває настільки великою, що воно в певних випадках виконує в ній основну, провідну службову функцію.

Література:

1. Розов В. Комунікативна підготовка співробітників правоохоронних органів: навчальний посібник. К., 2015. 160 с.
2. Розов В. Основи психології для правоохоронців. Навчальний посібник. К., 2013. 306 с.
3. Токарська А. Комунікація у праві та правоохоронній діяльності. Львів, 2005. 284 с.

4. Токарська А. Комунікативний лінгвоюридичний poradник для працівників ДСБЕЗ: навчальний посібник. Львів, 2011. 180 с.

Занько М., студентка ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Клак О.С.**,
кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Виникнення юридичної термінології як одного з найдавніших пластів лексики української мови пов'язують із появою права (зокрема його первинних форм – звичаїв і традицій) й відповідно документів – основних джерел спеціальної правової взаємодії – та юридичних інституцій.

Походження, формування й розвиток української правничої термінології перебуває у безпосередньому зв'язку з історією української державності й законодавства, історією української мови й науки. Становлення і формування термінології українського права відбувалось у надзвичайно складній і несприятливій історико-політичній ситуації. Але навіть в умовах бездержавності її «живили соки генеалогічного коріння» і вона, розвиваючись, змінюючись, зазнаючи значного впливу з боку інших мов, не

тільки зберегла своє основне питоме ядро термінологічної лексики, розширила його на власній етнічно-мовній основі шляхом мобілізації внутрішніх словотворчих ресурсів, але й збагатила його іншомовними правовими термінами і терміноелементами, зокрема інтернаціональними, що сприяло інтеграції української та європейської правової науки й культури [2, с. 56-57].

Іншомовні слова зараз є невід'ємною й органічною частиною української правничої терміносистеми. Процес засвоєння чужомовних елементів є абсолютно закономірним явищем будь-якої мови, цьому сприяють історичні, дипломатичні, економічні, наукові, соціальні, технічні, культурні контакти між носіями близькоспоріднених і далекоспоріднених чи неспоріднених мов.

У сучасній українській правничій термінології фіксують найбільше запозичень латинського походження: акредитація (*accredo* – довіряю) [4, с. 34], акцепт (*acceptus* – прийнятий) [4, с. 38], алібі (*alibi* – в іншому місці) [4, с. 40], апеляція (*appellatio*) [4, с. 63], вето (*veto* – забороняю) [4, с. 138], віндикація (*vindication* – захищаю, висуваю претензію) [4, с. 141], декларація (*declaro* – заявляю, сповіщаю) [4, с. 204], депортація (*deportation* – засилаю, виселяю) [4, с. 212], дискримінація (*discrimination* – розрізнення) [4, с. 228], евікція (*eviction* – одержання через суд своєї власності) [4, с. 245], індемнітет (*indemnitas* – відшкодування збитків) [4, с. 302], касація (*quassare* – трясти, пошкоджувати, розбивати) [4, с. 340], кворум (*quorum* – чия присутність достатня) [4, с. 348], кримінал (*criminalis* – злочинний) [4, с. 389], люстрації (*lustratio* – очищення шляхом жертвоприносин) [4, с. 423], нострифікація (*noster* – наш) [4, с. 488], оферта (*offertus* – запропонований) [4, с. 507], презумпція (*praesumptio* – передбачаю) [4, с. 557], реторсія (*retorsio* – зворотня дія) тощо.

Тезаурус сучасної юриспруденції містить чимало грецизмів, наприклад: автономія (*autonomia* – самостійність, незалежність) [4, с. 20], амністія (*amnēstia* – забуття, прощення) [4, с. 47], апатрид, біпатрид (*patris* –

батьківщина) [4, с. 63, с. 108], глоса (glōssa – мова, застаріле або маловживане слово) [4, с. 181], дактилоскопія (dactylos – палець) [4, с. 197], догма (dogma – думка, рішення) [4, с. 236], евтаназія (eu – добре і Thanatos – смерть) [4, с. 246], монополія (monopolia – один, єдиний; продаю) [4, с. 465] тощо.

Правнича термінологія зазнала значного впливу і романо-германських мов, зокрема: 1) **французької**: абандон (abandon – відмова) [4, с. 11], агреман (agrément – схвалювати) [4, с. 24], арбітраж (arbitrage – третейський суд) [4, с. 68], делімітація (delimitation) [4, с. 206], денонсація (dénoncer – оголошувати, розривати) [4, с. 210], коносамент (connaissance – знати, розумітися) [4, с. 374]; 2) **англійської**: баратрія (barratry – шахрайство) [4, с. 94], бюджет (budget – торба, гаманець) [4, с. 125], ваучер (voucher – розписка, порука) [4, с. 133], офшор (off-shore – на відстані від берега) [4, с. 508]; 3) **німецької**: апелянт (Appellant) [4, с. 63], вексель (Wechsel – обмін) [4, с. 134], декорт (Descort – знижка) [4, с. 205]; 4) **італійської**: авізо (aviso – повідомлення) [4, с. 17], ажіо (aggio) [4, с. 29] балотування (ballotare – обирати кулями) [4, с. 91]; 5) **голландської**: бодморія (bodemerij) [4, с. 113]; 6) **шведської**: омбудсмен (ombudsman – речник чийх-небудь інтересів) [4, с. 497].

Крім того, деякі із зазначених мов стали посередниками у засвоєнні термінів права з мови-джерела. Так, за посередництвом німецької мови з латинської увійшли такі терміни: адвокат [4, с. 26], інвестиція [4, с. 301], концесія [4, с. 382], рента [4, с. 592]; за посередництвом англійської з латинської увійшов термін аудит [4, с. 82]; за посередництвом французької мови з грецької увійшов термін амністія [4, с. 47], з італійської – бюлетень [4, с. 125], з іспанської – демаркація [4, с. 207], з латинської – мандат [4, с. 432], прокурор [4, с. 564]; за посередництвом польської та французької мов з латинської увійшов термін регламент [4, с. 584], а за посередництвом німецької та італійської – індосамент [4, с. 303].

Окрему групу серед іншомовних запозичень становлять слова та словосполучення, які не перекладають, а лише транслітерують: де-факто [4,

с. 215], де-юре [4, с. 218], екзит-пол [4, с. 250], персона нон грата [4, с. 532]. Подібні «інтернаціоналізми слід відрізняти від екзотизмів, які означають специфічні явища правового побуту, звичаїв, державного устрою, назви органів, посад, законодавчих актів окремих країн» [1]: адат (араб.) [4, с. 25], альгвасил (іспан.<араб.) [4, с. 43], альтинг (ісл.) [4, с. 44], меджліс (араб.) [4, с. 442], стортинг (норвез.) [4, с. 648].

Отже, іншомовні запозичення становлять значний пласт української правничої терміносистеми і продовжують активно поповнювати її новими елементами (здебільшого англіцизмами). Але вони будуть цінними лише тоді, коли мова, яка їх засвоює, «готова до абсорбції у свою усталену систему термінотворення і може відповідно реагувати на реальні потреби професійної діяльності соціуму» [3].

Література:

1. Артикуца Н.В. Основи вчення про юридичний термін та юридичну термінологію [Електронний ресурс] – Режим доступу http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2457/artukytsa_osnovy_vc_hennya.pdf?sequence=1
2. Артикуца Н.В. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології // Право України. – 1998. – №4. – С. 56-57.
3. Паночко М. Запозичення як джерело збагачення українського юридичного лексикону XIX ст [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://drohobych.net/youngsc/AQGS/2014_8/language/326-330.pdf
4. Сучасний словник іншомовних слів / Уклали: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. – К.: Довіра, 2006. – 789 с.

Ібрагімлі Н., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – Папікян А. Л.,
кандидат історичних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ЛЮБЛІНСЬКА УНІЯ: ІСТОРИЧНІ ПРИЧИН ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ

28 червня 1569 року було прийнято постанову про укладення унії між двома державами. 1 липня послы коронного та литовського сеймів підписали акт про унію та склали присягу, а 4 липня польський король та великий литовський князь Зигмунт II Август підтвердив цей акт.

Висвітлювати це питання необхідно з того, що Люблінська унія була зумовлена такими основними чинниками:

- 1) тривалим досвідом Литовсько-Польських союзів XIV–XV ст. (Кревська унія 1385 р., Вільненська унія 1401 р., Городельська унія 1413 р.);
- 2) загрозою з боку Московського князівства та Кримського ханства;
- 3) династичними зв'язками між Литвою і Польщею;
- 4) прагненням української шляхти здобути права, якими користувались польські шляхтичі (наприклад, не сплачувати деякі податки); обмежити утиски з боку великих феодалів (магнатів, князів, панів) та місцевих великокнязівських намісників.

Основними передумовами підписання польсько-литовської унії були такі:

- прагнення до унії значної частини української, білоруської, литовської шляхти, яка: а) хотіла обмежити сваволлю магнатів - великих землевласників (у Польщі головною політичною силою були не магнати, а шляхта); б) прагнула до полегшення своєї військової повинності (у Польщі, на відміну від Литви, шляхта не була зобов'язана нести військову службу через наявність найманого війська);

- знесилене тривалими війнами з Московією, Велике князівство Литовське поступово втратило майже третину своєї території (Чернігово-Сіверщину на початку XVI ст., у 1513 р. - Смоленськ). Ситуація ускладнилася, коли спалахнула чергова війна (Лівонська (1558-1583 рр.).

- Воєнні невдачі, насамперед утрата Полоцька в 1563 р., поставили Велике Князівство Литовське на межу катастрофи, з'явилася загроза його поглинання Москвою.

Проти унії виступали українські, литовські та білоруські магнати, що не хотіли обмеження своїх прав, привілеїв і земельних володінь. Проте їхня позиція виявилася недостатньо сильною для того, щоб не допустити унії.

Люблінська унія була підписана без участі литовських послів. Внаслідок її підписання Польщі вдалося захопити від Литви Волинь, Підляшшя і Київщину, а за Литвою залишились Берестейська земля і Пінський повіт.

Негативним наслідком Люблінської унії стало повне панування Речі Посполитої на українських землях, яке тривало до кінця XVIII ст., утвердження необмеженої влади польських магнатів, посилення соціального, національного і релігійного гніту українського населення, втрата можливостей творити самостійну державу.

Разом з тим, в сучасній історіографії висловлюється думка і про *позитивні наслідки Люблінської унії*: об'єднання всіх українських земель заходу і сходу, українське суспільство було повернуте до більш цивілізованого Заходу (до Європи), вона на певний час рятувала українські землі від Москви і Туреччини. Врешті, Люблінська унія привела до посилення протесту українського народу проти гнобителів, до національно-визвольної боротьби в кінці XVI-XVII ст.

Література:

1. Даниленко В. М. , Кокін С. А. Всесвітня історія : Хронологія основних подій . - К. : Либідь, 1997. - С. 122.
2. Малий словник історії України / В. Смолій, С. Кльчицький, О. Майборода та ін. - К.: Либідь, 1997. - С. 241.
3. Субтельний О. Україна: історія / пер. з англ. Ю. І. Шевчука; Вст. іст. С.В. Кульчицького. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Либідь, 1993. - 720 с.: іл.

Івахів А., студент 3 курсу ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Кость С.П.**,
кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Лексичний склад нашої, як і будь-якої іншої мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей. Упродовж часу. Коли наша мова перебувала під впливом тоталітарної системи, визнавався єдиний стандарт літературної мови. Проте існування різноманітних діалектизмів, сленгізмів тощо доводить, що мова залишається динамічною системою, яка постійно живе і розвивається.

Сленг доволі поширене явище, він є засобом спілкування у найрізноманітніших прошарках населення і сягає своїм корінням у сиву давнину. Адже і століття тому різні соціальні групи мали свій стиль мовлення, притаманний саме цій групі. Крім того, розповсюдженим видом сленгу є сленг професійний, що побутує у мовленні людей певного фаху чи роду заняття. У XVIII-XIX ст. На Полтавщині де кобзарювання було досить поширеним явищем, сліпі бандуристи мали свій власний сленг, який називається «лесбійською мовою» і був незрозумілий навколишнім, але при уважнішому розгляді бачимо, що його легко було вивчити, оскільки він ґрунтувався на певних закономірностях перекручування слів, хоча були і окремі сленгові новоутворення. Деякі номінації лесбійської мови фігурують у сучасному молодіжному сленгу, зазнавши певних деформацій. Наприклад, поширене у молодіжному мовленні слово лахати (сміятися) пішло саме від

мандрівників-лірників, навіть не змінивши значення: «дерти лаха» – сміятися. Слово кльово має таке саме коріння, і вимовлялось воно спершу «клево». Головний персонаж оповідання Г. Хоткевича «Сліпець» належить саме до даної соціальної групи й ось цитата: «Оце, – думаю, клево» (у значенні «добре»).

Загалом межа між живою, розмовною мовою та сленгом була і є дуже рухливою, перехідною. Часто статус слова вважалося сленгом, тепер стало частиною повсякденного словника людей.

Мова дуже чутлива до змін у політиці, ідеології, науці, духовній культурі, тому й сленг, як один із її складників, надзвичайно швидко зазнає змін. Так, сленг молоді 50-60-х рр.. фактично не зрозумілий сучасному молодому поколінню.

Єдиного і всеосяжного визначення сленгу немає і дотепер. Неодноразові спроби розмежувати сленг і загальноживану лексику або сленг і нецензурну мову не дали результатів.

Таким чином, у різних словниках і посібниках ми можемо зустріти безліч визначень для сленгу, таких як: «нецензурна мова», «мова неписьменних і безпутних людей», «поезія простої людини». В.О. Чеховський називає сленг «мовною грою, що допомагає особистості заявити про себе у власному мікросоціумі та водночас відокремитись разом з ним від решти суспільства».

Сленг (від англ. Slang – жаргон) – слова або вислови, які використовують люди деяких професій чи класових прошарків. Сленг традиційно протистоїть офіційній загальноприйнятій мові й до кінця зрозумілий лише представникам порівняно вузького кола осіб, які належать до певної соціальної або професійної групи, яка впровадила в мову слово або вислів.

Жаргонізми (сленгові слова) посідають важливе місце у культурі мовлення, їх можна зачислити до лексично-стилістичних утворень. Такі слова притаманні розмовній мові людей, які пов'язані певною спільністю інтересів. Сленг властивий різним групам людей і відіграє важливу роль у житті індивіда.

Сленгові новоутворення можуть бути стилістично нейтральні та стилістично знижені. Саме на цих поняттях ґрунтується взаємозв'язок між культурою мовлення та сленговою лексикою.

Стилістично нейтральні сленгові новоутворення не засмічують мови, а стилістично знижені вважаються явищем негативним. У переважній більшості випадків, коли йдеться про молодіжний сленг, люди звертаються саме до тих лексичних одиниць, які є стилістично зниженими. Якраз через це виникає нерозуміння молодіжної субмови, її заперечення, що одночасно провокує вживання не лише даних лексем, але і перехід на нецензурну лексику.

Чільне місце в молодіжному мовленні посідають метафоричні номінації, що виявляють образні можливості внутрішньої форми вихідного уявлення: кайф (задоволення); башлі (гроші) – башляти (платити), башльовий (платний) тощо.

Однією з цікавих особливостей молодіжного сленгу є зміна значення лексем літературної мови, що додає мовленню іронічного забарвлення. Наприклад, базар у літературній мові – торгівля на відкритому місці, у молодіжному мовленні це слово має зовсім інше значення, а саме – мовлення.

Ще один із прийомів, що застосовуються у молодіжному мовленні – це заміна слів їх семантичними синонімами, тобто такими, що мають не зовсім доречний смисловий відтінок. Наприклад, замість словосполучення: «іди сюди» вживається: «мандруй сюди», «мігруй сюди», «крокуй сюди» тощо.

Отже, під час дослідження ми дізнались, що сленг входить до діалекту в будь-якій мові. Дізнались, що існують проблеми дефініції сленгу та жаргону, тому що багато лінгвістів вважають ці два терміни синонімами. Але відмінна риса сленгу – його вторинне утворення в порівнянні з жаргоном, оскільки він черпає свій матеріал перш за все з соціально-групових і соціально-професійних жаргонів. Окрім жаргонізмів, сленг включає окремі просторіччя, вульгарні слова. Таким чином, можна констатувати, що при всій своїй популярності «сленг» в даний час термінологічною точністю не володіє. Але ми змогли чітко визначити тільки найбільш істотні властивості сленгу.

Сленг не має чіткої соціально-професійної орієнтації, ним можуть користуватися представники різного соціального і освітнього статусу, різних професій тощо. Тому можна відзначити таку межу сленгу, як загальновідомість і широку вживаність.

Сленг – це яскравий, експресивний шар нелітературної лексики, стиль мовлення, яка займає місце, прямо протилежне формальній мові. Сленг – це жива, рухома мова, яка йде в ногу з часом і реагує на будь-які зміни в житті країни і суспільства.

Література:

1. Берегівська О.М. Молодіжний сленг: формування та функціонування // Пит. Мовознавство. – М.: Наука, 1996. – 33 с.
2. Зайківська Т.В. Шляхи поповнення лексичного складу сучасного молодіжного жаргону: дис. канд. філол. наук. – М., 1994. – 4 с.
3. Лапова О.Б. Про молодіжний жаргон // Російська мова. – Мінськ, 1999. – Вип.10. – С. 34-39.
4. Солганик Г.Я. Про нові аспекти вивчення мови ЗМІ // Вісник моск. ун-та. - Сер.10, Журналістика. – 2000. – № 3.

5. Уздинська О.В. Семантичні особливості сучасного молодіжного жаргону. // Активні процеси в мові та вимові. – 2000. – 163 с.

Чеховський В.О. Лінгвістичні основи вчення про терміни: Посібник для філол. спец. вузів. – М.: Вища шк., 1997. – 94 с.

Калаталюк Р., студент 3 курсу львДУВС
Науковий керівник – **Медвідь Н.В.**,
старший викладач кафедри мовної
підготовки (*Львівський державний
університет внутрішніх справ*)

МОВА – ЗАСІБ ВСТАНОВЛЕННЯ ДОБРИХ СТОСУНКІВ МІЖ ЛЮДЬМИ

Як відомо, одним із засобів спілкування є мова. Проте для налагодження ефективного спілкування недостатньо добре знати рідну мову, і, зокрема, її граматику та словниковий склад. Необхідно оволодіти знанням з погляду того, щоб у спілкуванні дотримуватися тактовності, вміти цікаво говорити, впливаючи на слухачів, переконуючи їх, у разі необхідності вміти вести розмову зі знайомими і з незнайомими людьми, з молодими й старшими, з рівними собі й високопоставленими особами, з людьми, які симпатизують нам, і з тими, хто проти нас, – словом, вміти своєю мовою завоювати прихильність, довіру людей.

Щодня практично кожному доводиться упродовж певного часу спілкуватися і з членами сім'ї, і з товаришами та приятелями, на

підприємстві чи в установі і т. ін. Завдяки постійному, щоденному спілкування ми пристосовуємося до свого найближчого оточення, зміцнюємо суспільні зв'язки. За допомогою мови люди впливають одне на одного, на суспільні групи, до яких вони належать. Отже, життя людини – це її постійне спілкування з оточенням і взаємним впливом один на одного.

Спілкування – це процес, який спрямований на задоволення однієї з первісних і найважливіших суспільних потреб – потреби людини в іншій людині. Це не просто міжособистісний, а й соціальний процес.

Без спілкування, без стосунків людина не може бути щасливою. Самотність для людини – важка і гнітюча. Майже всі люди важко переносять самотність. Іноді людина сама винна в тому, що самотня, але буває і таке, що у зв'язку із хворобою людина не може підтримувати контакти зі своїм оточенням.

Проте у більшості випадків сама людина винувата у тому, що самотня. Кожен, хто відчуває самотність або вважає, що люди його не люблять, що він не користується такою популярністю, як інші, повинен глибоко усвідомлювати: людські стосунки – це обмін цінностями. Навіть у стосунках двох людей важливо, щоб подібний «обмін» існував. Ми далекі від думки, щоб розглядати його як вияв матеріальної вигоди. З людьми нас пов'язує різне: один приваблює тим, що вміє цікаво говорити, інший – володіє важливою інформацією, третій – має приємну зовнішність і може передати «заряд» оптимізму; нарешті, нас приваблює тактовна поведінка і готовність дати необхідну пораду.

Проте є люди, які байдуже ставляться до інших, не переймаються тим, що хвилює інших. До речі, саме такі особи часто дивуються, чому їх перестають поважати і припиняють з ними стосунки. Не може викликати поваги той, хто тільки говорить про себе, не слухаючи іншого, перебивають у розмові, заводячи мову про себе, і т. ін..

Людина – суспільна істота, вона живе в суспільстві, а якщо опиняється поза ним, то це може спричинити негативні психічні наслідки. Канадські

психологи провели експеримент, метою якого було встановити, як впливає цілковите припинення сприйняття подразнень, що надходять з навколишнього середовища. Добровольці – студенти вищих навчальних закладів, які брали участь в експерименті, повинні були лежати на зручному ліжку в маленькій звукоізолюваній кімнаті. На очах вони мали окуляри, які розсіювали світло і не давали змоги бачити форми предметів, на руках рукавички, що закривали руки від ліктів до кінчиків пальців, а у вухах – гумові подушечки. Вже через кілька годин вони не могли зосередитись. Нудьга зростала без упину. Вони почали просити, щоб їм дали розв'язувати якісь завдання. А коли одержали такі завдання, то вже не могли зібратися з силами, щоб ними займатися. Такі експерименти дають змогу переконатися, який вплив може мати на людину ізоляція.

Мова – один з найважливіших засобів, що є у розпорядженні людини, завдяки мові людство йшло у своєму розвитку шляхом прогресу. Мова – найміцніша зброя, якщо нею правильно володіти: може зближувати людей, забезпечувати обмін думками, сприяє мирному розв'язанню суперечностей і т. ін., адже саме лавом благословляють на подвиг. Проте сказане слово може бути причиною незгод, сварок, засобом інтриг та прокльонів. Мовою можна заподіяти і багато зла. Словом можна вбити.

У практиці спостерігаємо: деякі люди дуже люблять уживати в розмові іноземні слова, інші – віддають перевагу рідній мові. Звичайно, коли йдеться про виробничі справи чи науку, немає сенсу вишукувати слова й вирази рідної мови, замість поширених, усталених і зрозумілих іноземних термінів.

Мова – невичерпна духовна скарбниця, невичерпний запас різноманітних засобів для вираження думки, здійснення комунікативних актів, реалізації естетичних потреб і естетичних норм, якими людина повинна оволодівати впродовж всього свого життя.

Література:

1. Потебня О. Мова. Національність. Денаціональність. – Нью-Йорк, 1997. – 115 с.
2. Єрмоленко С.Я. Аспекти дослідження літературної мови // Мова і культура нації. – Львів, 1990. – С. 5.

Кічула Х., студентка ЛьвДУВС
Наук. керівник – **Ярунів М.І.**,
ст. викладач кафедри філософії
та політології (*Львівський
державний університет
внутрішніх справ*)

ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Сьогодні професія юриста виступає певним видом соціальної діяльності, відрізняється від інших своїми специфічними властивостями, які полягають в захисті прав та свобод, відстоюванні законних інтересів людини та громадянина в суспільстві. До основних професійних обов'язків юриста можна віднести: захист та охорона основних прав і свобод людини та громадянина, боротьба з незаконними діями фізичних чи юридичних осіб, якісне і кваліфіковане розв'язання різноманітних юридичних проблем, котрі служать в інтересах цілого суспільства. Сьогодні в особі юриста можна розгледіти кваліфікованого спеціаліста із високою правосвідомістю та правовою культурою, розумінням відповідальності перед людьми та законом.

На думку, Нерсисянц В.С : «Правова культура - це досягнутий рівень розвитку в правовій організації життя людей [1, с. 272]. Автор зазначає, що правова культура є відображення складової частини культури окремого суспільства.

Правова культура суспільства на пряму залежить від загального рівня розвитку правової свідомості громадян, а саме від того, наскільки вони розуміють такі правові феномени, як цінність прав і свобод людини, цінність правової процедури при вирішенні суперечок, пошук компромісів [2, с. 308]. Тому слід наголосити, що рівень розвитку будь-якої правової культури суспільства відображає загальні умови розвитку правової свідомості, котра проявляється через реалізацію правової діяльності, правовій поведінці тощо. З цього приводу Вопленко Н.Н. пише, що : « правова свідомість відображає реальні знання про право, оцінки діючого права та думки, ідеї про бажані

зміни в праві і це не тільки результат відображення об'єкта, але й також можливість впливу на сам об'єкт включаючи всю правову систему держави»[3, с. 6].

Правова культура юриста взаємодіє з загальною культурою народу та є її відображенням. Її формування тісно пов'язане з моральною, політичною та етичною культурами, адже їх пов'язує єдина мета - створення морально правового суспільства. В основі такого суспільства має бути людина, яка може регулювати та поєднувати між собою соціальні, економічні, політичні та культурні процеси.

Професіоналізм юриста в першу чергу має базуватись на високому рівні справедливості, підкріплюватись своїм морально-правовим обов'язком та постійно покращувати свій рівень знань та свою майстерність. Сьогодні в державі присутні усі умови для того, щоб юрист як фахівець в галузі права міг повністю проявити себе покращити рівень своїх вмінь та розвивати свої нові знання.

Та попри усе, кожна професія має свою певну сферу діяльності та свої особливості правової культури. Причому рівень професійної правової культури у різних гілках юриспруденції є різний. Хоча жодна з галузей права не обходиться без застосування морально-етичних та політико-правових якостей правової культури.

«Правова культура включає в себе державну (політичну, публічно-владну) культуру, яка по суті своїй є державно-правова культура, оскільки сама держава є правовою формою організації публічно-політичної влади» [1, с. 272-273].

Аналізуючи усе вище сказане можна виділити три види правової культури: правова культура, як соціальне явище; правова культура суспільства; правова культура окремих її членів.

Правова культура є дуже важливою в діяльності юриста і зокрема в функціонування державного апарату. Адже держава в якій вона присутня однозначно є демократичною та гуманістичною. Багато засад гуманістичних

цінностей тісно пов'язані з правовою культурою та її діяльністю. Та правову культуру юрист не повинен використовувати як засіб маніпулювання правовими нормами та законами. Адже це може негативно впливати на розвиток демократичних та гуманістичних засад. Правова культура повинна відображати позитивну сторону юриста та його діяльності відносно людини та держави.

Попри те що правова культура юриста базується на позитивному праві, її джерелом є природні закони та вимоги суспільного життя. Кожен юрист може самостійно обрати джерело правової культури, яке буде суттєво впливати на рівень, якість та ступінь правової культури.

Отже, правова культура є важливою не тільки для юриста, а і для суспільства в цілому. Під час розвитку правової культури розвивається і держава. Провідним в ній є дух правової культури, джерела якого становлять духовні норми суспільства. Задля розвитку та зміцнення правової культури юрист повинен відповідати своїй професії і зміцнювати свій авторитет і авторитет працівників юридичної професії в суспільстві. Правова культура сьогодення ще повинна удосконалюватись та зміцнюватись. Адже як було вище зазначено для прогресивного розвитку держави потрібен морально-правовий розвиток суспільства в цілому.

Література:

1. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства. / Учебник для юридических вузов и факультетов. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА. М, 1999. – 552 с.
2. Бабаева В. К. Теория государства и права: Учебник / Под ред. В.К. Бабаева. – М.:Юрист, 2003. – 592 с.
3. Вопленко Н. Н. Правосознание и правовая культура: Учебное пособие. – Волгоград: Изд-во ВолГУ, 2000. – 52 с.

Королук А., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Мельник М.В.**,
кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

КОМП'ЮТЕРНИЙ СЛЕНГ: ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ

Бурхливе зростання з другої половини ХХ ст. комп'ютерних технологій, і, зокрема, масове впровадження в середині 1980-х рр. в ужиток людей персональних комп'ютерів і комп'ютерних пристроїв внесли в нашу мову велику кількість спеціальних слів і висловів, а також багату розгалужену термінологію.

Аналіз способів творення комп'ютерного сленгу в умовах сучасного технічно оснащеного і мобільного суспільства є актуальним питанням сьогодення. Комп'ютерний сленг найбільш жваво реагує, підхоплює і відображає нові явища у світі комп'ютерних технологій і змінюється в процесі їх перетворень.

Сленг – це жаргонні слова або вирази, характерні для людей певних професій. Сленг розглядають як свідоме, навмисне вживання елементів загальнолітературної лексики в розмовному мовленні для стилістичних цілей: створення ефекту новизни, незвичайності, відмінності від визнаних взірців, для передачі певного настрою мовця, для додання висловлюванню конкретності, жвавості, виразності, точності, стислості, образності.

Відмінність комп'ютерного сленгу від інших типів сленгу полягає в тому, що, по-перше, дані сленгові лексеми служать для спілкування не лише людей певної професії (програмістів), а й молоді. По-друге, комп'ютерний сленг відображає тільки реалії комп'ютерної сфери.

Як і у професійному мовленні людей, які займаються комп'ютерними технологіями, так і в комп'ютерному сленгу є багато запозичень із англійської мови. Наприклад: слово «геймер», яке походить від англ. *gamer* і називає гравця в комп'ютерні ігри, або лексема «думер» – від англ. *doomer*,

що означає прихильник гри Doom.

Крім запозичень з англійської мови комп'ютерний сленг твориться за допомогою таких способів:

1) трансформація терміна (комп'ютер – комп; клавіатура – клава; вінчестер – винт; материнська плата – мама, мамка, материнка, матка; струменевий принтер – струйник);

2) засвоєння професійних слів з англійської мови і їхня подальша словотвірна українізація (наприклад, від слова *Zip*, що називає програму архівації, є такі похідні слова українською мовою: зіпувати, зазіпований, зіповський; від слова *user*, що означає користувач, наявний такий ряд похідних слів – юзер, юзерський);

3) спрощення транслітерації англійських термінів: баг (англ. *bug* – помилка в програмі), фіча (англ. *feature* – програмна функція, додаткова можливість), пагін (англ. *plug-in* – додаток до програмного продукту);

4) запозичення із жаргонів інших професійних груп: з мовлення автомобілістів (чайник – користувач-початківець; машина – комп'ютер; гальмує – комп'ютер повільно працює); із жаргону наркоманів (глюк, глючити – похідні від галюцинації – означає непередбачені помилки в програмі або некоректна робота комп'ютерної техніки);

5) метафоризація, тобто перенесення лексичного значення на основі подібності, активно використовується у творенні комп'ютерного сленгу. Наприклад: матриця – комп'ютерний диск; мишка, тварина, пацюк – маніпулятор; реаніматор – фахівець або набір спеціальних програм для комп'ютера, програмне забезпечення якого серйозно пошкоджене і який нормально не функціонує; різати – записувати інформацію на диск, різак – записувальний пристрій; зносити – знищувати з пам'яті комп'ютера непотрібну інформацію; жужжати – встановлювати зв'язок з допомогою модема;

6) метонімія – перенесення лексичного значення на основі суміжності. Наприклад: залізо – у значенні комп'ютер, комплектуючі комп'ютера;

кнопки – клавіатура; синій екран смерті – текст повідомлення про критичну помилку системи на синьому фоні;

7) часткова омонімія із загальноновживаними словами: дрова – драйвер; вакса – операційна система VAX; пентюх, пень – мікропроцесор Pentium; халва – гра Half-Life;

8) використання арготизмів – слів певної соціальної чи професійної групи, не зовсім зрозумілих для сторонніх, які використовуються з метою відокремлення групи. Наприклад: пробкотрон – потужний пристрій, який створює перешкоди в електричному зв'язку, глюкало – програма, яка відтворює лише відеоефекти і не має діалогів;

9) суфіксальний спосіб:

– з допомогою суфікса -к- творяться такі слова комп'ютерного сленгу: літалка, стріляла, ходилка, бродилка (характеристика ігор); чистилка, малювала, стискала (утиліти);

– суфікс -ов- : стрілялово, ходилово (ігри);

– суфікси -юк-, -ак-: сідюк, різак (компакт-диск).

Через свою надзвичайну гнучкість і рухливість комп'ютерний сленг постійно змінюється, з'являються нові слова, а вже існуюча лексика може набувати нового значення. Комп'ютерний сленг твориться як із нових слів, які постійно виникають у процесі спілкування, так із вже відомих лексем, але в новому їх застосуванні і з новим лексичним значенням. Уживання сленгу в літературній мові може бути виправданим лише особливими стилістичними завданнями: стилізацією чи індивідуалізацією мови дійових осіб літературного твору.

Література:

1. Бархударов Л. С. Уровни языковой иерархии и перевод. – Тетради переводчика, 6 вып. – М.: Высшая школа, 1969. – 230 с.

2. Бархударов Л. С. Язык и перевод. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.

3. Галичкина Е. Н. Специфика компьютерного дискурса. – Волгоград,

2001 – 312 с.

4. Єнікєєва Є.М. Особливості перекладу комп'ютерних термінів на українську мову //Вісник СумДУ. – 2001.– №5 (26). – С. 54-59.

5. Зацний Ю.А., Бутов В.Н. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. – Запорожье: ЗГУ, 2000.- 198с.

6. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. – К.: Політична думка, 1997. – 300 с.

7. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

8. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 368 с.

9. Лилова А. Введение в общую теорию перевода. – М.: Высшая школа, 1995. – 256 с.

10. Медвідь О.М. Комп'ютерний сленг // Вісник СумДУ. – 2005. – №6 (78). – С. 50-56.

11. Носенко И.А., Горбунов Е.В. Пособие по переводу научно-технической литературы с английского языка на русский. – М.: Высшая школа, 1974. -125 с.

12. Пономарів О.Д., Різун В.В., Шевченко Л.Ю. та ін. Сучасна українська мова: Підручник: За ред. О.Д. Пономарева. –2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.

13. Пронина Р.Ф. Перевод английской научно-технической литературы. – М.: Высшая школа, 1973. –174 с.

14. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 364 с.

Косько О., студент 3 курсу ЛьвДУВС

Науковий керівник – **Сковронська І.Ю.**,

кандидат філологічних наук, доцент

(Львівський державний університет

внутрішніх справ)

СПЕЦИФІКА НАЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ КОМУНІКАЦІЇ

У процесі міжкультурної комунікації значні труднощі для порозуміння між співрозмовниками викликають жести-символи.

Мета дослідження – встановити, що призводить до комунікативного дисонансу можуть призвести неоднозначні жести, сприйняття яких зумовлено національними особливостями. Наприклад, більшість європейських народів передають згоду, хитаючи голову згори донизу. Кивки ж головою в Болгарії мають антонімічне значення до звичних нам «так/ні». Японці кивками голови згори донизу сигналізують про те, що уважно слухають співрозмовника.

В Америці, Англії, Австралії і Новій Зеландії піднятий догори великий палець має три значення. Зазвичай він використовується під час «голосування» на дорозі, у спробі спіймати машину. Друге значення – «все гаразд», а коли великий палець різко викидається вгору, це стає образливим знаком, що означає нецензурну лайку – символ, аналогічний нашому середньому пальцю.

V-подібний знак пальцями дуже популярний у Великобританії й Австралії і має образливу інтерпретацію. У більшості країн Європи, однак, V-жест в будь-якому випадку означає «перемога», а його образливе значення представникам цих національностей не відоме. У деяких країнах цей жест символізує також цифру «2».

Говорячи про себе, європеєць вказує рукою на груди, а японець – на ніс. Коли француз чи італієць стукають себе по голові, це означає, що вони вважають якусь ідею безглуздою. Якщо британець чи іспанець стукнуть себе долонею по чолі, вони покажуть оточуючим, що задоволені собою. Тим же

жестом німець виразить своє вкрай невдоволене ставлення до когось.

Є відмінні традиції щодо пози тіла. У Японії соціально та культурно значущою є покірлива поза і заборонено сидіти, заклавши ногу на ногу, чи схрещувати їх. У США в певних комунікативних ситуаціях толерується поведінка особи, що поклала ноги на стіл перед співбесідником.

Комунікація людей через невербальні канали відбувається також за допомогою особистих, спільних та суспільних артефактів. Будинки, дороги, парки, театри, авіалінії і навіть громадські туалети – все це артефакти, відкриті для загального користування. Ці об'єкти символізують смак, цінності, фінанси, етнічне походження чи інші особливості суспільства, яке вони представляють (Ейфелева вежа символізує культуру Франції).

Використання часу (хронеміка) також залежить від соціальних і культурних традицій. Пунктуальність залежить від національних традицій. У Німеччині соціально прийнятною нормою вважається прихід на зустріч точно у домовлений час. У Америці проявом ввічливості є прихід на п'ятнадцять хвилин раніше. У Британії допустимою межею пунктуальності є запізнення на п'ятнадцять хвилин. В Італії традиційно дозволено запізнюватись на одну годину.

Слід звертати увагу на етикет щодо використання людьми просторових зон, що їх оточують. Прийнятна відстань між співрозмовниками у різних народів не однакова. Так, представники різних культур, у міру наближення до екватора, надають перевагу меншій відстані між учасниками переговорів, а також контактнішому й тіснішому спілкуванню. Вважається, що у європейців особистий простір – це віддаль простягнутої руки, у латиноамериканців – руки від ліктя до кінчиків пальців, у арабів – руки від кистьового суглоба до кінчиків пальців.

У Європі відстань між співрозмовниками зростає з півдня на північ: від 0,5 м в Італії до мало не 2 м у Великій Британії. Скандинави тримаються на більшій відстані одне від одного, ніж французи. В Україні особиста відстань під час конференцій та переговорів приблизно 1,5 м.

Таким чином, спілкуючись з представниками різних народів, потрібно враховувати традиції використання невербальних засобів, щоб уникати труднощів та непорозумінь із співрозмовником.

Невербальні явища, як біологічно і культурно детерміновані, нерозривно пов'язані із загальною моделлю людської поведінки. Незважаючи на глобалізацію інформаційних систем, розвиток міжнародних, політичних, економічних та культурних зв'язків, несловесні символи зберігають етнічні особливості, передаються від покоління до покоління і мають обов'язковий характер. Аналіз функціонування невербальних компонентів у міжкультурних комунікативних ситуаціях є перспективним напрямком досліджень у рамках сучасної психо-лінгвістичної науки.

Література:

1. Пиз А. Язык телодвижений. – Нижний Новгород, 1992.
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
3. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000.

Кузьмочко Ю., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Папікян А. Л.**,
кандидат історичних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЯК НОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИЛИ

Термін «козак» вперше згадується у джерелі XIII ст. — Початковій монгольській хроніці 1240 р.— і походить з тюркських мов, звідки запозичений монгольською й татарською. Означає він «одинокий», «схильний

до розбою, завоювання». В Криму цей термін відомий уже на початку XIVст: в одній з дописок до грецького «Синаксаря» (збірки житій святих) XII ст. які були зроблені в 1308 р., сповіщається про смерть якогось Альмачу від рук козаків. У словнику половецької мови «Codex Sumanicus» (1303р.) слово «козак» перекладено як «страж», «конвоїр».

Основними причинами виникнення козацтва були:

- а) економічні (нестача власної орної землі, народна колонізація вільних земель Придніпров'я та Дикого поля – степів за Дніпровськими порогами);
- б) соціальні (посилення феодальної експлуатації українського населення з боку литовських та польських магнатів, шляхти, оформлення кріпосної залежності селянина від феодала);
- в) політичні (цілеспрямована політика польської прикордонної адміністрації поставити козацтво на службу по охороні південних рубежів від татарської небезпеки);
- г) стратегічні (постійна небезпека з боку Кримського ханства);
- д) національно-релігійні (політична полонізація українського населення та наступ католицької церкви на права православної громади);

Спочатку козаки ставили собі за мету відвести напади татар, сприяючи у такий спосіб освоєнню окраєнних земель. Але, в міру того як козаки вдосконалювали свою військову майстерність та організацію, здобуваючи кожен раз переконливі перемоги над татарами, українське суспільство стало дивитися на козаків не лише як на борців проти мусульманської загрози, а й як на оборонців від національно-релігійного та суспільно-економічного гноблення польської шляхти. Поступово виходячи на провідне місце в українському суспільстві, козаки стали брати дедалі активнішу участь у розв'язанні ключових питань українського життя. У пошуках волі українські козаки просувалися все нижче Дніпром і його південними притоками за прикордонні застави Канева та Черкас. На цих щедрих, але й небезпечних землях вони огороджували уходи, тобто мисливські та рибальські виправи, а також займалися випасанням худоби та

коней. Сільське господарство зовсім не мало такого характеру, що нині. Хліборобство стояло на такому ступені розвитку, що зерно не вважалося за продукт для торгівлі. Хліб сіяли для власної потреби. По таких місцевостях де було багато води і лісів люди охоче бралися до служби, а по степових районах було навпаки: охочих до служби було обмаль. Вони не були забезпечені від нападів татар. Під час, тривалих сезонних виправ в них з'являється перша організованість. Вони бачили, що набагато краще працювати, коли бути організованими. Вирушаючи в походи, козаки вибирали своїми ватажками або отаманами найбільш винахідливих, сміливих, досвідчених козаків, а щоб краще було оборонятися від татар, групувалися в об'єднані загони. Такі об'єднання називалися ватаги. Згодом в степу засновувалися укріплені табори і для багатьох козакування перетворилося на постійне заняття.

Королівські старости на пограничних землях занепокоїлися, спостерігаючи як швидко зростає кількість озброєних незалежних козаків, які часто виявляли неповагу до влади. Але вони самі наживалися і отримували чималі гроші, бо обкладали великими податками козаків, що намагалися торгувати в містах рибою та шкурами тварин. Але важливішим було те, що вони знайшли в козаках ідеальних оборонців від татарських наскоків.

Багато козаків проживало у містах. У 1600 році населення Канева нараховувало 960 мешканців, що належали до стану міщан, і понад 1300 козаків з родинами. Як січовики, міські козаки ігнорували урядову владу. Вони визнавали лише своїх старшин. Польський уряд сподівався залучити до себе на службу міське козацтво або певну його частину. В 1572 році король Август санкціонував утворення загону з 300 оплачуваних козаків на чолі з польським ватажком, який формально не підпорядковувався урядовим чиновникам. І хоча цей загін незабаром розформували, його поява стала важливим прецедентом. Вперше польський уряд визнав козацтво як окрему соціальну верству, що мала право на самоврядування.

Друга більш вдала спроба створення санкціонованого урядом

козацького загону мала місце в 1578 році. Король встановив плату шести сотням козаків і дозволив їм розташовувати в місті Трохтемирові свій арсенал і шпиталь. За це козаки погоджувалися визнати за старшин призначених шляхтичів. Завдання цих негайно внесених до реєстру козаків полягало в охороні кордонів та в контролі за реєстровими козаками. До 1589 року реєстрових козаків налічувалося 3 тисячі. Реєстрове козацтво і шляхта жило без усякого діла і складали тільки почесну варту свого магната. В основному це були вихідці з місцевих жителів. Вони мали значну власність. Один реєстровий козак мав маєток, ставок для риби, ліс і пасовисько, вулики, золото. Відносно заможне реєстрове козацтво різко відрізнялося від нереєстрових козаків, які рідко коли мали більше ніж прості селяни. Реєстрові козаки мали великий вплив на рішення ради в Січі. Тому стосунки між 3 тисячами і близько 40-50 тисяч нереєстрових козаків часто досягали крайнього напруження. Проте ці відмінності не перешкоджали сином заможніших козаків іти на Січ в пошуках долі або вступати до реєстрових тим козакам, що спромоглися нажити собі багатства.

Рятуючись від репресій польського уряду та феодального гніту, чимало українських козаків, які не попали до реєстру, та біглих селян рушали у пониззя Дніпра, створюючи укріплення. Вони називалися засіки. А сукупність цих засіків дістала назву "Січ".

Першими магнатами, що організовували козаків, були православні українці. До найславніших з них належав Дмитро Вишневецький (Байда). Канівський староста Вишневецький зібрав розрізнені козацькі ватаги і збудував на віддаленому, стратегічно-розташованому за дніпровськими порогами острові Мала Хортиця форт, що мав стати заслоном від татар. Так Дмитро Вишневецький заснував Запорізьку Січ, яка вважається колискою українського козацтва.

Саме слово "Січ" означало столицю всього запорозького козацтва, центр діяльності і управління всіма військовими справами. Поряд з цим терміном вживалося й слово "Кіш", під яким розуміли центральний орган

управління, що відав адміністративними, військовими, фінансовими, судовими та іншими справами. На чолі Коша стояв кошовий отаман, який обирався козацькою радою на 1 рік, але й міг бути переобраним на новий строк. В XVI-XVII столітті кошовий отаман називався гетьманом. Під час походів він мав необмежену владу. Отаман та інші старші чини володіли великою дисципліною, але основні питання вирішувалися на народних зборах – крузі. Саме там приймали рішення про виступи у походи, ділили по жеребкуванню земельні угіддя. Коли військо виступало у похід суходолом, то воно поділялося на полки, а кожен з них складався з трьох-чотирьох куренів. Курінь – це постійна казарма, де жили козаки і адміністративна одиниця у самій Січі. На ворогів козаки кидалися відразу. В бою були дуже рухливі і завжди обходили ворожий табір з боків. Вони билися завзято, забуваючи про своє життя. В полон вони не здавалися. Це пояснювалося тим, що для більшості козаків не було для кого берегти себе. Щоб стримувати чужу кінноту вони обгороджувались возами із-за яких відстрілювались з мушкетів, тримаючись на місці по кілька тижнів. Для того щоб вороги не порозбивали возів, козаки прив'язували їх один до одного ланцюгами. У таких таборах козаки відбивали вдсятеро більшу татарську силу, а коли ті втративши чимало людей відступали, козаки сідали на коней, наздоганяли їх та нищили.

У XVI-XVII століттях мало хто доживав до старості – всі гинули в боях або походах. Здебільшого похилі козаки ховалися десь в печери, викопували криниці і жили там до смерті.

У великій шані в козаків перебувало побратимство. Кожен козак віддавав своє життя за волю родичів і побратимів. На знак побратимства вони мінялися хрестами з тіла, а все інше було спільне. Вони дарували один одному коней, зброю. В боях билися поруч й рятували один одного або захищали своїм тілом. Побратимство надавало великої сили. Воно було однією з таємних причин їх непереможності.

Повернувшись з походу, козаки ділили здобич. Потім починали гуляти. Відгулявши кілька днів козаки поверталися в буденне життя. Вставали до сходу сонця, йшли на річку купатися, їли житнє борошно з водою і засмаженою олією. Кожен носив свою ложку у халяві чобота. Потім бралися кожен до свого діла: хто латав, хто прав свій одяг чи лагодив зброю, інші поралися біля човнів та коней, займалися господарством. Юнаки змагалися в їзді на конях, стрільбі, кидалися один на одного та боролися.

Виганяючи ворога з рідного краю, козаки брали чимало хлопців із собою на Січ і віддавали в науку до куренів. Коли хлопчиків виповнювалося 14 років, той козак, що привіз його, брав свого вихованця щоб той чистив зброю, порався біля коня, всіляко допомагав у походах. Опівдні на башті стріляли з гармати. Цим пострілом кликали на обід. Тоді ставали всі в коло біля образів і отаман читав їм "Отче наш" і тільки після цього приступали до їжі. Надвечір подавали вечерю. Добре поївши, козаки збиралися на майдані або над Дніпром до пісень, жартів, танців.

За злочини покарання і страти призначалися різні. Застосовувалися: прив'язання до гармати за зневагу до начальства, за грошовий борг; шмагання нагаєм за злодійство. Найпопулярнішою стратою було забивання киями. Також використовували шибениці. Найстрашнішим було закопування злочинця живим в землю.

Особливо на січі цінилася освіта. В школі навчалось біля 80-ти школярів, серед яких були дорослі і діти. Вони вчилися читанню, співів і письма; мали особливий, але схожий на все військо громадський устрій; обирали двох отаманів – одного для дорослих, другого для дітей. Головним вчителем був уставник, який крім прямих обов'язків дбав про здоров'я хлопчиків, сповідав і причащав хворих. Начальними предметами були грамота, молитви, закон Божий і письмо.

Як за зовнішнім виглядом і за внутрішніми якостями козаки відповідали типам свого народу й свого часу. З довгими вусами і розкішним "оселедцем", вічно з люлькою в зубах. Світлий бік характеру становили їх

добродушність, щедрість, схильність до щирої дружби. Щодо сторонніх людей, козаки були гостинними і привітними. Вони вміли майстерно розповідати та жартувати. Але любили похвалитися своїми воєнними подвигами, похизуватися своїм одягом та зброєю. Проявлялась також легковажність та непостійність.

Козаки поділялися на 3 роди військ: піхоту, кінноту і артилерію. Піхота виконувала три функції: частина складала гарнізон; частина займала пости; частина або вела війни в воєнний час, або займалася рибальством та звіроловством в мирний час. Жоден кінний загін не виступав у похід без артилерії. В Січі було постійно 50 гармат. Однак головною рушійною силою січовиків було кінне військо. Кінь був необхідний для стрімкого походу і для блискавичної атаки на ворога. Кращих коней розводили у власних степах. Тільки верхи можна було наздогнати такого невловимого вершника, як татарин чи буджак. Ручною вогнестрільною зброєю були пищалі, рушниці, саблі, кремневі пістолети. Зброя була прикрашена золотом і сріблом. Для рукопашного бою також використовували списи. У боях і походах в руки січовиків потрапляло чимало зброї і краща частина бралася на озброєння. Козаки володіли своєю зброєю з неабияким мистецтвом. Отже, можна сказати, що більшість козаків була озброєна добре як і вогнестрільною, так і холодною зброєю. В цьому козаки не поступалися жодній армії світу.

Кожен християнин чоловічої статі, незалежно від свого соціального стану, міг приєднатися до козацького братства. Міг він і при бажанні покинути його. Але щоб козака прийняли на Січ, він повинен був: знати українську мову, мати православну віру, вміти володіти зброєю, бути неодруженим, дотримуватись традицій товариства та клятви вірності йому. Сімейні козаки могли мати своє господарство та сім'ю і проживати за межами Січі.

До козацької символіки XVI-XVII століття належали клейноди й атрибути української державності: прапор, бунчук, булава, печатка, духові

труби, мідні котли, гармати. Вони відображали військовий й адміністративний уклад козацтва.

Козацькі символи, клейноди, стали визначним явищем в історії державності й культури українського народу за часів середньовіччя.

Отже, на початок XVII століття існували три категорії козаків: заможні реєстрові козаки, які пішли на службу до уряду, запорожці, що жили за межами Речі Посполитої і величезна кількість козацтва, що мешкала у прикордонних містах, вела козацький спосіб життя, але не мала офіційно визнаного статусу.

Козацька форма державності мала свої особливості. По-перше, вона виникла не на етнічній, а на морально-психологічній основі. Людей об'єднала не сила державної влади, а духовна спорідненість. По-друге, Запорозька Січ була особливим варіантом державності: інтенсивний розвиток військової сфери — могутнє військо та озброєння і примітивний економічний сектор (відсутність власної фінансової системи, грошей, міст, розвинутої інфраструктури).

Отже, Запорозька Січ, маючи головні ознаки державності, все ж була лише своєрідною перехідною моделлю між справжньою повноцінною державою і професійною общиною. Внутрішні недоліки (домінування під тиском обставин воєнної та невиконання господарської, демографічної, культурної та інших державотворчих функцій) перехідної моделі та несприятливі зовнішні впливи так і не Дали змоги цьому зародку, ескізу української державності перерости в нову якість, але свій помітний яскравий слід у процесі українського державотворення козацька держава, безумовно, залишила.

Таким чином, вивчаючи історичне минуле виникнення й розвитку українського козацтва можна обґрунтовано стверджувати, що українське козацтво стало потужною силою (в тому числі і політичною), яка сформувала особливу форму козацької держави, активно впливала на міждержавні і політичні стосунки між іншими державами і країнами та

здійснила активний вплив на весь хід історії не лише українського народу, а й Європи взагалі.

Література:

1. Алексєєв С. Історія України: Короткий курс лекцій: [для студ. вузів усіх спец. та усіх форм навчання] / Донбаська держ. машинобудівна академія. - Краматорськ: ДДМА, 2007. - 228с.
2. Баран В. Історія України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Юрій Сливка (відп.ред.). - 4-е вид. - Львів: Світ, 2003. - 520с.
3. Білоцерківський В. Історія України: Навчальний посібник / Василь Білоцерківський,. - 3-е вид., виправлене і доп. - К.: Центр учбової літератури, 2007.-535с.
4. Кормич Л. Історія України: Підручник/ Людмила Кормич, Володимир Багацький,; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид., доп. і перероб.. - К.: Алерта, 2006. - 412 с.
5. Котова Н. Історія України: Навчальний посібник/ Наталія Котова,. - Харків: Одиссей,2005. - 413с.
6. Олійник М. Історія України: Навчальний посібник для студентів дистанційної та заочної форм навчання / Микола Олійник, Іван Ткачук,. - 3-е вид., виправлене та доповнене. - Львів: Новий Світ, 2007. - 262 с.

Куруц Н., студентка ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Клак О.С.**,
кандидат філологічних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ТИПОЛОГІЯ МОВНИХ ПОМИЛОК У РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

У ХХІ столітті на хвилі розвитку Інтернету та засобів масової інформації реклама стала не тільки невід'ємним елементом глобального ринку, а й часткою культури сучасного суспільства, природною складовою середовища людини.

Реклама як публіцистичний жанр створюється за допомогою двох основних засобів – словесних форм і візуальних елементів. Відомо, що дібрати кілька вагомих слів важче, ніж написати довгий невиразний текст. Реклама ж якраз і вимагає мови лаконічної, точної, ефектно-виразної, переконливої та, образно кажучи, результативної. Звідси – значні труднощі у створенні реклами, у доборі та пошуку необхідних мовленнєвих (лексичних, синтаксичних, орфоепічних) засобів під час роботи над рекламою, засобів, які могли б викликати зацікавленість читача, привернути його увагу, сприяти механізму рекламного впливу і викликати зворотну активну реакцію на предмет, що рекламується [4].

Незважаючи на проникнення реклами у життя сучасної людини, не всі підприємці вміють нею послуговуватися. Небажання витратити кошти і зусилля на якісну рекламу приховується в нерозумінні її ролі та місця в ринковій діяльності і часто зумовлює хиби як у виборі стратегій і тактик рекламної діяльності, так і у її мовному оформленні.

Непоодинокими є, зокрема, орфографічні огріхи. Так, у рекламних текстах читаємо: «Іноваційна форма захисту від алергенів» або «Українська MLM-компанія запрошує до співпраці дистриб'юторів». Іншомовні слова *інноваційний* та *дистриб'ютор* є загальноновживаними, але, написані з помилками, вони знижують солідність і поважність реклами та й самого рекламодавця. Або орфографічна помилка, що виникла під впливом російської мови: «Швидке полегшення для втомлених ніг» – замість потрібного *втомлених* (в українській мові, на відміну від російської, не відбувається подвоєння у дієприкметникових суфіксах *-ан-* (*-ян-*), *-ен-*). Помилковим є і написання префікса *пре-* у дієсловах та віддієслівних іменниках зі значенням прислання, наближення, частковості або результату дії: «Можливе предбання секційних радіаторів у кредит».

Незнання морфологічних ознак різних частин мови та синтаксичних особливостей української мови теж часто спричиняє хиби в рекламних текстах. Так, іменник *нежить* в українській мові чоловічого роду, а не жіночого: «Ефективний засіб від нежиті», тоді як правильно «...від нежитю». Непоодинокі випадки, коли причиною огріхів стає змішування граматичних ознак близькоспоріднених мов, зокрема української та російської. Наприклад, у російській мові активні дієприкметники теперішнього часу утворюються за допомогою суфіксів *-уч-* (*-юч-*), *-ач-* (*-яч-*), але цей спосіб словотворення не є продуктивним в українській мові, тож таких форм варто уникати. Замість «працююча людина не повинна бути бідною» краще вживати «людина, яка працює, не повинна бути бідною». Інтерферентний вплив російської мови помітний і у вживанні прийменниково-іменникових конструкцій: «+10000 гривень у кишеню» (хоча правильно «...до кишені»), «із системою допомоги при паркуванні» (хоча нормативним є «...під час паркування»), «Підприємство пропонує кваліфіковані консультації по питаннях маркетингу...» (замість «...з питань маркетингу»).

Поширеними в рекламних текстах є лексичні помилки, зокрема спричинені неправильним вживанням паронімів. Так, у рекламі лікарського препарату зазначено: «...зручний прийом – кілька крапель; економічний флакон». Великий тлумачний словник сучасної української мови подає значення слова *економічний* як «прикметник до *економіка*; такий, який стосується організації й ведення економіки, пов'язаний з нею» [2, с. 339]. Тому в запропонованому контексті доречно було вжити слово *економний* – «який бережливо, ощадливо витрачає що-небудь; який сприяє економії, здійснює її» [2, с. 339]. Або «Віденська кав'ярня. Резервація столиків». Слово *резервація* зафіксоване у словнику зі значенням «частина військ, залишена в розпорядженні командира і призначена для використання в разі гострої потреби в бою», «у деяких країнах – місце оселення корінних жителів» [2, с. 1022]. У зазначеному реченні варто було вжити слово *резервування* (від *резервувати* – «залишати що-небудь у резерві» [2, с. 1022]).

Деякі слова та словосполучення, введені до мови з іншої лінгвістичної системи, набуваючи іншого значення, можуть сприйматися неадекватно або навіть перетворювати рекламу на антирекламу. Хрестоматійним прикладом для ілюстрації важливості цього положення є рекламна кампанія автомобіля спільного виробництва фірм «Дженерал Моторс» та «Тойота» під назвою «Шевроле нова». Збут в іспаномовних країнах суттєво знизився саме через нерозуміння мовних кодів, а саме: «No va» іспанською має значення «не іде». Така назва автомобіля не сприяла його активному продажу на теренах іспаномовних країн [4, с. 236]. Часто англійські найменування товарів українською також є неблагозвучними, наприклад: мінеральна вода «Blue water», шоколадні батончики «Wisper».

Функція розуміння культурних кодів на рівні мови іноді не реалізується не тільки через недбалість та непрофесійність рекламистів. На свідомі порушення основних законів мови в цілому та мови реклами зокрема йдуть, переслідуючи практичні цілі, наприклад, заощадження рекламної площі. Так,

англійська мова потребує найменших витрат друкованої площі та ефірного часу. За оцінкою деяких фахівців, англійська мова налічує всього 900 тисяч слів та легко адаптує іншомовні слова [5, с. 237]. Водночас англійський текст українською потребує на третину більше площі.

Аналізуючи ненормативні мовні явища, Н. Васильцова розрізняє два види помилок у рекламних текстах: «Під ненавмисною аномалією ми розуміємо граматичну помилку, некоректний вибір найбільш адекватних виражальних засобів. Навмисна аномалія (або мовна гра) – це навмисне (усвідомлене) відхилення від мовної норми в мовній поведінці особистості, зумовлене спеціальною настановою мовленнєвого акту та індивідуальними можливостями мовців» [1, с. 69].

Навмисні аномалії часто будуються на створенні від слова тієї чи тієї граматичної форми, що йому не притаманна. Навмисне ігнорування правописних норм часто використовують з метою підсилення змісту висловлювання або для зосередження уваги. Цей прийом забезпечує додаткові роздуми над змістом, що розшифровує рекламну ідею, а отже, стимулює засвоєння рекламної інформації.

Проте, на жаль, частіше українська реклама ілюструє перший вид аномалій, а саме: рекламні тексти часто містять помилки, зумовлені винятково низькою мовною культурою рекламистів.

Література:

1. Васильцова Н.В. Языковые аномалии на морфологическом уровне: игра или ошибка? //Средства массовой информации в современном мире. Петербургские чтения: Тезисы межвузовской науч.-практ. конф./Под ред. В.И. Колькова. – СПб.: Роза мира, 2005. – С. 69-71.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1440 с.

3. Владимирська А., Владимирський П. Реклама: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2006. – 334 с.

4. Галич О.Б. Рекламність та її прояви в текстах рекламних анотацій художніх творів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/11088/1/17.docx>.

5. Остапчук Л. Національна свідомість і техногенне суспільство // Етнокультурні проблеми політичного процесу в Україні [Електронний ресурс]: кол. моногр. – Режим доступу: <http://westukr.itgo.com>.

Лучиніна В., студент 3 курсу ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Кость С.П.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СПІЛКУВАННЯ

На даному етапі розвитку суспільства надзвичайно важливого значення набули дослідження гендерних відмінностей у спілкуванні. Це пов'язано з тим, що суспільство розвивається і жінки прагнуть бути у рівних правах з чоловіками. Даної рівності вони намагаються досягнути і у спілкуванні. Дослідження гендерних аспектів спілкування є важливим елементом у житті людини. Адже, спілкуючись людина обмінюється інформацією, висловлює свої думки. За допомогою спілкування людина може ділитися своїми враженнями, емоціями і досягати бажаного результату у тій чи іншій сфері діяльності. Аналізом гендерних аспектів спілкування та вивченням відмінностей у спілкування чоловіків і жінок займалися такі науковці як А.В. Кириліна, А.А. Брагіна, М.А. Кронгауз, Є.І. Горошко, М.Д.

Городникова, К. Оперман, Є. Вебер, А. Лінке, С. Шмідт, Д. Таннен, Ю. Караулов, А. та ін. Нашим завданням є дослідження гендерних відмінностей в спілкуванні за такими напрямками як: ведення розмови, сфера спілкування, сфера виховання, теми обговорення, комунікація, статусні позиції. Спілкування – це та безцінна розкіш, якою наділена кожна людина і якою вона може розпоряджатися відповідно до своїх бажань. Спілкування – це взаємодія двох або більше людей, спрямована на узгодження та об'єднання зусиль з метою налагодження взаємин і досягнення загального результату. Гендер – це соціальна стать людини, яка проявляється у процесі соціальної, культурної і мовної практики. Гендерні відмінності в спілкуванні – це сутнісні вияви пізнання світу крізь призму чоловічої і жіночої оптики бачення, а також визначені статтю особливості мовної діяльності і мовної поведінки. Гендерні дослідження отримали потужний імпульс завдяки жіночому руху в США та Німеччині. Саме тоді виник феміністський рух жінок, який полягав у захисті прав жінок і рівності чоловіків та жінок у суспільстві. Даний рух виник в 60-х роках і вже в 70-80-х роках, коли панувала феміністська лінгвістика, тоді науковці почали досліджувати цю проблему. Гендерні відмінності в спілкуванні ми досліджували за такими основними напрямками: ведення розмови, сфера спілкування, сфера виховання, теми обговорення при розмові, комунікація, статусні позиції.

Ведення розмови. Щодо чоловіків, то для них розмова – це обмін інформацією, а для жінок – це взаємодія. Жінки схильні ставити на перше місце при спілкуванні близькість, а чоловіки – незалежність. Увага до деталей у жінок є засобом прояву інтересу. Чоловіків ж дратує увага жінок до деталей.

Сфера спілкування. Більшість чоловіків відчують себе комфортно, якщо виступають публічно, жінки віддають перевагу приватній бесіді. Тому жінки відчують себе вільно і невимушено при розмові в колі знайомих, рідних чи близьких в той час коли чоловікам досить важко

спілкуватись в цьому колі. Адже чоловіки є більш стриманими і закритими в порівнянні із жінками.

Сфера виховання. Виховання чоловіків у суспільстві спрямоване насамперед на вироблення певних чоловічих якостей: сила, стриманість, вміння приховувати свої почуття, бути спокійним, вміння домагатися свого, активно конкуруючи з іншими, вміння бути знавцем зовнішнього світу. Жінки ж в процесі спілкування вимагають від чоловіків прояви протилежних якостей: жінка хоче, щоб чоловік був емоційним, показував свої почуття, щоб чоловік був не конкуруючим, а був звернений не до роботи, а до сім'ї. Все це означає, що у сфері спілкування інтереси жінок і чоловіків можуть виявитися прямо протилежними, що створить ґрунт для нерозуміння, конфліктів [2].

Теми обговорення при розмові. Чоловіки частіше обговорюють футбол, політику, становище на біржі, тобто вважають за краще говорити про політичні відносини, а не про особисті.

Чоловіки вважають хорошою розмову про факти, які не є їхніми особистими проблемами, а жінки навпаки – частіше обговорюють особисте життя.

Комунікація. Спочатку жінки і чоловіки переслідують різні цілі при комунікації. Щодо чоловіків, то вони, переважно, спілкуються для обміну інформацією, а жінки ведуть розмову про особисте життя. З цього випливає, що метою жіночого спілкування є привернення уваги до себе, тоді як чоловіки віддають перевагу незалежній розмові.

Статусні позиції. Чоловіки частіше схильні до того, щоб у розмові маніпулювати статусом, жінки частіше прихильні до встановлення близьких відносин, жінки відчують себе комфортно, коли розмовляють в присутності своїх друзів і людей, рівних їм за статусом, а чоловіки – коли їм необхідно встановити і зберегти свій статус в групі. Психологи встановили істотні розходження у поведінці чоловіків і жінок під час розмови. Вони вважають, що зазвичай чоловік перебиває жінку

майже в два рази частіше. Приблизно одну третину часу бесіди жінка збирається з думками, намагаючись відновити їхній хід. Чоловіки люблять слухати самих себе. Вони схильні занадто швидко давати готові поради, не вислуховуючи співрозмовника до кінця і не задаючи йому питань [3]. Жінки здебільшого починають і підтримують розмову, а чоловіки контролюють і спрямовують її в правильний напрямок, виявляючи при цьому свою зацікавленість. Статистично доведено, що жінки балакучіші за чоловіків. Так, за день у середньому українець вимовляє 11500 слів, українка – 26200. Ми хотіли б запропонувати такі основні принципи спілкування чоловіків та жінок, які допомогли б уникнути конфліктів під час спілкування:

По-перше, потрібно стежити за своєю мовою, намагайтеся розмовляти грамотно і правильно. У цьому ви проявите свою грамотність. Адже людині приємніше спілкуватися з грамотною людиною, ніж з людиною, яка не може і двох слів зв'язати.

По-друге, ні в якому разі не вживати лайливих слів. Це покаже вашу невихованість і неповагу до співрозмовника.

По-третьє, небажано при спілкуванні плюватися, трясти співрозмовника за плече, хапати його за частини одягу, розмахувати руками, кричати, стрибати, сміятися. Потрібно вести себе спокійно, без зайвих рухів, старатись передати свої емоції голосом і жестами.

По-четверте, і чоловікові і жінці потрібно враховувати стать свого співрозмовника і вибирати для розмови таку тему, яка була б цікава обом. Якщо співрозмовник слухає вас із задоволенням (це видно з виразу обличчя), то значить ви його зацікавили. А якщо дивиться в іншу сторону, позіхає - значить йому не цікава тема, яку ви зачепили в спілкуванні. Також ми б хотіли дати пораду чоловікам: при спілкуванні з дівчиною обов'язково слухайте її уважно, дивлячись їй в очі, цим ви справите враження уважного співрозмовника. Але при цьому не потрібно підтакувати і перебивати.

Отже, спілкування – це взаємодія двох або більше людей, спрямована на узгодження та об'єднання зусиль з метою налагодження взаємин і досягнення загального результату. Гендерні відмінності в спілкуванні між чоловіком і жінкою, виявляються у процесі соціальної, культурної і мовної практики.

Лялюк Н., студентка Української
академії друкарства
Науковий керівник – **Якубовська М.С.**,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри інформаційної, бібліотечної та
книгознавчої справи
(Українська академія друкарства)

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ

Документознавство - професія майбутнього. Більшість професійних завдань, які розв'язує майбутній професіонал-документознавець, мають особливості загальної специфіки практичного мислення. Це насамперед – вирішення проблемних ситуацій, тому таким важливим є нестандартний підхід фахівця до своєї професійної діяльності

Особисті якості спеціаліста становлять частину практичної діяльності документознавців, вміння вирішувати складні проблеми і є основою формування їх професійної компетенції. На наш погляд, діяльність є основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості професіонала-документознавця. У сьогоднішньому соціумі дана професія сприймається як нудна, буденна робота, перекладання паперів з однієї шухляди до іншої. Я не погоджуюся з цією думкою.

На мою думку, документознавець сьогодення – це надзвичайно цікава і клопітка праця, адже щодня через руки спеціалістів проходить безліч

документів, завдяки яким можна зрозуміти весь процес роботи підприємства, організації чи будь-якої іншої установи. Сам фахівець, якщо відповідально ставитиметься до своєї професійної діяльності, сприйматиме це як своє покликання, то зможе досягнути значних успіхів. Варто лише задуматися, що сьогодні ми можемо тримати в руках документ, який завтра буде вирішальним для певної людини, фірми або й цілої країни. Власне це приносить задоволення у цій, на перший погляд, нудній професії. Але кожен документознавець для того, щоб якісно виконувати всю доручену йому працю, повинен володіти певними особистісними якостями. Уважність – це найголовніше у роботі з документами. Цей перелік можуть доповнити відповідальність та акуратність. Помилки в даних, порушення норм законодавства, втрата документів можуть дорого обійтися установі при укладенні договору або кадровому аудиті.

Обсяги інформації, з якою працює документознавець вимагають гарної пам'яті. Для роботи у будь-якій сфері потрібні наполегливість і грамотність при роботі з паперами, а у сфері управління персоналом – організаторські здібності, креативність і комунікаційні здібності. Професія документознавця порівняно молода, але за нею велике майбутнє. Зараз відбувається процес становлення професійної компетентності цієї такої важливої для сучасного суспільства професії.

Микитин Ю., студент 3 курсу ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Сковронська І.Ю.**,
кандидат філологічних наук, професор
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

МОВОЗНАВЧІ ІДЕЇ ОЛЕКСАНДРА ПОТЕБНІ

Олександр Потебня – видатний вчений-мовознавець, літературознавець, фольклорист, який заклав підвалини українського мовознавства. Особливу цінність становить його філософський підхід щодо висвітлення феномену мови, а саме як засобу відображення і упорядкування процесу пізнання людиною оточуючого світу, як необхідного інструменту передачі та засвоєння цього знання. Вчений розглядав слово, як категорію, що розкриває не тільки значення предмета, але й увесь попередній людський досвід, доносить еволюцію пізнання світу особою і нацією. У своїй філософсько-мовознавчій концепції він теоретично обґрунтував невід’ємне право кожного народу розвивати та реалізовувати свої духовні набутки за допомогою рідної мови, стверджуючи, що «немає мови й наріччя, які б не були здатні стати знаряддям необмежено різноманітної й глибокої думки»[2, с. 303].

Народився Олександр Опанасович Потебня 22 вересня 1835 року в селі Гаврилівка Роменського повіту Полтавської губернії (тепер с. Гришине Роменського району Сумської області) в українській дворянській родині. Висока освіченість та інтелігентність його сім’ї посприяла тому, що юнак в ранньому віці зацікавився вивченням мов, історії, літератури. Отримавши ґрунтовну загальноосвітню підготовку, він вступив на історико-філологічний факультет у Харківський університет, по закінченні якого у 1856 році залишився там викладати і вже у 1861 році захистив магістерську дисертацію «Про деякі символи в слов’янській народній поезії». У 1862 році О. Потебня написав свою найзнаменитішу працю «Думка і мова».

Варто нагадати, що О.Потебня жив і творив в умовах жорстокої імперської політики гноблення української мови і найменших проявів усього національного. З огляду на це, тим більш важливо, що видатний вчений постійно звертався до історії української мови і літератури, до витоків усної народної творчості. Свої наукові дослідження О. Потебня розпочав із пошуку відповідей на питання, які свого часу піднімались у німецькій філософії та мовознавстві — про співвідношення мови і мислення. Всебічний і конструктивний розгляд цих положень підвів вченого до розв'язання надважливого питання щодо походження мови і до констатації того, що спроба усвідомити зародження людської мови неможлива без з'ясування значення слова для мислення і ступеня його взаємозв'язку і взаємозалежності як з духовним життям людства, так і нації зокрема. Основоположним для О. Потебні є концепт, що завжди після слова і до слова є думка. Слова тільки служать означенням певного перебігу чи розвитку думки.

Заглиблюючись у свої наукові розвідки, вчений ніколи не відступав від свого, так би мовити, наскрізного завдання — з'ясувати механізм об'єктивування чуттєвих знань, вражень індивідуального психічного життя як процесу логічних форм людського пізнання. Спираючись на досягнення своїх попередників, творчо переосмислюючи їх, О.Потебня приходить до незаперечної констатації зв'язку мови з думкою. Якщо В.Гумбольдт стверджував тотожність мови і духу — «без мови нема духу і, навпаки, без духу нема мови» [1, с. 40], то наш знаменитий земляк розглядав це співвідношення більш глибоко і не так однозначно, стверджуючи, що «царина мови далеко не збігається з цариною думки. В середині людського розвитку думка могла бути пов'язана зі словом, але на початку вона, ймовірно, ще не доросла до нього, а на вищому ступені абстрактності покидає його, як така, що не задовольняє її вимог...»[1, с. 41].

Слово служить необхідним інструментом втілення нижчих форм пізнання в поняття. За допомогою слова «вперше людина творить свою думку». Відповідно мова — це засіб не вираження вже готової думки, а її

створення. Мова необхідно доповнює і вдосконалює мислення, оскільки «духу без мови не буває, бо витворюється він за допомогою мови, і мова при цьому є першою за часом подією» [1, с. 42].

Фундаментальним є твердження О.Потебні про те, що мова становить особливу форму людської діяльності. «Мова, – наголошує вчений – є не засобом вираження готової думки, а її створення ... вона відображає не світоспоглядання, яке сталося, а діяльність, яка його творить» [1, с. 87].

Згідно з вченням про мову як пізнавальну діяльність О.Потебня вбачає в історії, в психологічних дослідженнях процесу мислення — розгадку того, як здійснювалися ці процеси на зорі історії людства. Слово виступає в нього не тільки виразником значення, але й носієм усього попереднього досвіду як людини, так і нації. Значення слова фіксується у символах народної міфотворчості, фольклору і постійно оновлюється літературою. «У слові, – завважає вчений, – ми розрізняємо зовнішню форму, цебто виразний звук, зміст, який об'єктивується за допомогою звука, і внутрішню форму, або найближчу етимологію значення слова, той спосіб, у який висловлюється зміст... Внутрішня форма слова є відношенням змісту думки до свідомості; вона вказує, як уявляється людині її власна думка. Цим тільки можна пояснити, чому в одній і тій же мові може бути багато слів для означення одного і того ж предмета і, навпаки, одне слово, цілком відповідно вимогам мови, може означати різні предмети» [1, с. 91]. Переконливо і обгрунтовано доводить О.Потебня своє твердження про те, як саме через внутрішню форму слова здійснюється неминуча суб'єктивізація об'єктивного світу, мовби наочно ілюструючи висновки про те, що думки того, хто говорить, і того, хто його розуміє, збігаються між собою тільки в слові.

Глибокі та всебічні знання предмету мовознавства дозволили О.Потебні зробити надзвичайно цікаві й важливі дослідження зразків усної народної творчості, проблем міфології взагалі. Йому належать основоположні твердження: «Народ – це мова», «Мова – це засіб зрозуміти самого себе» [1, с. 10]. Своїм вченням О. Потебня багатьом своїм сучасникам

просто відкрив очі на речі, які об'єктивно зневажалися або ж вважалися за другорядні й неважливі.

Ще й до сьогодні ми маємо багато суспільних проблем саме тому, що не можемо до кінця усвідомити простої істини, що « мова складає духовну сутність нації». Знання цього, а відтак і дотримання реальних справедливих вимог щодо цього у повсякденній практичній діяльності, зняло б дуже багато суспільних проблем.

Олександр Опанасович Потебня був справжнім першопрохідцем наукового мовознавства. Його інтелектуальна спадщина у повному обсязі має особливу сучасну вартість і наукову актуальність. Можна, навіть упевнено стверджувати, якщо б результати досліджень Потебні дійсно стали визначальною складовою нашої суспільної свідомості, то українці не вважали б побічною і другорядною проблему рідної мови, удосконалення слова, його очищення від отруйного, шкідливого «мулу». Вільний розвиток українського слова, державного функціонування рідної мови – запорука життєздатності нашого народу, бо мова не є чимсь окремим від душі народу – вона, власне, і є осереддя, сутністю душі нації! Саме наукові праці Олександра Потебні переконливо доводять, що всі мовні проблеми безпосередньо впливають на майбутнє нашої держави. А якщо здобуткам ученого ще не приділено в Україні належної уваги, то це є лише яскравим свідченням гострої кризи національної культури, загальної духовної, інтелектуальної та суспільної байдужості, невирішеності соціальних проблем, відсутність позитивних перспектив.

Література:

1. Потебня А. А. Полное собрание трудов: Мысль и язык / Подгот. текста Ю. С. Рассказова, О. А. Сычева. Комментарии Ю. С. Рассказова. – М.: Лабиринт, 1999. – 300 с.
2. Кононенко П.П., Кононенко Т.П. Феномен української мови. Генеза, проблеми, перспективи. Історична місія / П.П. Кононенко, Т.П. Коненко – К., 1999. – 168 с.

3. Федик О. Мова як духовний адекват світу (дійсності). – Л.: Світ, 2000. – 203 с.

Можаровська А., студентка 3-ого курсу журналістики
Національного університету «Львівська Політехніка»
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(*Національний університет «Львівська Політехніка»*)

ТИПОВІ І НЕТИПОВІ МОВНІ ОГРІХИ ЖУРНАЛІСТІВ НА УКРАЇНСЬКОМУ ТЕЛЕКАНАЛІ «СТБ»

Питання мовної політики та власне особливостей мови журналістів потребують чималої уваги і контролю. По-перше, це формує самосвідомість українців. По-друге, важливим є врахування особливостей кожної історичної епохи. Звісно, скарб попередніх поколінь у збереженні власне української мови є неоціненним, але з кожен етап розвитку вносить свої зміни у функціонування мови в суспільстві [5].

Проблемою розвитку української мови займалися такі відомі науковці, як: Олександр Потебня, Михайло Максимович, Степан Смаль-Стоцький, Ізмаїл Срезневський, Іван Огієнко Олександр Пономарів, Юрій Шевчук, Анатолій Капелюшний.

Проблема використання застарілих мовних норм на українських телеканалах не є новою. Починаючи з 1999 року, зі спробою запровадження «Проекту» саме на українських телеканалах, почали прослідковуватися певні мовні огріхи в журналістів. Взагалі, «Проект» – це проект реформи українського правопису, розроблений під керівництвом В.В. Німчука. Він передбачав повернення до столітніх традицій української орфографії. В основному він повертав українські мовні норми до скрипниківського правопису 1933 року. Проект правопису 1999 року так і не було офіційно затверджено, хоча деякі українські канали і по сьогоднішній день зловживають нормами прописаними в ньому.

З 2000 року телеканал СТБ використовує окремі правила скрипниківського правопису вкупі з «Проектом 1999 року» у передачі новин «Вікна». Ще тоді це дало поштовх новим обговоренням і суперечкам серед населення. До сьогодні вони не вщухають.

Ведучі телеканалу раніше активно використовували слово «етер» замість звичного нам «ефір». Зараз така тенденція прослідковується рідко. Але інколи, переглядаючи черговий випуск «Вікна» можна зловити себе на думці, а що ж значить цей «етер». Також поширеною помилкою є використання слова «Європа», замість «Європа», «клясичний» замість «класичний». Анатолій Капелюшний коментує такі мовні огріхи словами Івана Огієнка «Нехай буде поганий правопис, але єдиний для всієї країни». І додає: «У випусках новин один канал розхитує норми української мови – нехай розхитує. Але деякі норми не приживуться ніколи» [2, с.92].

Також журналісти телеканалу СТБ люблять зловживати формами слів іншомовного походження. Приміром, часто у випусках новин можна почути слово «поліціанти». Є багато способів замінити це слово, таких як, наприклад, «працівники правоохоронних органів», «працівники поліції». Але журналісти вперто використовують це слово, яке жахливо звучить. Також, слід згадати про відмінювання іншомовних слів «метро», «пальто», «авто». Ще кілька років тому, пройшла така чутка, ніби дійсно ці слова можна відмінювати. І українські канали активно почали цим займатися. Та за деякий час на «1+1», «ICTV», «Новому каналі», відмовилися від подібного нововведення. Але на СТБ і досі практикують відмінювання цих слів. Часто в новинах можна почути «метрА», «автА», «в метрІ».

Слід зазначити, що одним із основних порушень мовних норм на телеканалі «СТБ» є утворення іменників жіночого роду – назв осіб за професією. В своїй статті Л.І. Небайло описує всі можливі форми творення цих іменників. Наголошує, що в усній мові закріпилися назви жіночих професій, аби розполюсувати їх *лікар – лікарка, агітатор – агітаторка, лектор – лекторка*. Але таке розрізнення є неприпустимим у діловій та

офіційно-діловій мові. Натомість, журналісти «СТБ» зловживають цими правилами. Творячи такі форми, як *директор – директорка, керівник – керівниця, психолог – психологиня*. До речі, щодо останнього слова, я його не знайшла в жодному словнику. Тому надзвичайно тяжко сказати звідки воно виникло і чому воно так широко використовується лише на даному телеканалі. Стосовно «керівниці» та «директорки», Олена Сінчак вважає необхідним феменізувати певні іменники – назви професій, через те, що серед представників цих професій стає чим більше жінок і це переводить їх з розряду «чоловічих» в «жіночі» [5].

Отже, саме журналісти та редактори несуть відповідальність за дотримання норм української мови. З екранів телевізорів ми повинні були б найчастіше чути «правильну українську мову». Тому, питання про те чи дійсно всі ці використання норм скрипниківського правопису є просвітницькою роботою, чи все ж це вдалий маркетинговий хід, аби вирізнитись серед іншого подібного продукту на українському ринку, залишається відкритим.

Література:

1. Випуски новин «Вікна» телеканал «СТБ». Режим доступу: <https://news.stb.us/ua/>
2. Капелюшний А. Телебачення прямого ефіру: практика мовлення, типові помилки/ А.О. Капелюшний. – Л.: ПАІС, 2011. – 400 с.
3. Проект правопису 1999 року. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Проект_правопису_1999_року
4. Пономарів О. Сучасна українська мова: підр. /О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.: За ред. О.Д. Пономарева. – 2-ге вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.
5. Шевчук Ю. Мовна шизофренія. Джерела, форми, наслідки. Лекція прочитана у Львові. – 30.06.2015// Збруч, 14.07.2015

Мундяк А., студентка НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент, доцент кафедри ЖЗМК
НУ «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ДЕМОКРАТИЧНОСТІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗМІ

У демократичному суспільстві управління соціальними процесами передбачає вивчення та вплив засобів масової інформації (далі – ЗМІ) саме на громадську думку. Тому засоби масової інформації стають важливим компонентом демократичних форм управління соціальними процесами.

ЗМІ виконують функції соціальної комунікації, інформування і виховання. У демократичному суспільстві ЗМІ називають "четвертою владою" – не в розумінні "четверта державна", а в розумінні "влада громадянського суспільства".

Питанням та проблемам розвитку демократичності у ЗМІ приділено багато праць українських вітчизняних та сучасних вчених-науковців, це: І. Франко, М. Грушевський, В. Лизанчук, І. Драч, І. Дзюба, І. Ющук, В. Владимиров, Т. Приступенко та інші.

Науковий фахівець у галузі масових комунікацій В.Лизанчук зазначає: "...людські спільноти творяться мережами інформаційних комунікацій, через які передається необхідна державно-політична, суспільно-економічна, ідеологічна, історична, етнічна та інша інформація. Національна мережа засобів масової комунікації – це один із "трьох китів", на якому базується державна самосвідомість, поряд з національною інтелігенцією та національною політичною елітою" [1, с. 15]. Важливим є те, що ЗМІ впливає на формування національної свідомості.

Громадська думка відображає людське буття, суспільну думку людей. Вона створюється під впливом свідомості, науки, мистецтва, політики і всіх

джерел масової комунікації. Саме тому ЗМІ виражають і формують громадську думку.

Громадська думка виконує роль центру між свідомістю і практичною діяльністю людей. Отже, виражаючи і формуючи громадську думку, засоби масової інформації, впливають не тільки на свідомість, а й на вчинки та дії людей.

Слід зазначити, що проникнення ЗМІ в життя суспільства може відігравати як об'єднуючу роль, так і роз'єднуючи, упроваджуючи в суспільну свідомість негативні стереотипи, що, на думку Г.Блумера, особливо є відчутним в кризові періоди історичного розвитку суспільства, коли люди у стані соціальної невизначеності особливо підпадають під вплив, легко відкликаються на різні нові стимули, ідеї, а також більше піддаються пропаганді й різним маніпулюванням [2, с. 123].

І.Кресіна говорить, що основними елементами національної свідомості, насамперед, є: етнічна та національна ідентичність, етнічна свідомість, національна самосвідомість, подвійна етнонаціональна свідомість, історична пам'ять, національна мрія, національна ідея, національний менталітет і характер [3, с. 87].

Академік І.М.Дзюба зазначає, що в сучасних умовах “значна частина засобів масової інформації... безсоромно паразитує на національній несформованості, на глибокій зрусифікованості суспільства, нагнітаючи шалену кампанію компрометації української культури і українства взагалі, що виливається вже у хуліганське шельмування нашої класики, в зухвале оганьблення дорогих українцям імен, - під децибели фарисейської риторики про свободу слова та права людини... Коли читаєш цю пресу, створюється враження, що ми живемо в окупованій країні, і окупант звіріє з кожним днем” [3, с. 76].

Відзначаючи величезний вплив ЗМІ на формування національної свідомості, І.Ющук зазначає, що питання національного ідеалу, патріотизму,

свободи хоча й порушуються досить часто редакційними колективами, загалом лишаються на маргінесі суспільної свідомості [4, с. 181].

Через суспільну важливість, масовість та доступність, засоби масової інформації мають величезний вплив на духовні процеси, що відбуваються в суспільстві. Здатність швидко охоплювати широкі аудиторії дає можливість сучасним мас-медіа трансформувати традиційну систему духовного виробництва в певному напрямі. З цього приводу в розвинутих суспільно-політичних системах розглядається твердження, що той, хто володіє засобами масової інформації, володіє громадською думкою.

Отже, як бачимо, влада ЗМІ може бути спрямована як на руйнування демократичних інститутів і процесів, а може бути використана для підтримки демократії. Засоби масової інформації – це унікальний канал звернення до найширшої аудиторії, засіб постійного контакту між партнерами по діалогу та їх прибічників і противників. Засоби масової інформації відіграють роль не лише ініціатора діалогу. Дії ЗМІ спрямовані не на перемогу однієї із сторін, а на досягнення загального позитивного результату. У сучасному суспільстві ЗМІ – це простір демократичного дискурсу, який створює фундаментальні умови вербального і практичного конструювання політичної реальності через комунікативну взаємодію.

Література:

1. Лизанчук В. Феномен невмирущості нації / В. Лизанчук // Наукові записки АН ВШ України. – 2004. – Вип. 6, 9-29. – С. 74-81.
2. Блумер Г. Коллективное поведение: Пер. с англ. / Г. Блумер // Американская социологическая мысль: Тексты. – М., 1994. – 278 с.
3. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / За ред. М.В.Поповича. – К.: УЦДК, 2005. – 328 с.
4. Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне: Зб. ст. - К.: Світогляд, 2005. – 186 с.

Остафійчук В., студент третього курсу
НУ “Львівська політехніка”
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(НУ “Львівська політехніка”)

ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

«Кожна людина — відбиття свого внутрішнього світу.

Як людина мислить, такою вона і є».

(Марк Тулій Цицерон)

Мистецтво публічного виступу це — особливе уміння, якому потрібно вчитися упродовж усього життя. Виступ має вигляд комунікаційного взаємопроцесу і вміння володіти цим мистецтвом — це важка праця не одного дня вдосконалення літературного та етико-культурного спілкування.

«Публічний виступ — це один з видів усного ділового спілкування» [2].

Ораторське мистецтво має свою передісторію. Цю галузь досліджували ще в древній Греції, такі давні дослідники-філософи, як Цицерон, він зазначає, що “Риторика - цариця всіх мистецтв”, Георгій вважає, що “Слово є великий володар, який, володіючи вельми малим і абсолютно непомітним тілом, здійснює найчудовіші справи. Бо воно може і страх нагнати, і смуток знищити, і радість вселити, і співчуття пробудити», Демосфен трактує, що: “Промовці повинні завжди пропонувати найкраще, а не найлегше” [5, с. 54].

Потрібно наголосити, що сьогодні тема публічного виступу та ораторського мистецтва також є дуже популярною в сучасному світі науковців, — це: О. Поліщук, М. Павленко, Г. Бондаренко, Т. Кочубей, Л. Ткачук,

О. Заболотна. Одним з найвідоміших дослідників сьогодні у цій галузі є Роман Кушнір керівник школи розвитку SPE, автор книг “Особиста стратегія виживання людини”, “Великий оратор”, “Мистецтво відповідального спілкування”, “Книга запитань”, “Історії і притчі для особистісного зростання” [1, с. 105].

Залежно від змісту, призначення, способу проголошення та обставин спілкування у теорії виділяють такі основні жанри публічних виступів: громадсько-політичні промови (лекції на громадсько-політичні теми, виступи на мітингах, на виборах, звітні доповіді, політичні огляди); академічні промови (наукові доповіді, навчальні лекції, наукові дискусії); промови з нагоди урочистих зустрічей (ювілейні промови, вітання, тости). судові промови (звинувачувальна та захисна промова); церковно-богословські промови (проповідь, звернення до пастви) [4, с. 40].

Завдання промовця – це не тільки вміння промовляти, але й зуміти вербально впливати на аудиторію, переконувати в той чи інший напрямок, на який Ви спрямовуєте. Щоб досягти успіху промовець повинен здійснити кілька етапів. Найперше це — підготувати доповідь, яка буде вміщувати: вступ, основний текст (серцевина доповіді) та висновки. Друге з чим може зіткнутись кожен доповідач – це страх, перед аудиторією, який можна перебороти встановивши зоровий зв'язок з публікою. Також кожен вмілий оратор повинен слідкувати за своїми невербальними манерами. Вони мають бути мимовільними та відповідати своєму призначенню. Успіх оратора прямо залежить від добору аргументів і вміння розташувати їх у послідовному порядку [1,2,4].

Отже, ми можемо зробити висновок, що якщо грамотно, досконало та вміло виголошувати промови на тих чи інших зустрічах чи конференціях необхідно удосконалювати свою мову та літературну вимову щодня і тільки тоді можна досягти бажаного результату.

Література:

1. Грицаєнко, Л. М. Основи красномовства [Текст]: навч. посіб. / Л. М. Грицаєнко, Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. — К. : КНУТД, 2013. — 245 с.
2. Ділова українська мова: Навч. посіб. / О.Д. Горбул, Л.І. Галузинська, Т.І. Ситнік, С.А. Яременко. — К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. — 225 с.
3. Куньч, З. Й. Українська риторика: історія становлення і розвитку: навч. посіб. / З.Й. Куньч. — Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2011. — 247 с.

4. Ораторське мистецтво: навч.-метод. посіб. / авт.-уклад.: І. М. Плотницька, О. П. Левченко, З. Ф. Кудрявцева та ін.; за ред. І. М. Плотницької, О. П. Левченко. – 2-ге вид., стер. – К.: НАДУ, 2011. – 128 с.
5. Рогов, Е. И. Психология общения / Е. И. Рогов. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 335 с.

Панчук В., магістр журналістики
НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник – **Рак О. Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент (НУ «Львівська політехніка»)

СИСТЕМАТИЧНЕ ВЖИВАННЯ ТИПОВИХ МОВЛЕННЄВИХ ПОМИЛОК У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕКСТАХ

Мова для засобів масової інформації (далі – ЗМІ) — це інструмент існування, спосіб творення пріоритетів та цінностей у суспільстві, масової свідомості, керування громадською думкою та забезпечення діяльності інституту четвертої влади. Дотримання культури мови на сучасному етапі процесів глобалізації є неоціненно важливим фактором авторитету медіа у суспільстві [?].

Особливості культури мови ЗМІ розглядали провідні українські дослідники, зокрема мовознавці: М. Жовтобрюх, О. Пономарів, О. Сербенська, К. Серажим, Л. Масенко, А. Васильєва, М. Ковальчук, Т. Бондаренко та журналістикознавці В. Різун, В. Лизанчук, В. Іванов, С. Квіт, Г. Почепцов, А. Москаленко та інші.

На жаль, в сучасному інформаційному середовищі дуже часто тексти ЗМІ рясніють помилками різного типу. За визначенням О. Сербенської, — мовні помилки — відхилення від чинної мовної норми, прийнятої у середовищі, що визнана як культурна, у середовищі, де плекають гарну літературну мову, дбають про функціонування естетично досконалих текстів. Причини мовних помилок: необізнаність із всеукраїнською мовною нормою,

недостатнє піклування про нормативність власного мовлення, інертність, байдужість у ставленні до проблем культури рідної мови [6].

Об'єктом дослідження Т. Бондаренко у роботі «Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів» [2], присвяченій «розгляду різновидів мовних анормативів, а також виявленню найтиповіших помилкобезпечних місць у процесі редагування журналістських матеріалів». Дослідницею запропоновано типологію мовних помилок за співвіднесеністю їх із рівнем мовної системи, що дозволило виділити такі різновиди ненормативних утворень: орфографічні помилки, лексичні, фразеологічні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні, пунктуаційні, стилістичні, орфоепічні, акцентуаційні анормативи (останні чотири види та фразеологічні помилки не були об'єктом зазначеного дисертаційного дослідження Т. Бондаренко).

Серед уживаних орфографічних помилок у журналістських текстах виділяємо: неправильне написання власних назв, імен (*П. Порошенко – Петро Порошенко; Василь Степанович – Василь Гривка; повідомив Сашко – повідомив Олександр Храпаченко (УНН, «Чарівне.інфо»);* заміна букв або слів іншими буквами (*«...двох найкращих студентів ...визначатимуть степендіатами (стипендіатами) Київського міського комітету...»);* пропуск букв, складів; зайві букви у слові (*спроцення – студентство, мистетство);* пропуск слів; помилки при переносі; поділ одного слова на окремі частини і написання двох слів разом.

Варто зосередити увагу і на лексичних помилках: семантично модифікованих лексемах, плеоназмах (*команда виступила успішно й результативно (просто успішно); свій власний твір – власний твір);* помилках, зумовлених нерозрізненням значень паронімів та сплутуванням семантики міжмовних омонімів; русизмах (*задача – завдання, за рубежем – за кордоном, відмінили рейс – скасували рейс, примінили хитрощі – вдалися до хитрощів).*

Морфологічні помилки – це такі ненормативні утворення, що не відповідають формальному вираженню хоча б однієї з граматичних категорій роду, числа, відмінка, ступеня порівняння, особи, часу, способу, стану, виду: *церковна молебень – церковний молебень; чекає місію канадський спостерігачів.*

Переконливим доказом правомірності кваліфікації синтаксичних помилок як таких (а не морфологічних) є специфічність класифікаційного релятивного значення прийменників, які, беручи активну участь в оформленні компонентів речення і словосполучення, виступають одним із формальних засобів вираження синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень та виконують конотативну роль у їх структурі. До них відносимо:

Чергування у/в: «нині їх вже перераховано», «мав врегулювати закон...», «комісія у офіційній пресі повідомляє», «Всі мають діяти в однакових умовах...», «В тім числі 65 відсотків...»

Чергування з–із–зі (зо): «служб з багатовіковим...», «одним з кращих», «пов'язували його з введенням нових податків».

Чергування й/ї : «щоб йти далі», «розробив й запатентував», «Україна хоче обговорити, аби з ймовірного квотування були виключені українські підприємства».

Часто зустрічаємо в інформаційних матеріалах пунктуаційні помилки — пропуски знаків пунктуації або ж нагромадження ними: «...подія важлива передусім, з огляду на складне становище...» — «...подія важлива передусім з огляду на складне становище...»

Порушення стилістичної єдності тексту: стилістична несумісність слів, різностильові синтаксичні структури, різностильове забарвлення тексту (сполучення слів різних стилів), невиправдане вживання кліше є ознакою стилістичних помилок: «...всесвітньо гучні справи, як вбивство шведського міністра...» — «...справи, які викликали всесвітній резонанс, як вбивство шведського міністра...» Не можливо оминути увагою порушення

жанрової структури в журналістських матеріалах, особливо це стосується новин: невідповідність структури тексту правилу перевернутої піраміди, відсутність в ліді фактажу, повторення в ліді заголовку, невинуватана присутність авторського «Я», оціночні судження: *думаю, що головне не число, а якість; доводиться констатувати; ми розуміємо, що це діло рук сатани* («Замкова гора», Острог).

Львівський дослідник Ф. Бацевич подає також психологічні помилки, пов'язані з особливостями мислення людини і декодування з «внутрішньої» мови; логічні та інформаційні помилки [1].

Основними причинами породження ненормативних одиниць є незнання норм сучасної літературної мови, потужний вплив російської мови, що позначився на всіх рівнях мовної системи, дія аналогії до інших граматичних форм тощо.

За словами О. Пономаріва, «...в незалежній Українській державі питання про культуру повсякденного мовлення українців, на жаль, не втратило свого драматизму» [?].

Отже, як бачимо, постійний рух інформаційних потоків призводить до того, що журналісти систематично недбало ставляться до використання мовних засобів у текстах, запобіганню поширенню мовних анормативів, чим зумовлена актуальність дослідження і, що потребує нагального вирішення.

Література:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології / Ф. Бацевич. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 236 с.
2. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. філол. н.: 10.01.08 / Т.Г. Бондаренко / КНУ імені Т. Шевченка. – К., 2003. – 20 с.
3. Капелюшний А.О. Типологія журналістських помилок / А.О. Капелюшний. – Л., 2000. – 68 с.
4. Партико З. В. Загальне редагування. Нормативні основи: Навч. посіб. / З.В. Партико. – Л.: Афіша, 2001. – 416 с.

5. Пономарів А.Д. Проблемы нормативности украинского языка в СМИ: Дис. ... д-ра филол. наук в формаууч. докл./ А.Д. Пономарів. – К., 1991. – 55 с.
6. Сербенська О.А. Мова газети і мовотворчість журналіста в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства: Дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / О.А. Сербенська / Львів. ун-т ім. Івана Франка. – Л., 1992. – 419 с.

Подоляк Х., студент третього курсу
НУ “Львівська політехніка”
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент (НУ “Львівська політехніка”)

КУЛЬТУРА НАЦІОНАЛЬНОЇ МОВИ: МИНУЛЕ ТА СЬОГОДЕННЯ

«Мова-це також обличчя народу, вона тяжко спотворене»

(Ліна Костенко)

Чому мовна реальність так званої еліти країни так далека від мовних приписів? Одним з найвагоміших факторів – знищення мовних норм, здебільшого зумовлено політичними чинниками. Усі заборони української мови, починаються з часів Петра І і закінчуючи указами радянського часу. Метою імперії СРСР було знівелювати історичні відмінності української та російських мов, сплюндрувати національні традиції, витіснити українську мову з низки стилів, що, зрештою, мало утворити новий радянський народ.

У мовному плані механізм денаціоналізації проходив через етап двомовності: «молоде покоління слід навчити перемикаати мовленнєвий код з українського на російський, а далі – перехід цього покоління на російську одномовність – лише справа часу» [3, с. 94].

Зміна мови відбувається тільки разом зі зміною нашого внутрішнього світу. Система світоглядних цінностей кожної людини, громадянина формує матрицю суспільства і держави. Мова в цьому процесі відіграє першорядну роль не тільки тому, що без неї людина немислима, але й тому, що мова –

духовні кордони нації. Мова не просто голос суспільства – вона характер його розвитку [3].

Мовна норма формується, на основі низки критеріїв, серед найважливіших – критеріїв авторитетних письменників. Зокрема, великого генія Тараса Шевченка, з якого тріумф народної мови, на противагу до книжної, став незворотнім [5].

У третьому тисячолітті на зміну тоталітаризму прийшла доба лібералізму – щоденного безкарного вбивання найвищих національних та духовно-моральних цінностей. Очевидно, що ідеологія вседозволеності запанувала в мові через нігілістичне трактування норми і сприйняття її лише як інструментального чинника, зведеного до примітивного порозуміння. За таких умов відродження вбитої норми – справа надскладна, але не безнадійна. Чим швидше мова вийде на належний рівень, тим швидше суспільство набуватиме ознак необхідної культури та добробуту.

Відокремившись від Росії, Україна, як типово постколоніальна держава, залишилась у спільному з нею монокультурному просторі. Тож російська ідеологія і далі панує в царині культури, поширюючи свою пресу, пісню та всі електронні засоби масової інформації. Можливо, «облудлива покірність» мала б зникнути в умовах незалежної держави, але на думку Д.Павличка, «самостійна держава звільняє від рабства і то не до кінця!) лише громадянина з національною волею і свідомістю» [2].

Тому утвердження україномовності України має бути справою державної ідеології, що сприятиме формуванню ваги української мови у світі [1, с.242].

Свого часу індійський національний герой М.Ганді переконував, що інтелігенція, вихована колонізатором, стає ворогом свого народу. А отже, народ без національного стрижня, складовим якого є мова, ніколи ідейно не працюватиме на розвиток власної країни. Тому знати українську мову – це норма і обов'язок для кожного громадянина України (а не його волевиявлення), позаяк мова – це національний атрибут держави, так само, як

славень та прапор. Зрештою, мова творить національну ідеологію, формує і забезпечує існування держави.

Література:

1. Забужко, О. Уроки Мілоша Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика / О.Забужко. – К.: Факт, 1999. – С.242.
2. Павличко, Д. Поетичний виступ до поеми «Мойсей» Івана Франка / Д. Павличко. – 2005. – №7-8. – С.46.
3. Пилинський, М. Мовна норма і стиль / М. Пилинський. – К., 2004. – С.630.
4. Фаріон, І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова / І.Фаріон. – Івано-Франківськ.: Місто НВ, 2009. – С.345.
5. Яворська, Г. Прескриптивна лінгвістика як дискурс. Мова. Культура. Влада / Г.Яворська. – К., 2000. – С.192.

Паньків І., студентка Львівського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Андрушко Л. М.**,
кандидат мистецтвознавства, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРИ МОДЕРН У ЛЬВОВІ

У КІН. XIX – ПОЧ. XX СТ.

Архітектура модерну кожної країни набувала національних рис, і таким чином з'являється архітектура Українського модерну. Як відомо, на початку XX століття частини території України знаходились під впливом Російської і Австро-Угорської імперій, тому на цих територіях модерн початку XX століття в Європі виникає новий напрям в мистецтві, та, зокрема, і в тому числі український модерн мав характерні особливості. Архітектура Західної України на початку XX ст. перебуває під впливом Віденського сецесіону, і набуває назви «сецесія». Поєднання народного мистецтва і сецесії стало наслідком виникнення Української сецесії, що має риси гуцульського і закопанського народного мистецтва [1, с.150].

Архітектура модерну Львова — стала провідною у будівництві міста перших десятиліть XX ст. до початку Першої світової війни. У міжвоєнний період будівництво велось у значно менших обсягах. Стили пізнього модерну, Ар Деко були характерними для 1920-х років міжвоєнного періоду, поступившись згодом конструктивізму, функціоналізму.

У Львові модерн називають сецесією — на австрійський лад. Тут до вищеперерахованих характерних мотивів додається мода на кольорові кахлі, а серед орнаментів дуже популярними є малюнок листя каштану та горобина. Побувати власне в атмосфері того часу можна у кафе «Штука» на вулиці Котлярській, 8. Щодо архітекторів, то особливо хотілось би відзначити Юліана Захаревича та архітектурне бюро Левинського. В соціальних мережах можна побачити пост панянки, що мешкає у Парижі, але вже двічі з задоволенням побувала у Львові. Вона була дуже здивована тим, що серед каталогів європейських міст зі стилем модерн, немає Львова. Ось вона пише: «Старый Львов — это был шок, никак от него не ожидала. Целые улицы, кварталы, где просто некогда выключить камеру, потому что один дом прекраснее другого, а еще музеи, витражи, трамвайная остановка модерн — впервые в жизни, антикварные магазины... Все дышит этим странным 1900-м годом, когда пели нежные линии». Львів певним чином забажав зупинитися у цьому 1900-му — про це говорять стилізовані кав'ярні, кінні екіпажі на проспекті Свободи, популярні екскурсоводи у костюмах елегантних батярів, навіть квіткарки «під Елізу Дулітл», котрі влітку з'явилися на вулицях — все туди ж... Насправді, сецесії у Львові дуже-дуже багато і коли Ви знаєте, на що звертати увагу, то починаєте помічати її повсюдно [2, с. 134].

Архітектурний модерн у Львові репрезентований чотирма основними тенденціями: декоративізм; національний стиль; елементи ар-нуво; сецесійні зразки. Найвідоміші споруди цього стилю були побудовані в Харкові, Полтаві, Києві, але керівництво імперії протидіяло розвитку української культури і, зокрема, національної архітектури. Це було однією з причин, які

не сприяли розповсюдженню українського модерна. Таким чином найбільш широко на російській частині України було представлено російський варіант модерну, також в Україні існують зразки північної різновидності модерна (скандинавської). Інші народи, звичайно, привнесли в архітектуру України свої національні особливості, наприклад модернізовані неоготичний (Народи Європи) або неомавританський стилі (Східні народи) [2, с.136].

Будівельний бум залишив тривалий слід в архітектурному обличчі Львова. За відносно невеликий, але художньо насичений, проміжок часу львівська архітектура пройшла крізь калейдоскоп експериментів. Архітектура модерну Львова є дуже цікавою, витонченою, особливою, яскравою. Вона має свої ознаки, особливості, які відрізняють її від інших архітектурних стилів.

Потрібно приділити увагу саме психологічним мотивам виникнення модерну, що був пов'язаний з руйнуванням традиційного аграрно-патріархального способу життя, патріархальних моральних цінностей, кризою селянської свідомості [3, с. 57].

Отже, формуванню архітектурного стилю віденського модерну у Львові, який згодом здобуде притаманні йому неповторні риси львівської сецесії, сприяла діяльність великих архітектурно-будівельних фірм, які пропонували свої проекти. В архітектурі Львівської сецесії відбувається своєрідний розподіл праці між архітектором, інженером і художником, який малював архітектурні деталі та фасадні композиції, тому львівський модерн назвали «стилем митця», адже у архітектурі львівського модерну органічно поєднувалося декоративне, примхливе з елементами раціонального та народного.

Саме тому у архітектурі стилю модерн, стилізація, зміна пропорцій, геометризація декоративних мотивів, динаміка форм досягли захоплюючих графічних ефектів. Модерний вигляд міста зумовлюється виникненням різних зон: домінують житлова частина, адміністративні, розважально-відпочинкові, освітні, торговельні центри, промислові зони. Приділяємо

увагу саме психологічним мотивам виникнення модерну, що був пов'язаний з руйнуванням традиційного аграрно-патріархального способу життя, патріархальних моральних цінностей, кризою селянської свідомості.

Література:

1. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII–XXI ст. / — Львів: Центр Європи, 2008. — 720 с.
2. Бірюльов Ю. О. Захаревичі: Творці столичного Львова. / Ю. О. Бірюльов — Львів: Центр Європи, 2010. — 221 с.
3. Митці України: Енциклопедичний довідник / Упорядники: М. Г. Лабінський, В. С. Мурза. За редакцією А. В. Кудрицького. — К.: Українська енциклопедія, 1992 . — 320 с.

Рингач В., студентка Львівського державного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник – **Андрушко Л. М.**,
кандидат мистецтвознавства, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

КОНЦЕПЦІЯ ПОХОДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ЗІГМУНДА ФРЕЙДА

Свою культурологічну концепція Зигмунд Фрейд вперше виклав і обґрунтував у праці «Тотем і табу» [4]. Саме цю роботу ми використовували як основу для розгляду погляду Фрейда на походження культури. Продовженням цієї роботи можна вважати знаменитий роман «Невдоволення культурою», яка спочатку була названа Фрейдом «Незадоволеність в культурі». Багато в чому це пояснюється тим, що термін «культура» є надзвичайно багатозначний, і якщо в українській мові він має, поряд з іншими, той же зміст, що вкладається в нього німецькомовними філософами, то в англійській і у французькому перекладах (*Civilization and Its Discontents*, *Malaise decivilization*) довелося поміняти «культуру» на «цивілізацію». Фрейд спеціально обмовився, що не проводить між ними відмінностей [4, с. 57].

З чого ж починається культурна історія по Фрейду. Для відповіді на це питання Зігмунд Фрейд спочатку характеризує «докультурне».

Фрейд розвиває концепцію походження сучасної культури. Теорія про розвиток культури, як захисту від суспільства та суспільних відносин отримала розвиток в роботі Фрейда «Невдоволення культурою». Вона представляє інтерес тим, що написана вона була досить пізно в 1930 році, що представляє можливість якомога ближче познайомитися з поглядами Фрейда. Фрейд підкреслює, що термін «культура» означає всю суму досягнень та установ, що відрізняють наше життя від життя тварин і наших предків і служить двом цілям: захисту людей від природи і врегулювання відносин між людьми» [2, с. 194–215]. Щоб краще зрозуміти це, розглянемо окремо характерні риси культури .

До культури ми відносимо всі форми діяльності, всі цінності, які приносять людині користь, «підпорядковують йому землю», захищають його від впливу природи і т. п. Звертаючись до далекого минулого, ми знаходимо перші культурні діяння – застосування знарядь, підкорення вогню, будівництво жител, серед яких особливо виділяється підкорення вогню. Що стосується інших досягнень, то з ними людина вступила на шлях, яким вона і надалі йшла весь час. В результаті отримуємо пряме виконання більшості казкових побажань: все це людина створила за допомогою науки і техніки, з'явившись на землі спочатку як «слабка тварина». Все це людина повинна розглядати як досягнення культури. З давніх людина створює собі ідеальне уявлення про «всемогутність», втіленням якої були боги. Можна сказати, що боги і були культурними ідеалами первісної людини [3, с. 57].

За Фрейдом, краса, охайність і порядок займають особливе місце серед вимог культури. Хоча вони й не настільки ж важливі для життя, як підкорення сил. Але вони і не другорядні. Культура припускає не одну лише користь – це видно вже на прикладі краси, яку нам ніяк не хочеться виключати з інтересів культури. Користь від порядку очевидна, охайність включає в себе гігієнічні вимоги.

Можна припустити, що користь від чистоти не вислизала від уваги людей навіть у ті часи, коли ще не було науково обґрунтованого попередження хвороб. Але корисність і в даному випадку не дає повногопояснення цього прагнення.

Культура є регулюючим чинником соціальних відносин. Фрейд вважає, що, можливо, з самого початку варто було б заявити, що елемент культури присутній вже в першій спробі врегулювати соціальні відносини. Не будь такої спроби, ці відносини підкорялися б сваволі, тобто встановлювалися би у залежності від інтересів та потягів фізично сильного індивіда. Спільне життя вперше стало можливим лише з формуванням більшості — сильнішого, ніж будь-який індивід [5, с. 47].

Наступною культурною вимогою, розглянутою Фрейдом, є вимога справедливості, тобто гарантія того, що раз встановлений правопорядок не буде порушено на користь окремого індивіда. Надалі культурний розвиток було спрямовано на те, щоб право не перетворювалося на свавілля невеликого співтовариства (касти, стани, племені), яке займало б по відношенню до більш широких мас становище правлячої за допомогою насильства окремого індивіда. Кінцевим результатом чого має бути право, яке поширюється на всіх тих, хто приносить у жертву свої інстинктивні схильності, і ніхто не повинен ставати жертвою грубого насильства [4, с.21-27].

За Фрейдом індивідуальна свобода не є культурним благом. Вона була максимальною до появи культури, не маючи на той час, особливої цінності, тому що індивід не міг її захистити. Свобода обмежується разом з розвитком культури, а справедливість вимагає, щоб ні від одного з цих обмежень не можна було ухилитися. Те, що заявляє про себе в людському суспільстві як прагнення до волі, може бути бунтом проти наявної несправедливості і таким чином сприяти подальшому розвитку культури, уживатися з культурою.

Отже, у результаті ми прийшли до думки, що культура рівнозначна досконалості, або шляху до цього досконалості. Підводячи підсумок

культурології Фрейда, наголосимо на його досягненнях: розширення предмета досліджень культурологів; виділення значної ролі несвідомого в діяльності людини та функціонуванні культури; створення концепції особистості, орієнтованої на взаємодію з культурою, яка стала основою для здійснення міжкультурних досліджень напряму «Культура і особистість»; дослідження компенсаторної, психотерапевтичної функції культури та ін. Психоаналітичний підхід до вивчення культур отримала подальший розвиток в культурології XX ст.

Література:

1. Зборовська Н.В. Психоаналіз і літературознавство: посібник./ Н.В. Зборовська. К. : Академвидав, 2003. 194—215392 с.
2. Менжулін В. Транслітерація у дзеркалі біографістики: чому «Фрейд» — не варто, а «Вітгенштайн» — слід? / В.Менжулін // Актуальні проблеми духовності. — Вип. 9. — Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. С. 194—215.
3. Фрейд З. Основные психологические теории в психоанализе / пер. М. В. Вульф, А. А. Спектор/ Зигмунт Фрейд — М.: АСТ, 2006. — 400 с.
4. Фрейд З. Тотем и табу / [Зигмунд Фрейд](#). – Москва : Олимп : АСТ, 1997. – 448 с.
5. Фрейд З. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Таращук / Зигмунт Фрейд. Харків: КСД, 2015. — 480 с.

Рой В., студент третього курсу
НУ “Львівська політехніка”
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент (НУ “Львівська політехніка”)

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ – ПОКАЗНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТА

Мова – це надбання людства, яку потрібно берегти. Вона не лише найпотужніший засіб спілкування, знаряддя мислення, а й історія народу, необхідна умова його існування. Культура мовлення є дзеркалом будь-якої

людини і цінується в суспільстві, вважається показником рівня інтелекту та освіченості. Для кожної професії культура мовлення є важливим компонентом, мовлення показує наскільки людина компетентна у своїй професії. Найвагомішою ознакою мовленнєвої культури є: нормативність мовлення, дотримання норм української літературної мови.

Тема культури мовлення буде завжди актуальною проблемою у суспільстві. З культурою мовлення в нашій державі існують досить великі проблеми, оскільки люди використовують багато варваризмів, а молодь говорить сленгом. Лише зараз українці починають розуміти якщо не будуть берегти та вдосконалювати рідної мови, то зможуть залишитись без неї. Це час, коли ми маємо показати, що мова є важливою для нас і, що вона для нас єдина. І. Дзюба зауважує: «Культура мови – це проблема, що так чи інакше наявна в усякій національній спільноті і буває предметом публічного обговорення та пильної уваги мовознавців, письменників, узагалі людей, небайдужих до виражальних можливостей слова або до престижу своєї мови». [2, с. 3]

Особливо важлива культура мовлення у такій професії як журналістика. Оскільки у журналіста мова повинна бути досконалою, на яку може рівнятися українське суспільство. Культура мовлення — одна з найосновніших характеристик професійності журналіста. Головний засіб дії, впливу в ній — є слово. Аби цей вплив був ефективним, потрібна чітка організація мовленнєвого процесу, ретельний відбір виражальних засобів мови, безперервне підвищення рівня культури мовлення [4].

Щодо журналістів, то висока культура мови є важливою частиною їх професійної майстерності, освіченості та інтелігентності. Досить часто буває, що оперативність і зміст повідомлення іноді нівелюють потребу висловити думку граматично правильно, дібрати відповідні до ситуації мовні засоби. Як зазначає професор Яцимирська Марія «журналісти повинні дотримуватись загальноприйнятих норм вимови, слововживання, побудови

правильних граматичних конструкцій, а також на використання всіх стилістичних можливостей української літературної мови» [6, с. 263].

Як бачимо, проблема культури мовлення – це питання, яке потребує найшвидшого вирішення. Чимало науковців писали про мовну норму та досліджували це питання, а саме дослідники: Євгенія Чак («Складні випадки вживання слів») [5], Світлана Єрмоленко («Нариси з української словесності: стилістика та культура мови») [1], Яцимирська Марія «Культура фахової мови журналіста»[6]. Дехто з журналістів дозволяє собі відверто нехтувати принципами культури мови. На мою думку, сучасні медіа, видання повинні показувати приклад сучасного суспільства особливо у період війни, коли у даний період в державі дозволяють розмовляти двома мовами: українською та російською. Хоча національна державна мова є одна – українська.

Журналісти повинні привити любов до національної мови. Врешті-решт від якісного мовлення на телеекрані залежить доля окремих людей і суспільства загалом. Завдання небайдужих до долі рідної мови всіх громадян України, а особливо журналістів, дбати, щоб мова зберігала свої національно-культурні риси.

Якщо споглядати на журналістів, які ведуть телепередачі на відомих українських телеканалах, то можна помітити, що вони мають багато проблем з мовленням, зокрема це часте використання російських слів (росіянізми), що мають руйнівний характер впливу на структуру української мови, інколи – це використання тавтології та неправильна вимова іншомовних слів.

Отже, культура мовлення у професії журналіста повинна бути досконалою та психологічно-впливовою, високим зразком, але як показало дослідження це головною мірою залежить від компетентності цієї людини та її ставлення до рідної мови.

Література:

1. Єрмоленко, С.Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови / С.Я. Єрмоленко // Українська мова: Енциклопедія. – [2-ге вид.]. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. – С. 285-286.

2. Пономарів, О.Д. Культура слова. Мовностилістичні поради / О.Д. Пономарів. – К.: Либідь, 2001.
3. Сербенська, О. Основи мовотворчості журналіста в інтерпретації Івана Франка / О. Сербенська. – Львів, 1993. – 111 с.
4. Супрун, Л. В. Нормативність мовлення як складник мовної комунікації журналіста [Електронний ресурс] / Л. В. Супрун. – Режим доступу до ресурсу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2373>.
5. Чак, Є. Складні випадки вживання слів / Є. Д. Чак. – 2ге вид., перероб. – К.: Радянська школа, 1984. – 185 с.
6. Яцимірська, М.Г. Культура фахової мови журналіста / М.Г. Яцимірська. – Львів: ПАІС, 2004. – 332 с.

Романська О., студентка 4-ого курсу
НУ «Львівська політехніка»
Науковий керівник – **Рак О. Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(НУ «Львівська політехніка»)

МОВНА ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ ПРЕСИ (НА ПРИКЛАДІ ВИДАНЬ «ДЕНЬ» ТА «LE MONDE»)

Мова періодичних видань насичена різними стилями та жанровими особливостями, що для читача стає, на сьогоднішній день, надзвичайно складним процесом для засвоєння викладеної думки журналістом. Літературна мова у сучасних виданнях подається різними стилями та мовною багатогранністю, про що свідчить динаміка інформаційної палітри на шпальтах рубрик різних газет.

Газета нині переживає нелегкий період, оскільки є багато дозволеного у нормах мови, стилю написання, а відповідно все частіше зустрічаються відхилення у лексиці, граматиці, використовуються жаргонізми патогенного характеру, які, на жаль, не впливають позитивно на інтелект та культуру споживача-реципієнта, а звідси зароджується конфліктна мова з кітчевими елементами.

Проблемою культури мови, мовної комунікації та стилю написання різножанрового характеру журналістських матеріалів займаються багато відомих іноземних та українських вчених, як: Вернер Д'Інка, Д. Мак-Квейл, В. Іванов, В. Сердюк, Б. Потятиник, З. Партико, Г. Почепцов, О. Кузнецова, В. Різун, Ф. Бацевич та ін.

Для порівняльної характеристики стилю написання й мови ми обрали об'єкт дослідження дві газети – українська г. «День» та французька «Le Monde». «День» – це шанована щоденна всеукраїнська газета суспільно-політичної тематики, заснована у 1996-му році. Головним редактором якої є Лариса Івшина, що виходить трьома мовами – українською, російською та англійською. Видання може похвалитися своєю жанровою та тематичною різноманітністю. На сторінках газети публікують замітки, статті, звіти, інтерв'ю, репортажі, рецензії, авторські колонки та інші жанри журналістики. У «Дні» присутні матеріали на політичні, суспільні, економічні, історичні, культурні теми, а також рубрики, присвячені туризму, спорту, здоров'ю, освіті та іншим подіям як в Україні, так і у світі.

Французька газета «Le Monde» («Ле Мوند», у перекладі з франц. ozn. – «Світ») – одна із найбільш популярних та найбільш шанованих французьких газет. Історія видання нараховує не одне десятиліття, так як засноване воно ще у 1944-му році. Головним ініціатором створення був генерал Шарль де Голль, а засновником і першим головним редактором газети став Юбер Бев-Мері, який так визначив завдання новоствореної газети: «Її основна мета полягає у наданні читачеві чіткої, правдивої та повної інформації у якнайшвидший спосіб. Наші часи вже не ті, коли можна просто спостерігати й описувати» [1; с. 9].

У «Le Monde» ми бачимо відмінності в подачі матеріалів: поділ тексту на окремі підзаголовки, відсутність лідів, велика кількість аналітики. Теми, які піднімають у газеті «Le Monde» – політика, міжнародні новини, економіка, суспільство, культура, спорт, планета. Загалом, мова матеріалів у цих двох виданнях схожа, так як вони є практично на одному рівні по якості

та всеохопності аудиторії. Відмінність полягає у тому, що французька журналістика належить до європейсько-континентальної моделі, в якій переважає думка автора і факти не є відділеними від коментарів. Видання «Le Monde» є центристсько-лівим, тому в ньому є багато матеріалів, що стоять на позиції, притаманній лівим політичним силам. Варто зазначити, що це видання добре зберігає баланс думок у порівнянні з іншими французькими газетами і це політичне спрямування в ньому не настільки помітне. Проте велика роль авторської думки у матеріалі накладає свій відбиток на мову тексту.

Українська журналістика не має чітко визначеної моделі, але більше тяжіє до острівного типу, коли факти є чітко відділеними від коментарів й автор максимально намагається зберегти об'єктивність у матеріалі. Це робить стиль українських видань, в тому числі й «Дня» стриманим і серйозним. В першу чергу це стосується заміток, оглядів, деяких статей. Переважають такі слова та фрази як «йдеться про», «очевидно», «зазначила», «висловити свою думку», «що стосується», а також журналістські штампи останнього часу: «реакція Заходу», «агресія на Сході», «покарання агресора», які роблять статті сухими і науковими. З іншого боку, матеріали «Дня» завжди інформативні, чіткі, без зайвих мовних прикрас там, де це непотрібно. Журналістський текст здебільшого наповнений досить складними для пересічного читача термінами, що вказує на те, що газета орієнтується на освічену аудиторію: «імплементувала», «локомотив зростання», «термомодернізація», «контраверсійний» тощо. Подаємо приклад типової замітки «Дня»:

«Характерно, що вранці не було достеменно відомо, чи братиме участь у цій зустрічі російський лідер. І лише після заяви прес-секретаря президента РФ Дмитра Пєскова, що настав час «звірки годинників» після Паризької зустрічі в «нормандському» форматі, яка відбулась рік тому, стало зрозуміло, що Путін поїде в Берлін. І в традиційній манері для Кремля прес-секретар

звинуватив Київ у невиконанні політичної частини Мінських домовленостей» [«День», 18.10.16].

У газеті «Le Monde» більш вільний підхід і стиль подачі матеріалів. Іронія може бути присутня навіть у звітах, які вважаються одним із найсухіших жанрів журналістики. Це проілюструє цитата зі звіту про на той час ще тільки можливий вихід Британії з Євросоюзу: «Але всім відомо, що критика британського прем'єр-міністра, Девіда Кемерона, була лише частково заснована на європейських інституціях. Франція підкреслила, що договір не може бути заключено на «неясно яких умовах». Це не вгамувало запалу пана Кемерона, який, виступаючи на цій трибуні трохи пізніше, самовпевнено проголосив, що договір з Великобританією може бути підписаний на лютневому саміті в Брюсселі» [«Le Monde», 21.01.16].

Матеріали на економічну та політичну тематику також містять спеціалізовані терміни, але менше слів, відомих вузькому загалу. Статті цікаві та написані у легшому, ніж у «Дні», стилі. Використовуються фрази «вдарив по японському гіганту», «промах стає вирішальним», «вписалися в панораму країни». Відчувається, що журналісти не пишуть загальними фразами, а шукають нову означення відомим речам; роблять акцент на емоціях навіть у інформаційних матеріалах.

Отже, українська та французька преса мають свої, однаково якісні підходи до висвітлення тем. Розбіжності полягають у різному розвитку журналістики. Українське видання «День» публікує чіткі факти стриманою мовою, а французьке видання «Le Monde» використовує емоційно забарвлену лексику. Українським видання було б добре позбутися штампів і розбавляти мову своїх матеріалів новими образами.

Література:

1. Аньєс І. Підручник із журналістики: Пишемо для газет / І. Аньєс; пер. А. Андрусак. – К. : ВД "Києво-Могилянська академія", 2013. – 544 с.

2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М: Наука, 1981. – 144с.

3. Чернишова О.С. Мова газетних текстів як засіб формування іншомовної професійно-орієнтованої компетенції студентів-менеджерів [Електронний ресурс] / О. С. Чернишова // Матеріали XIII Міжнародної наукової інтернет-конференції “Сучасний соціокультурний простір 2016” (15-17 вересня 2016 року). – Режим доступу: <http://intkonf.org/chernishova-os-mova-gazetnih-tekstiv-yak-zasib-formuvannya-inshomovnoyi-profesiyno-orientovannoyi-kompetentsiyi-studentiv-menedzheriv>.

Середюк Л., студент третього курсу
НУ “Львівська політехніка”
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(НУ “Львівська політехніка”)

КОМУНІКАЦІЯ ТА КУЛЬТУРА МОВИ – ДВІ НЕВІД’ЄМНІ СКЛАДОВІ

"Чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена"

(Вольтер)

Наукові дослідження і практичний досвід свідчать, що спілкування займає важливе місце в службовій діяльності і повсякденному житті кожної людини. Спілкування – це не просто комунікативно-мовленнєві контакти, але й важлива форма соціально-психологічної взаємодії людей, яка поєднує їхню конкретну діяльність з внутрішньо колективними процесами і міжособистісними стосунками [2]. Фактично, будь-які переговори – це процес здійснення ефективних міжособистісних комунікацій, тобто використання напрацьованих навичок комунікативної риторики, з урахуванням характеру особистості партнера [1].

У новому політичному, економічному та культурному стані, що наявний у нашій державі, у зв'язку з перетвореннями на шляху входження України у світове співтовариство розвинутих країн, особлива роль повинна належати – освіті. Адже сутність освіти полягає у формуванні інтелектуального та духовного розвитку фахівців, орієнтованих на нові реалії життя, та здатних протистояти численним труднощам та бар'єрам, які постають у їхньому професійному та особистісному житті [2].

До прикладу візьмемо майбутніх офіцерів, зміст якої у нових умовах цілком змінюється. Масштабність перетворень і постійні трансформаційні процеси в соціумі не тільки не дозволяють говорити про завершеність цих змін, але й вимагають їх подальшої реалізації [2,3].

Мовну ситуацію ілюструє реальне використання мови у суспільстві. Воно залежить від здійснюваної в державі мовної політики, державного планування у книгодрукуванні, від наповнення інформаційного простору, мовного виховання громадян тощо. А стан мови в сучасній Україні полягає в тому, що мова етнічної більшості насправді й досі залишається у статусі мови меншості сучасного українського суспільства. Двомовність перешкоджає нормальному розвитку зокрема української [4].

Серед компонентів змісту культури мови та комунікації можна виділити такі, як комунікативна та методична компетенції, що, в свою чергу, передбачають етичну та естетичну базу мовленнєвої культури.

Мова як комунікативна складова регулює інформаційні процеси в сучасному суспільстві і є чи не найважливішим засобом спілкування людей. Цю комунікацію здійснюють шляхом обміну думками і таким чином здійснюється комунікативний процес. Зараз дуже важливо правильно та грамотно управляти цим процесом, адже він цього залежить результати розвитку людини. Вміння правильно спілкуватись визначає наші інтелектуальні здібності.

В Україні державною мовою проголошено українську. Це говорить про те, що вона повинна здійснювати свої соціальні і комунікативні функції

на українській території. Але процеси розвитку мовних функцій залежать від мовного навчання та виховання.

Література:

1. Мацько, Л.І. Культура української фахової мови: Навчальний посібник / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с.
2. Ненько, Ю.П. Актуальність проблеми культури професійного мовлення курсантів ВНЗ пожежного спрямування / Ю.П. Ненько // Гуманитарные научные исследования. 2013. № 4 [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2013/04/2622> (дата обращения: 22.10.2015).
3. Панькевич О. О. Критерії та показники оцінки підготовленості майбутніх правознавців до подолання пізнавально-психологічних бар'єрів / О. О. Панькевич // Вісник національної академії ДПСУ. – Серія: Педагогічні науки. – 2009. – № 2. – С.131-138.
4. Українська мова за професійним спрямуванням: Практикум: навчальний посібник / Т.В. Симоненко, Г.В. Чорновол, Н.П. Руденко. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 272 с.

Сінькова Є., студентка 3-го курсу
НУ “Львівська політехніка”
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент (НУ “Львівська політехніка”)

МОВНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОСТІ

ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Уміння чітко та зрозуміло мислити, формулювати думки та лаконічно їх висловлювати є важливими ознаками мовної культури. Сьогодні нерозв'язаною проблемою стоїть культура мови, що виступає невід'ємною складовою не лише в професійній діяльності, а й в побуті. Важливим до порушеної теми є поняття культури мовлення, під яким розуміють дотримання кожного мовця правильної літературної мови, правопису та граматичних норм [5].

Дослідник української мови Т. Гриценко зазначає, що «культурою мови називають дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної

мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування [2]. Також до проблеми мовної культури зверталися вчені, як: Б. Антоненко-Давидович, В. Берков, Г. Волкотруб, О. Горбул, О. Кубрак, О. Сербенська, Ф. Хміль, Т. Чмут, С. Шевчук [4]. Вони намагалися розглянути аспект культури мовлення з точки зору моральності, професійності державних службовців, які щодня виступають в ролі ораторів, а також психології ділового спілкування.

Останні дослідження вищезазначеної теми продемонстрували необхідність підвищення, розвиток та вдосконалення мовної культури у професійних сферах. Зокрема, саме за прийняття незалежності України з'явилась нагальна потреба не просто використовувати українську мову в усіх сферах, а й вчити її. Через незнання державної мови відповідно й знизилась мовна культури. Знавці та дослідники української мови сформулювали так звані правила спілкування, які поєднують в собі як правила для мовця, так і для слухача [1,3,4].

Правильне вживання слів, використання синонімів, емоційно-забарвленої лексики, точність, зрозумілість, стислість – головні риси культурного мовлення. Будь-яка професія вимагає від людини знань в тій чи іншій сфері діяльності для оперування термінами у спілкуванні. Професійність красномовства проявляється саме завдяки моральним та етичним особливостям індивіда. Мовна культура лежить в основі будь-якого спілкування, чи то ділового, чи то побутового. Але кожен вид вимагає своїх підходів та використання тієї чи іншої лексики. Зокрема, публічна людина не може собі дозволити нецензурну лайку чи використання жаргонних слів, адже виступає фундатором громадської думки та повинен відповідати усім законам моралі та мовної культури. Окрім того, промова, виступ чи бесіда вимагають від людини підготовки як психологічної, так і мовленнєвої. Оратор повинен продумати що і як говорити, які мовні засоби варто використовувати, а які ні, а також як може вплинути на аудиторію його вербальна та невербальна комунікація.

Підсумовуючи вищесказані тези на порушену тему, варто зазначити, що мовна культура в Україні потребує належної уваги та вдосконалення. Вона є невід'ємною частиною професійної комунікації, що зумовлює її безпосередній синтез із використанням мовних, етичних, культурних норм, які складають цілісну картину культури мовлення оратора. Професійність публічного виступу залежить не лише від знань тієї чи іншої сфери діяльності, а й від рівня культури мови людини.

Література:

1. Дідківський, В. П. Мовна культура – важлива складова ефективного державного управління [Електронний ресурс]: публ. виступ / В. П. Дідківський. – 2010. – Режим доступу : <http://kds.org.ua/article/didkivskij-v-p-publichnij-vistup-movna-kultura-vazhliva-skladova-efektivnogo-derzhavnogo-upr>
2. Крайнікова, Т. Мовна культура українських ЗМІ: тлумачення інтернет-користувачів [Електронний ресурс] / Т. Крайнікова // Стиль і текст. – 2012. – Вип. 1. – С. 107-115. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/sit_2012_13_16.pdf
3. Олійник, О. Б. Риторика [Електронний ресурс]: навч. посіб./ О. Б. Олійник. – 2009. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/551-ritorika-olynik-ob.html>
4. Приходько, О. Л. Мовна культура державних службовців як науково-теоретична проблема [Електронний ресурс] / О. Л. Приходько. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/ds/05polsnp.pdf>
5. Столяренко, О. В. Мовна культура особистості і публіцистичне мовлення в контексті морального виховання і розвитку освіти в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко. – Режим доступу: <http://stolyarenko.vk.vntu.edu.ua/file/articles/821ff30405945c3d435b1a052c86f164.pdf>

Сковронський О., студент Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи
Науковий керівник – **Кость С.П.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ: ЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ

Невербальне спілкування – це «мова жестів», що включає такі форми самовираження, які не спираються на слова та інші мовні символи. Австралійський фахівець А. Піз стверджує, що за допомогою слів передається 7% інформації, звукових засобів – 38%, міміки, жестів, пози – 55%. І хоча думки фахівців в оцінці точних цифр розходяться, можна з упевненістю сказати, що більше половини міжособистісного спілкування посідає спілкування невербальне. Тому слухати співрозмовника означає також розуміти мову жестів. Невербальні канали спілкування рідко дають недостовірну інформацію, оскільки вони піддаються контролю в меншому ступені, ніж словесне спілкування. У соціально-психологічних дослідженнях розроблено різноманітні класифікації невербальних засобів спілкування, до яких зараховують всі рухи тіла, інтонаційні характеристики голосу, тактильний вплив, просторову організацію спілкування. Невербальна поведінка: 1) створює образ партнера по спілкуванню; 2) висловлює якість і зміна взаємовідносин партнерів по спілкуванню, формує ці відносини; 3) є індикатором актуальних психічних станів особистості; 4) виступає в ролі уточнення, зміни розуміння вербального повідомлення, посилює емоційну насиченість сказаного; 5) підтримує оптимальний рівень психологічної близькості між людьми, що спілкуються; 6) виступає в якості показника статусно-рольових відносин.

Ефективність спілкування визначається не тільки ступенем розуміння слів співрозмовника, а й умінням правильно оцінити поведінку учасників спілкування, їх міміку, жести, рухи, позу, спрямованість погляду, тобто

зрозуміти мову невербального спілкування. Ця мова дозволяє мовцеві повніше висловити свої почуття, показує, наскільки учасники діалогу володіють собою, як вони насправді ставляться один до одного. Найяскравішими, проте далеко не головними, є: жести та міміка.

Жести – це різноманітні рухи руками і головою. Мова жестів – це найдавніший спосіб досягнення взаєморозуміння. У різні історичні епохи і в різних народів були свої загальноприйняті способи жестикуляції. Сьогодні робляться спроби створити словники жестів. Про ту інформації, яку несе жестикуляція, відомо досить багато. Дослідження М. Аргайла, в яких вивчалися частота і сила жестикуляції в різних культурах, показали, що протягом однієї години фіни жестикулювали 1 раз, французи – 20, італійці – 80, мексиканці – 180.

Взагалі ж інтенсивність жестикуляції зростає разом із зростанням емоційної збудженості людини, а також при бажанні досягти більш повного розуміння між партнерами, особливо якщо воно ускладнено. Конкретний зміст окремих жестів різний у різних культурах. Однак, у всіх культурах є подібні жести, серед яких можна виділити:

1. Комунікативні (жести привітання, прощання, привернення уваги, заборони, стверджувальні, заперечні, питальні тощо).
2. Модальні, тобто виражають оцінку і ставлення (жести схвалення, задоволення, довіри і недовіри тощо).
3. Описові жести, які мають сенс тільки в контексті мовного висловлювання.

Наведемо кілька прикладів. Прикривання рота і чухання носа. Прикривання рота відображає наявність у співрозмовника двох суперечливих бажань: висловитися і залишитися не почутим. Якщо людина в процесі спілкування доторкається до рота або прикриває його долонею, це означає, що він з якоїсь причини стримує власне висловлювання. У цьому випадку менеджер може допомогти співрозмовнику розговоритися, задавши йому запитання або звернувши увагу на його позу за допомогою твердження:

«Я бачу, ви не у всьому згодні зі мною». Аналогічну інформацію про клієнта несе жест дотику до носа. Клієнт, який чухає або погладжує власний ніс, швидше за все в даний момент знаходиться в опозиції по відношенню до висловлення менеджера.

Дотик до вуха. Це полегшений варіантом «затикання» вух і означає, що людина не хоче чути того, про що йому говорить співрозмовник. Така реакція можлива, якщо співрозмовнику стало нудно вас слухати або він не згоден з одним з ваших тверджень.

Підпирання долонею підборіддя. Людина підпирає голову або підборіддя, якщо йому нудно, нецікаво і він бореться зі своїм бажанням заснути.

Погладжування підборіддя. Цей жест свідчить про те, що співрозмовник перебуває в стадії роздумів і розглядає можливі для себе варіанти.

Жести емоційного дискомфорту: збирання неіснуючих ворсинок, знімання та одягання кільця, чухання шиї, «приведення у порядок» одягу, вертіння ручки або сигарети. Вони вказують на те, що співрозмовник потребує підтримки. У такому стані він не готовий у повному обсязі сприймати інформацію.

Жести нетерпіння. Якщо людина постукує пальцями по столу, совається на стільці, притупує ногами або поглядає на годинник, то тим самим він сигналізує оточуючим про те, що його терпіння закінчується. Найбільш часто вживані руху голови – це ствердне і негативне похитування головою. Дослідження, проведені з сліпоглухонімими від народження людьми показують, що вони також користуються цими жестами, і це дає привід вважати, що ці жести є вродженими. Виділяють три основні положення голови. Перше – пряма голова. Це положення характерно для людини, яка нейтрально ставиться до того, що вона чує. Друге – голова, нахилена в сторону, що говорить про те, що у людини пробудився інтерес (те, що люди, як і тварини, нахиляють голову,

коли стають чимось зацікавленими, першим помітив ще Чарльз Дарвін). І, нарешті, третє – коли голова нахилена вниз. Це означає, що ставлення людини негативне. У такому випадку слід чимось зацікавити співрозмовника, щоб змусити його підняти голову. Існують і мікрожести: рух очей, почервоніння щік, посмикування губ, тощо [3, с. 236].

Міміка – рухи м'язів обличчя. Це головний показник почуттів. Дослідження показали, що при нерухомому або невидимому обличчі співрозмовника втрачається до 10-15% інформації. У літературі зазначається більше 20 000 описів виразу обличчя. Головною характеристикою міміки є її цілісність і динамічність. Мімічні вирази обличчя виражають шість основних емоційних станів: гнів, радість, страх, смуток, здивування, відраза. Всі рухи м'язів обличчя скоординовані. Найбільше інформації надають брови й губи [2, с. 244].

Отже, невербальне спілкування – це дуже важливий аспект спілкування, адже слова не завжди кажуть те, що дійсно у людини на думці, і озброївшись знаннями з невербаліки ми не дозволимо ввести себе в оману.

Література:

1. Мессинжер Жозеф, Мессинжер Каролин. Я вижу вас насквозь. – Харьков: Книжный клуб семейного досуга, 2014. – 512 с.
2. Екман Пол. Психология лжи. – Издательство: Питер, 2010. – 304 с.
3. Шапарь В. Б. Как читать человека по лицу, почерку, позе, мимике, жестам / В. Б. Шапарь. – Харьков; Белгород: Клуб семейного досуга, 2010. – 336 с.

Стадник З., студентка ЛьвДУВС
Науковий керівник – Гетьманчук М.П.,
доктор історичних наук, професор
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ПІДРИВНІ СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

Підривна соціальна технологія виступає у двох формах 1) як програма, що містить етапи, операції, процедури, засоби діяльності. 2) як сама діяльність, що побудована згідно з програмою. Із досвіду подій російсько-української гібридної війни, паралельно використовуються кілька підривних технологій, кожна з яких розрахована на конкретні завдання. У межах гібридної війни існує алгоритм організації та управління кримінальним натовпом. Натовпи-природна форма самоорганізації та вияву громадянського протесту. Вибух народного невдоволення, активність мас можуть приймати різні форми, однак серцевиною революційного сценарію є колективна дія. Натовп виникає стихійно, і може ставати непереборною силою, бути як героїчним та кримінальним. .

Вчені звертають увагу на такі особливості стану і поведінки людей у натовпі, як анонімність окремої особи і безвідповідальність, гальмування соціального контролю, ірраціональний стан особи, домінування почуттів над логікою, підлаштування людей під зовнішні впливи, сугестія та інші. Вважається, що в людей у натовпі знижується здатність до критичного мислення. Під час революційних подій, особливо у форматі сучасної демократичної революції, яка відбувається мирним шляхом без застосування зброї, натовп може сягати величезних розмірів. Саме їх обсяг, бажання людей досягти цілей наполегливим протестом без насильства стає запорукою перемоги революції. Знаряддям гібридної війни, до класу «злочинних», зовнішній антураж, форма, атрибутика тут будуть нагадувати «природні» натовпи-емоційно заряджені люди, знамена, транспаранти, скандування

гасел, специфічна символіка. Але сутність є зміненою та зловісною. По-перше, натовп використовується з метою повалення законної влади та розчищення шляху для переможного маршу агресора, а це вважається за злочин у будь-якій країні світу. По-друге, заздалегідь плануються насильницькі дії: напади на противника, застосування холодної зброї і вогнепалів, захоплення адміністративних будівель. По-третьє, із кримінально-правової точки зору такі колективні дії містя справжній букет злочинів: від хуліганства до складу тероризму, від нанесення тілесних ушкоджень до масових безладів і погромів, від убивств до спричинення матеріальних збитків, від підпалів до перешкоджання діям представників влади тощо. Знаряддя гібридної війни в Україні. Як засвідчила практика, став феномен організації штучного натовпу, якому притаманні, негативна сутність штучного натовпу обумовляється наступним:

Підбивна технологія «натовп» включає процедурні блоки: а) Планування і ресурси- включають визначення основного завдання, місця та часу акції, потреби у засобах забезпечення, оскільки акція відбувається на території противника і можуть бути перешкоди; б) попередня організаційна робота- штучні масові акції потрібно ретельно готувати, бо можливі провали. Організаційна робота ведеться заздалегідь за кількома напрямками: 1) співпраця з фігурантами «п'ятої колони»; 2) таємні домовленості з представниками місцевих еліт, правоохоронних органів, що симпатизують агресору; 3) координація дій з представниками ЗМІ, телеканалами, яким доручено висвітлювати подію у відкритий спосіб без розкриття справжніх планів та завдань; 4) завезення до міста грошей чи вирішення питання фінансування акції в інший спосіб, причому гроші потрібні буквально в день проведення акції, оскільки гроші роздаються безпосередньо в натовпі;. 6) Утворення «тіла» натовпу, що є ключовою проблемою. В тих містах, де сепаратистам не вдавалося залучити до акції достатньої кількості учасників, цілі агресора були не реалізовані. Замала юрба стає млявою і не

здатною до рішучих дій. Український досвід демонструє такі засоби наповнення «тіла» натовпу:

Мобілізація «п'ятої колони»-базовий метод, спрацьовує, коли підготовлені відповідні соціальні мережі, є домовленості із суспільно-політичними організаціями, що включилися у гру на боці агресора. Задokumentовані випадки, коли гроші на мітингу в Луганську роздавалися з великих сумок прямо у натовпі. Для більшого охоплення використовувався десятинний метод набору: організатори підбирають сотників, сотники знаходять десятників, а ті, у свою чергу, шукають основний контингент.

«Зграя» -утворення натовпів з бойовиків, тітушок та спортсменів або суто кримінальних елементів зі складу ОЗУ. Може діяти самостійно або у складі більш широких акцій та натовпів. В українських містах «зграї» одночасно вийшли на вулиці у січні 2014 року. Перший агресивний натовп у Донецьку було зафіксовано 22 січня, він був спрямований на побиття євромайданівців на бульварі Шевченка. Спостерігачі вважають, було завезено людей з різних міст Донецької області, в них розпізнавали алкоголіків, наркоманів. У Харкові «зграя» формувалася на базі бійцівського клубу «Оплот». Бойовики були певним чином екіпіровані, мали холодну зброю. Їм ставилися конкретні завдання, наприклад, зірвати акцію патріотів, перешкодити мітингу або ході. Вони мали на рукавах імена та фото активістів, яких потрібно було «знешкодити».

«Рядянський метод»-делегування людей від трудових колективів за розпорядженням директорів державних підприємств, керівництва соціальних закладів, власників компанії та інші. Дає найвищу масовість, у містах-мільйонниках можна залучити кілька десятків тисяч учасників акції за умови, що місцева влада контролюється представниками «п'ятої колони» або відкрито перейшла на бік агресора. Проте в умовах посилення загального хаосу та невизначеності метод «не працює», або є ризик, що ситуація вийде з-під контролю організаторів. На Донбасі та Харкові метод практикувався тривалий час, застосовувався у політичній боротьбі 2004, 2014 рр. для

посилення «антимайдану». Мобілізовані працівники відіграють роль статистів, і не схильні занадто довго триматися у натовпі. В брутальних агресивних діях участі не беруть.

«Акція під прикриттям» - мобілізація натовпу під актуальними соціально-економічними або політичними гаслами, а в ході акції натовп скеровується на справжні цілі, які планували організатори і «п'ята колона», наприклад, зривання національних прапорів, погром, напад на патріотів.

«Святковий метод»- широко застосовували ще націонал-соціалісти у нацистській Німеччині та більшовики. Використовується присутність на вулицях значної кількості людей, особливо, якщо день є вихідним.²³ лютого 2014 року в Севастополі проведено найбільш масовий мітинг під сепаратиськими гаслами . Метод використовувався на Сході та Півдні України, коли планувалися загострення ситуації 1 та 9 травня, які за традицією мобілізують прихильників КПУ та «радянських людей».

«Викрадений мітинг» - перехоплення натовпу, який сформовано, наприклад, за «радянським методом». Саме так відбулося 1 березня 2014 року на мітингу в Донецьку, який планувався на підтримку голови обласної державної адміністрації Андрія Шишацького.

Технологія заколоту і захоплення влади у містах була складовою проголошення «республік». Одночасно вона могла відігравати й самостійну роль, бо по суті відображає головну мету агресора. Що може бути приємнішим для ворога , ніж отримати у дарунок територію без пострілів та втрат? до цієї технології входить такі елементи: латентна фаза, розхитування ситуації, терор і нейтралізація противників, символічне маркування території, захоплення адміністративних будівель, рейдерська тактика.

Захоплення адміністративних будівель. Остаточна перемога у великому місті включала обов'язкове захоплення адміністративних будинків- обласної державної адміністрації, місцевих рад, СБУ, міліції, прокуратури, податкової інспекції- що мало як символічний, так і практичний сенс. Самопроголошеним губернаторам і радам можна було

розташовуватися не на вулицях, а опановувати владні кабінети. Захоплення в багатьох містах відбувалися «за домовленістю»: міліція лише імітувала захист, і швидко зникла, коли створювалося напруження, билися шибки на перших поверхах або вибухали світло-шумові гранати. Місцева влада в Луганську та Донецьку взагалі нічого не робила для захисту особистих цілей.

Рейдерська тактика. Російськими спецслужбами заздалегідь було розроблено технологія захоплення другорядних міст обласного підпорядкування. Вони переходили до рук сепаратистів за допомогою рейдової тактики. Для цього створювалися групи захоплення з кількох десятків озброєних бойовиків, які пересувалися мікроавтобуси та легковиками керували процесом офіцери ФСБ та ГРУ. За інструкцією, де покроково розписуються дії заколотників, потрапила до українських журналістів. Функції місцевих сепаратистів: 1) готувати «живий щит» із жінок та дітей, який втросте по периметру захоплених будинків; 2) підносити харчі, воду для тих, хто перебуває всередині; 3) організовувати мітинги, забезпечити «голови, що розмовляють»-спікерів мітингу на підтримку перевороту; 4) ініціювати запис охочих вступити до самооборони.

Технологія «референдум». У структурі російсько-української гібридної війни помітну роль відіграли референдуми, що планувалися, організовувалися, проводилися за певним шаблоном, і це дозволяє віднести сценарій «волевиявлення» до різновиду технологій. Загальними рисами «референдумів» у Криму і на Донбасі були такі: 1) технологія референдуму є «домашньою заготовкою» агресора, вона проектується на етапі підготовки гібридної війни. Референдум у структурі гібридної війни є прикладом ерзац-демократії; 2) референдум призначається після фактичного захоплення влади, проголошення «республіки» та придушення опору патріотів. В Криму розігрувався бліцкриг, де календарний план мав погодинний графік. Тут вже була автономна республіка, офіційну владу не потрібно було ламати чи змінювати, отже, слухняній частині Верховній Раді АРК була дана команда не затягувати процес, а відразу проголосити референдум.

Технологія «живий щит». Масово використовувалася у Криму та Донецькій і Луганській областях певний успіх. Таку технологію можна також назвати «активним живим щитом». Під час воєнних дій терористи ховалися під прикриття житлових кварталів, шкіл, лікарень, отже, люди тут виступали в ролі «пасивного живого щита». Технологія «спрацьовувала» за таких умов: 1) у населених пунктах, що розташовані поблизу військової частини, мешкають прихильники сепаратистів, проросійські елементи; 2) існують організаційні можливості мобілізації охочих стояти під воротами та парканами; 3) при тривалому блокуванні наявні ресурси для ротації «живого щита» за певним графіком. Очевидно, що технологія обговорювалася на вищому рівні в Росії. Щоправда «живі щити» не виявилися масовими, більшість кримчан не брала участі в активній фазі гібридної війни, і спостерігала за подіями з випусків російських телепрограм. Живе посилення прибувало з території РФ у вигляді загонів «козаків» та під виглядом так званих «самооборонців». Буквально нізвідки за один єдиний день на півострові з'явилася неформальна інституція, що відіграла суттєву роль у подіях. На Донбасі набором для «живих щитів» займалися, зокрема, осередки, комуністів. Вони ходили по домівках та агітували пенсіонерів, жінок взяти участь в акції. Велику роль зіграла позиція місцевого начальства на якого працювали мешканці округи. Грошове стимулювання, підвіз харчів мали суттєве значення.

Технологія поділу України на «народні республіки». Сценарій «народних республік» став кумулятивною технологією, яка включала низку інших більш спеціальних і конкретних технологій, Мета-перетворення адміністративних одиниць на квазідержави з відривом від політичного центру. На завершення програми планувалося об'єднання «народних республік» в «Новоросію» підписання з РФ різних дружніх актів, які б гарантували військову присутність Росії у новоствореній конфедерації або федерації. Ключовою подією сценарію було проголошення «незалежних» республік. Паралельно мав відбутися демонтаж законних владних інституцій.

Сценарій передусім мав запрацювати на територіях восьми областей України. Очевидно, планувалося почати з найбільш східних і «доступних» регіонів, а потім створити ефект доміно. Проте були і певні кордони, за які, навіть за найбільш сприятливого збігову обставин, технології не мали вийти. Алгоритм покрокових дій включав такі ланки: 1) створення хаосу в ключевих містах. Політичних центрах регіонів, які мали стати столицями «республік»; 2) блокування роботи законних органів влади, нейтралізація силових структур; 3) самопроголошення майбутніх лідерів «республік» як «народних губернаторів», «народних мерів»; 4) самопроголошення самих республік; 5) остаточне захоплення влади, створення органів влади «республік», яким по суті надавалася функція окупаційної адміністрації; 6) об'єднання «республік» під спільним дахом за проектом «Новоросія».

Створення хаосу. Активна дестабілізація законних інституцій влади почалася з 1 березня. Ставка робилася на посилення суспільної напруги. В хаосі відбувалося промацування владних інституцій на можливість опору.

Блокування роботи законних органів влади. На органи влади чинився психологічний і фізичний тиск. У рамках технології обов'язковим кроком було захоплення адміністративних будівель. Увечері 1 березня Донецька міська рада, побоюючись тиску проросійських сил, скликала позачергову сесію, яка одногolosно ухвалила рішення про проведення референдуму щодо подальшого перебування регіону у складі України. Крім того, міські депутати прийняли рішення про надання російській мові статусу офіційної на рівні з українською, введення мораторію на зростання цін та зниження рівня соціальних виплат. Це було очевидним підігруванням сепаратистам. Можливо, дехто з місцевих депутатів щиро вірив у те, що ціною поступок можна зупинити хаос на вулицях міста? Наївний погляд на речі: не поступки, а повна капітуляція може задовольнити агресора.

Таким чином, ми були свідками того, як агресор фактично тиражував власні «ноу-хау» по адміністративних одиницях, які він визначив театром воєнних дій. Противник вдався до соціально-інженерної діяльності, що ще

раз доводить відому думку: наукові відкриття та інтелектуальні здобутки людства можна перетворити на руйнівну силу і зброю масового враження, якщо на те є «зла воля». Це призвело до блокування роботи законних органів влади, створення хаосу, і найгірше це призвело до розколу країни на окремі республіки. Але жодна технологія не могла передбачити усі можливі варіанти розвитку подій.

Ткач Л., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Медвідь Н. В.**,
ст. викладач кафедри мовної підготовки
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ІМІДЖ ЮРИСТА КРІЗЬ ПРИЗМУ РИТОРИКИ

Поняття «*імідж*» походить від лат. *imago* (зображення, відображення, видимість), пов'язаного з латинським словом *imitare*, що означає «імітувати». Згідно з тлумачним словником Вебстера, *імідж* – *це імітація, тобто подання зовнішньої форми якогось об'єкта чи особи*. Він є уявленням про людину, товар чи інститут, що цілеспрямовано формується в масовій свідомості за допомогою засобів масової інформації, реклами або пропаганди. Слід зазначити, що в іміджі організації та лідера мають місце загальне й окреме [1, с. 643]. Розглянемо зокрема загальне:

- образ створюється в масовій свідомості й має характер емоційно забарвленого стереотипу;
- формування іміджу відбувається значною мірою стихійно і внаслідок спеціалізованих дій (застосування технологій з галузі політичної психології, політології, реклами, політичного маркетингу, соціології та комунікативної системи);

- імідж відображує соціальні очікування відповідних соціальних груп, звідси – здатність уловити ці очікування з боку суб'єкта політичної діяльності і втілити їх у гаслах, закликах і діях;

- відображує з'єднання в іміджі двох начал: «що ти є насправді» і «як тебе уявляють інші» ; останнє може виявитися сильнішим, і в цьому разі можливий образ, далекий від дійсності, від реального прототипу. Водночас є й деяка специфіка іміджу організації та лідера. Зумовлена вона природою феномену сукупності, групи людей, об'єднаних загальною метою й діяльністю [1, с. 643].

Ці загальні характеристики яскраво відображається у діяльності різноманітних професій, які і становлять основні засади для формування іміджу окремих людей. Але нас цікавить що саме займає особливе місце для професії юриста у процесі створення власного іміджу та за допомогою яких знань можна досягти ефективного результату.

Діяльність багатьох професій просто немислима без ґрунтовних знань принципів і правил ораторського мистецтва. Для нас *публічна мова* – найголовніша зброя. *Ораторство* – найсильніший важіль культури [2, с. 8].

Риторика (від грец. ῥητορικὴ) – наука про ораторське мистецтво, красномовство[2, с. 5].

Ораторське мистецтво стало визначним суспільним явищем, що досягнуло високого рівня ще в стародавньому світі: Єгипті, Ассирії, Китаї. Однак саме Давня Греція визнається батьківщиною красномовства, де почала складатись його теорія.

Оратор (від лат. orare – говорити) вказує на:

- 1) особу, що виголошує промову, виступає з промовою;
- 2) красномовну людину, яка володіє даром майстерності слова.

Сприймаючи мову просто як засіб спілкування, ми, на жаль, спрощуємо і мову, і мовну свідомість, і свій мовний образ, тому що забули, що *мова – це дар розуму і серця, яким треба користуватися майстерно, помистецькому*[3, с. 10]

Сучасна риторика як наука переконання засобами мови виходить далеко за межі публіцистичних промов. Вона має широке застосування в найрізноманітніших ситуаціях мовного спілкування як усього соціуму, так і окремих мовців. Традиційно риторику сприймають як науку про красномовство. Однак у сучасному мовознавстві з'явилося і поняття «дискурсивна риторика», тобто риторика дискурсу як щоденного мовного спілкування. Саме така риторика має перспективу широкого застосування у сучасному українському суспільстві, тому що вона з риторики красномовства транспортує технологічний апарат побудови висловлювань і текстів для мовного спілкування на щодень у різних сферах життя. Залежно від того, що говорити і кому, риторика відповідає на питання, як говорити, для чого і де [3, с. 9-10].

Саме вдало сказане за формою і змістом слово є основною зброєю юриста. Не важливо чи це буде в залі суду, чи під час дружньої розмови за чашкою кави.

З одного боку, *красномовство* – це мистецтво, розкута гра словом, якою можна милуватися, як милуються виступом артиста. Часом такий дар проявляється сам собою, від природи. «Людина з черги», яка розважає себе та інших «довчіпами», може викликати інколи справжнє захоплення, хоча вона не вивчала спеціальних правил вживання лексики чи побудови синтаксичних конструкцій. Водночас риторика – це ще й наука про способи переконання та ефективні форми впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей [3, с.9]. Риторичне слово вживається не тільки в офіційних сферах. Без риторики не може обійтися ані проповідник, ані викладач, ані державний діяч, ані юрист, ані бізнесмен. Чим розвинутіше суспільство, тим більше в ньому цінується вміння володіти словом [3, с. 9].

Риторика – це не замкнуте на собі знання, не тільки академічна дисципліна, предметом вивчення якої є ораторство. Це також прикладна дисципліна, що має на меті виховання вмілого промовця. Тому риторика тісно пов'язана з практикою повсякденного красномовства [3, с.10]. Тому

знання з риторики в поєднанні з практикою застосування є важливими для репутації юриста.

Повсякденне спілкування - це традиційний обмін інформацією між людьми. Людське суспільство не можливе у повній суті без спілкування. Накопичена таким чином інформація передається від покоління до покоління. Загалом це відповідає вимогам повноти правової інформації, що суттєво визначає ефективність професійної діяльності юриста. Інформаційна культура юриста виявляється у відповідних формах, а саме: повсякденному спілкуванні, ознайомленні з матеріалами засобів масової інформації, отриманні офіційних зведень, інформаційних запитах тощо. [4, с. 236].

Інформаційна і професійна культура юриста взаємозумовлені. Адже уміння володіти інформацією сприяє професійній діяльності, дає змогу приймати відповідні юридичні ухвали, передбачати різноманітні ситуації, прогнозувати правоохоронну діяльність. Крім цього, інформаційна культура потрібна для збереження психічної рівноваги юриста. Численні інформаційні потоки можуть втомлювати його, призводити до втрати працездатності [4, с. 236].

«Акторська» культура має велике значення для юриста при виконанні службових обов'язків. Насамперед вона сприяє виробленню таких етикетостильових правових дій, які дають змогу сконструювати саме місце дії, виробити схему власної поведінки. Акторські здібності сприяють формуванню у юриста необхідної реакції на несподівані явища, вміння легко і непомітно переключатися з одного правового об'єкта на інший (із збереженням уваги і контролю за основним), помічати ті правові чи неправові явища, які відволікають увагу, зосереджувати зусилля на потрібних юридичних діях. Акторська розкутість сприяє подоланню нерішучості чи навіть страху [4, с. 249].

Завдяки акторській культурі юрист може глибше проникнути у внутрішнє життя людини, збагнути її фізичні і психічні дії, вгадати наміри. Власний життєвий досвід, внутрішні дії, осмислення, вивчення, аналіз спостереження

правових ситуацій, акторські здібності сприяють самореалізації юриста як творчого фахівця [4, с. 249].

Отже, кожен юрист самостійно формує свій імідж, в органічному поєднанні знання з уміннями, який оточуючим подає крізь багатогранну призму риторики. Саме вона допомагає повністю реалізувати себе особистістю і фахівцем.

Література:

1. Кирилюк Ф.М., Обушний М.І., Хвилько М.І. та ін. Політологія: Навчальний посібник / За ред.. Кирилюка Ф. М. – К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.
2. Гриценко Т.Б. Риторика: Навчальний посібник. – К.: НАУ, 2006. – 186 с.
3. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 311 с.
4. Сливка С.С. Юридична деонтологія: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2008. – 296 с.

Холодницький В., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Папікян А. Л.**,
кандидат історичних наук, доцент
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

ГЕТЬМАН ПЕТРО-КОНАШЕВИЧ САГАЙДАЧНИЙ ВИДАТНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ДІЯЧ ТА БЛИСКУЧИЙ ПОЛКОВОДЕЦЬ

Народився Петро Конашевич-Сагайдачний в с. Кульчиці поблизу м. Самбора на Львівщині приблизно в 1577-1578 рр. Батько його Конан, або Конаш, був дрібним українським шляхтичем. Щодо другої половини прізвища гетьмана – Сагайдачний, то воно було дано йому козаками як вправному лучнику. Озброєний сагайдаком, вершник прикріплював з одного боку до поясу лук з чохлам, а з іншого – колчан для стріл. Добре натренований лучник за хвилину випускав від восьми до дванадцяти стріл,

що летіли іноді за 500 кроків. Як вправний стрілець з лука П. Сагайдачний й отримав це прізвище.

Про походження і юнацькі роки майбутнього гетьмана збереглося дуже мало відомостей. Найважливішим джерелом, яке містить деякі біографічні дані про нього, є твір К. Саковича «Вірші на жалісний погреб знатного рицера Петра Конашевича-Сагайдачного».

З давніх часів село, де народився Петро Сагайдачний, було поділено на дві частини – Кульчиці Шляхетські, Кульчиці Русти кальні. Певні привілеї жителям села надавались ще князем Данилом Галицьким і вони залишилися, коли землі Галицько-Волинського князівства відійшли до Польщі. За привілеєм короля Ягайла, даною в 1427 році, вони зобов'язані були ставити на кожний воєнний похід декілька кінних стрільців-лучників. Тому юнаки наполегливо навчались верхової їзди щоб бути справними воїнами.

Після здобуття домашньої початкової освіти Сагайдачний стає учнем першої у східнослов'янському світі слов'яно-греко-латинської академії в Острозі, яка поєднувала елементарну, середню й початки вищої шкіл. Навколо академії, а також заснованої одночасно з нею друкарні виник гурток високоосвічених вчених і літераторів. Острозька академія була визнаним в Україні культурно-освітнім й ідеологічним центром, де молоді прищеплювалися національна свідомість і гідність. Та атмосфера, яка оточувала Петра Конашевича в острозькій період, вплинула на формування його особистості. Сприйняті Петром Сагайдачним ідейні та культурні віяння й впливи яскраво проявився в його подальшій діяльності, коли він став воїном Війська Запорізького. З історичних джерел відомо, що Петро Конашевич-Сагайдачний був грамотною, начитаною людиною та знав декілька мов.

Сагайдачний не присвятив себе ані господарюванню на землі, ані служінню аристократам Речі Посполитої. Відомо, що у зв'язку з проголошенням у 1596 році церковної Брестської унії міжконфесійні відносини в Україні різко загострилися. Зрозуміло, що Петро Сагайдачний не

міг залишитись осторонь від цих епохальних подій для України, і тому він після закінчення навчання подався на Запорозьку Січ. Перебуваючи на Запоріжжі, Сагайдачний швидко став загартованим воїном. Маючи неабиякі організаторські здібності, вольовий характер і неодноразово підтверджуючи свою відвагу в боях з ворогами, він упевнено пробивався до керівних посад у Запорізькому Війську. Майбутній гетьман Петро Сагайдачний потрапляє на Січ швидше всього, у кінці 90-х років XVI ст. У ній справний юнак, а тим більше такий, що здобув освіту в Острозькій академії, знайшов свою долю і козацьку славу. На той час на Запоріжжі існували правила, обійти яких було неможливо. Насамперед, це стосується поетапного шляху у військовій кар'єрі. Кожного хто прибував на Запорізьку Січ і бажав боронити «правду і віру» записували до одного з куренів і він ставав «молодиком» (джурою). Під керівництвом наставників-козаків активно навчався військовій справі. Ще з молодих років Петро бореться з бусурманами. Він бере участь у всіх морських походах під проводом Самійла Кішки, здобуває військовий досвід, набуває авторитету та слави серед козаків. Існують свідчення, що у 1606 році Сагайдачного вперше обрали гетьманом. Та перше гетьманування було коротким. Через дуже сувору розправу над «неслухняними козаками» його скинули з цієї посади. Петра часто обирали гетьманом – військовим старшиною, який тимчасово виконував обов'язки гетьмана на час бойових дій. У 1614 році за бойові заслуги запорозьке товариство обрало Петра Конашевича-Сагайдачного гетьманом і вручило булаву – символ влади. За часи свого гетьманування Сагайдачний постійно «очищав» козацтво від людей, які порушували військову дисципліну та зводили козаків на безпуття. Неслухняних він карав «на горло» - «був такий суворий, стримуючи козацьке свавілля, що з найменшої причини проливав щедро їх кров». Досвідчений полководець знав, що військова дисципліна – не тільки вірний шлях до перемоги, а й мінімальні людські втрати під час боїв. Сагайдачний дбав про те, щоб кожний козак мав свого коня та рушницю, а не старосвітський лук. Конашевич запровадив військову муштру (навчання, тренування) тому ядром

його армії були дисципліновані, вимуштрувані по-військовому козацькі загони. Саме вони задавали всьому війську тон і утримували його на високому рівні бойової здатності. Готуючи козацтво до активної наступальної боротьби проти Османської імперії, Сагайдачний домігся зростання кількісного складу запорізьких флотилій, в яких чисельність чайок – головних бойових одиниць досягла кількох сотень. Отже, найбільша справа Сагайдачного – впорядкування козацького війська. Завдяки діям гетьмана було вперш створено дисципліновану козацьку армію, озброєну до останнього козака вогнестрільною зброєю і тогочасною артилерією.

Талановитий полководець, Сагайдачний, розумів, що в політиці багато важать мирні дипломатичні заходи. За це його поважали при королівському дворі – адже вперше поляки мали справу з авторитетним козацьким ватажком, з яким можна було вести переговори і який умів тримати в покорі козацьку стихію.

Залишаючись зовні вірним королю, гетьман неухильно обстоював козацькі права. Так, усупереч численним домовленостям із польським урядом, які забороняли козакам здійснювати походи проти Туреччини, Сагайдачний вдавався до нових і нових атак, що загостило відносини між Османською імперією та Польщею аж до стану війни. Така ситуація була на користь козацтву за умов постійної загрози з боку Туреччини, Польща не наважувалася знищити козацтво – свого союзника в боротьбі проти турків.

Сагайдачний брав активну участь у тогочасній Європейській політиці. У 1617 році польський королевич Владислав пішов війною на Москву і опинився у скрутному становищі. Тоді ж і Сагайдачному довелося оголити меч на єдиновірну Русь. За це докоряли славному гетьманові і деякі історики. Але не можна забувати про те, що українські землі належали тоді польській короні, а Запорізьке військо називалось «військо її королівської милості», що Сагайдачний ішов на Москву не для себе, а на допомогу своєму королевичу. Сагайдачний маючи надію, що за таку послугу польський уряд

залишить запорожцям усі права, зібрав двадцятитисячний загін і виступив у похід весною 1618 року. Похід виявився швидким і вдалим.

Козаки без труднощів захопили місто Ливні, кілька днів приступом здобули Єлець. Тут узяли в полон татарське посольство, що саме верталось з Москви з високими гостинцями від царя для хана. Дуже запекли бої були коло м. Михайлова. Під Коломною козацьке військо здобуло перехід через Оку й під Москвою об'єдналося з полками королевича Владислава.

На військовій раді було вирішено розпочати облогу Москви в ніч проти свята Покрови.

У головному наступі на Москву, який відбувся 11 жовтня, запорожці участі не брали. Православні козаки та їх «благочестивий гетьман», коли почули передзвін церковних дзвонів у Москві, не наважилися підняти руку на одновірців і відійшли від міста.

Участь Сагайдачного з козацьким військом у поході сприяли тому, що московський уряд погодився на деякі домагання поляків. Мирну угоду між Московією та Річчю Посполитою було підписано 1 грудня 1618 року в с. Деуліні. Перемир'я між двома державами укладалося на 14,5 років, згідно з яким Польща отримала Смоленщину й Чернігово-Сіверську землю. Воєнний похід на Москву 1618 року не став приводити для остаточного розриву стосунків між Військом Запорозьким та царським урядом, оскільки це не відповідало інтересам жодної зі сторін. Уже 1620 року Сагайдачний споряджає до Москви посольство на чолі з П. Одинцом, яке отримує від царя «легку-царську платню – 300 карбованців, сукна, дорогі тканини та інші подарунки». Невдовзі запорожців прийняли у Боярській думі. А в царській грамоті Михайло Романов запевнив козаків у тому, що вони можуть бути удостоєні його ласки та жалування. П. Сагайдачний услався як видатний державний діяч. За його гетьманування 1617 р. Військо Запорізьке увійшло до Європейської ліги для боротьби проти Порти. Прагнучи створити могутній анти турецький союз, Сагайдачний установив дипломатичні зв'язки з Московською державою, Грузією, Іраном.

Воюючи з татарами і турками, Конашевич «забув», що й Польща була ворогом України, бо продовжувала дужче й міцніше пригноблювати селянство, обмежувати права українського народу, утискувати православну віру.

Сагайдачний вважав, що у цей час виступати проти Польщі зі зброєю неможливо, бо цим обов'язково скористаються бусурмани, щоб зовсім спустошити Україну. На його думку, єдине, що могло запобігти знищенню української нації – це розвиток її культури.

У 1614 році П. Сагайдачний прибув до Києва та заснував у цьому місті школу. Він знав, що народ повинен мати багато вчених, освічених людей, щоб уміти оборонятися перед ворожими напастями. У 1614 році разом з однодумцями придбав друкарню Балабанів, а вже в 1615 р. надрукували першу книжку.

Свідченням надзвичайної цілеспрямованості П. Сагайдачного в політичній діяльності задля розширення прав українського народу була підтримка гетьманом православної церкви. Він був ініціатором відновлення вищої ієрархії православної церкви, фактично втраченої після Берестейської унії. Це здійснювалося спільними зусиллями Київського братства та козаків, відносини між якими стали особливо тісними після вступу всього Війська Запорізького до братства.

Відкритий вступ Війська Запорізького до братства мав для українського визвольного руху важливе значення. Він засвідчив, що козацтво підтримує братський рух і готове захищати його зброєю від будь-яких утисків і переслідувань. Завдяки цьому в 1620 р. стало можливим повернення православної церкви її ієрархів.

Для цього було запрошено Єрусалимського патріарха Феофана, коли той повертався з Москви. Сагайдачний з козаками перестрів його біля Московського кордону. Патріарх висвятив нового київського митрополита Йова Борецького та кількох єпископів. Козацькій загін, що постійно перебував при патріархові, не дав можливості польській владі заарештувати

Феофана, і коли той завершив свою місію, його з почестями перепровадили до молдовського кордону.

Відновлення ієрархії православної церкви в Україні польський уряд не визнавав, проте до каральних дій не вдався, бо Польща перебувала у стані війни з Туреччиною.

Конашевич склав заповіт, за яким великі суми грошей, усі свої маєтки відписав на різні благодійницькі цілі – Львівському та Київському братству «на науку і на навчання, різним церквам та монастирям на розвиток».

Отже, Петро Конашевич-Сагайдачний – видатний державний діяч, досвідчений політик, талановитий дипломат та блискучий полководець. Людина мудра, твердої волі, непохитна, мужня та великий патріот України..

Література:

1. Аркас М. В. [Історія](#) України - Руси. - К.: Либідь, 1996 . - 258 с.
2. Болдирев О. В. Історичні особистості України. - Одеса: Маяк, 1993 . - 324 с.
3. Грабовський С. І Нариси з історії українського державотворення. - К.: Генеза. - 1995. - 289 с.
4. Малий словник історії України / В. Смолій, С. Кульчицький, О. Майборода та ін. - К.: Либідь, 1997. - С. 351-352.
5. Мельничук Я.Д. Козацькі ватажки і гетьмани України. - Львів, - 1991. - 173 с.
6. Мірончик В.Д., Ігошкін Г.С. Історія України. - К.: МАУП. - 2002. - 328с.
7. Субтельний О. Історія України. - К.: Либідь. - 1994. - 736 с.

Чабак А., студент ЛьвДУВС
Науковий керівник – **Гетьманчук М.П.**,
доктор історичних наук, професор
(*Львівський державний університет
внутрішніх справ*)

РОЛЬ КРИМІНАЛІТЕТУ ТА КРИМІНАЛІЗОВАНИХ ЕЛІТ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

Яким було українське суспільство напередодні війни? Від відповіді на запитання залежить розуміння того, чому гібридна війна з боку РФ мала успіх на перших етапах інвазії. Цей успіх має два ґрунтовні фактори: 1) наявність у соціальній структурі «хитких сегментів»; 2) сформована за проектом Кремля «п'ята колона». Остання була чимось доволі аморфним. І ми переконані, що між паперовими звітами тих, хто керував процесом і розпоряджався грошима, та реальністю був значний розрив. Але на руках у Путіна був ще один козир: він контролював кримінальну еліту України, яка вже на той часу перетворилася і на бізнес-еліту, і на політичну еліту. Проте досвід кримінологічних спостережень дозволяє стверджувати: колишніх злочинців не буває. Можна змінити одяг, стиль життя, навчитись більш-менш вимовляти якісь «важливі» слова, проте фундаментальні особистісні структури залишаються тією константою, що і визначає соціальні дії суб'єкта.

Кримінологічний аналіз українського суспільства та динаміки подій останніх десятиліть дозволив нам зробити нестандартні висновки. Сутність полягає у такому:

- в Україні протягом багатьох десятиліть відбувалась кримінальна революція. Коли у «неспокійні» 1990-ті рр. бандити, організовані злочинні угруповання (ОЗУ) ділили території, прибутки та бізнеси. У 2000-ні рр. кримінальні практики масово поширилися на владні кола, бізнес-еліти; кримінальне свавілля підім'яло під себе правоохоронні органи, й кримінальна революція остаточно перемогла.

- Прихід до влади Януковича, його переможна хода від завгара до губернатора, потім до прем'єр-міністра і, нарешті, президента не є випадковістю, а частиною та наслідком кримінальної революції. Це ж саме стосується захоплення влади кримінальними елементами в багатьох регіонах України.
- Як підсумок соціальної мутації сформувалося кримінальне суспільство. Тепер немає сенсу вбивати конкурентів та розчищати собі дорогу підривом автомашини опонента. Усе можна купити за гроші, включаючи суддів геть усіх інстанцій, прокурорів та генералів, депутатів та міністрів. Корупція стає символом та органічною сутністю нової соціальної системи, кримінальні відносини заповняють майже усі клітини суспільного організму.

Що саме притягувало кремлівських проектантів у особах з кримінальною вдачею? Люди, у яких сформувався кримінальний тип особистості дійсно є іншими. Ми зібрали у таблицю кілька характерних рис подібності.

Деякі риси кримінальної особистості

Ціннісний блок	Перевернута шкала цінностей. Людське життя, гідність, батьківщина не є значущими позиціями. На першому місці – гроші, егоїстичні та гедоністичні цінності.
Соціальна філософія	Вважають, що належать до обраного кола людей, яким «усе можна», з презирством ставляться до звичайних «роботяг» і тих, хто шанує закони. Сильна особа, за їх філософією, завжди є правою. Отже, можуть підкорятися (як у вовчій зграї) хіба що більш сильному і жорстокішому лідерові.
Соціальна відповідальність	Не схильні турбуватися про будь-кого. Брехливі, не звикли виконувати зобов'язання, якщо вони не стосуються слова, даного кримінальним авторитетам. Дотримуються систем зобов'язань у межах кримінальної ієрархії та кримінальної субкультури; їхні «поняття» заміщують закони.
Соціальні комунікації	У стосунках між людьми визнають жорстокість та насильство, схильні до садистичного типу відносин.
Мораль	Не визнають загальновизнані моральні норми або імітують дотримання правил, якщо це є частиною брехні та омани. Можуть слідувати кодексам честі, що прийняті у кримінальному співтоваристві (проте не обов'язково і

Із людьми, які є носіями зазначених якостей, зручно вести справу, яка торкається злочину, зради, аморального вчинку тощо. Головне аби була взаємна зацікавленість, система «обміну цінностями», ситуація «кримінального симбіозу». Симбіоз є справжнім, коли обидві сторони мають спільний знаменник. Ми переконані, що російська верхівка має ознаки злочинного угруповання. І в Україні ці люди шукали подібних до себе, що не було складним з огляду на підсумки кримінальної революції.

Основна гіпотеза полягає в тому, що В. Путін є природженим політичним злочинцем. Це є відправною точкою його агресивної політики і мірилом, з яким від підходить до контрагентів. В. Ющенко пригадував як складно йому було на очних зустрічах починати діалог з В. Путіним, російський президент довго мовчав і давав можливість Ющенку брати ініціативу на себе. Очевидно, що вони були зовсім різними людьми; з такими фігурантами Путіну було не приємно мати справу через особисті причини – це категорія «інших» людей, а він вільно себе počував з такими типажам, як Сільвіо Берлусконі, схильного до авторитаризму та ролі «хрещеного батька». Очевидно, легко і не вимушено Путін себе počував з Януковичем, тут відбувся дует споріднених душ. Є свідчення і підстави вважати, що Путін «вираховував» Януковича від початку свого перебування на посаді президента РФ. Донецький злодюжка задовольняв його на сто відсотків.

Ідея «*homo delinquens*» - людини злочинної за своєю біологічною природою або «природженого злочинця» належить Чезаре Ломброзо. Теорія не є новою, це одна з перших кримінологічних доктрин, яка була багато разів і спростованою, і відродженою на нових рівнях наукового пізнання. Власне кримінологічне співтовариство заперечувало той факт, що за формою черепа за зовнішніми ознаками можна класифікувати злочинців і впевнено виділяти їх від загалу. На сьогодні ця тема не є закритою, дослідження тривають і заглиблюються і приховані біопсихічні структури організму людини.

Ломброзо переважно досліджував поведінку відомих терористів-анархістів, бунтарів, нігілістів та революціонерів, які чинили криваві та безглузді замаху на відомих політиків та коронованих осіб XIX ст. Ломброзо казав, що тиранія є звичкою, яка із часом стає хворобою».

Наскільки часто зустрічаються люди, що мають природжені властивості політичних злочинців? Категорія цих людей, на наш погляд, є доволі широкою, можливо, це пояснюється природою *Homo sapiens* та умовами соціальної еволюції, прагненням до необмеженого панування, садистичними мотивами, які вкорінені у психіці чималої кількості людей. Ці люди ще з дитинства проявляють жадобу до влади, але не всім судиться зійти на вершини й безконтрольно панувати.

Пережесний аналіз особистостей відомих тиранів, вславлених чисельними і масштабними злочинами, дозволяє виділити принаймні шість груп факторів, які їх позначають. Вони зібрані до таблиці з відповідними поясненнями.

Ознаки політичних злочинців

Ознаки	Зміст
Злочинні дії	Зовнішні вияви девіантності, визначальна ознака. Особа «на троні» приймає рішення, вчиняє дії, веде політику, спонукає до дій інших осіб у спосіб, що за змістом і наслідками суттєво відхиляється від узвичаєного в даний історичний період. Відхилення мають вектор у бік цинізму, брутальності, жорстокості, нелюдяності.
Моральний ідіотизм	Термін почав використовувати ще Ломброзо. Означає суттєві проблеми з емоційним інтелектом, нерозуміння почуттів, переживань і страждань власних жертв, оточення.
Психопатії	Системний хворобливий психологічний стан людини, відхилення від соціокультурних норм поведінки, що виникає у підлітковому або ювенальному віці, зберігається впродовж тривалого часу та призводить до упадку та виснаження.
Психози	Різноманітні психіатричні захворювання. З абсолютною точністю анамнези встановити складно, але у істориків є, як правило, припущення щодо симптоматики шизофренії, параної у найбільш кривавих диктаторів. Можуть розвинути на ґрунті сифілісу,

	падучої, стресу (переляк у дитинстві), травми голови.
Сексопатія	Ненормальні стосунки з протилежною статтю, пара філії, гомосексуалізм. Доволі поширена ознака, що засвідчує системний характер девіантності природжених політичних злочинців.
Некрофілія	Риса політичних злочинів, що була досліджена психоаналітиком Е. Фроммом на прикладі Гітлера. Підсвідомий потяг до смерті, всього механічного, неживого.

Є усі підстави вважати, що В. Путін належить до когорти природжених політичних злочинців, бо доволі чітко простежуються п'ять їх шести ознак. Ця людина як політик і можновладець робить речі, які неприпустимі у ХХІ ст. Путін може добре заробляти тактичні сценарії та технічні питання. Проте злочинець завжди виграє стратегічно, бо світ влаштовано на інших принципах, ніж злочинний вертеп.

Біографії «природженого злочинця» відрізняється від кар'єри професійного або «звиклого злочинця» тим, що у дитинстві зовсім не обов'язковими є контакти з кримінальним середовищем, тобто «диференційовані зв'язки», які американський кримінолог Едвін Сазерленд вважав причиною початку кримінальної кар'єри. Кримінологи дуже уважно вивчають період дитинства у майбутніх «серійників» або масових вбивць, намагаючись відшукати ранні індикатори відхилення від норми.

Справжня біографія Путіна є державною таємницею РФ, як і усе, що супроводжує його особисте життя. Там може бути прихованим багато цікавого для психоаналітиків та кримінологів. Наприклад, є версія, що у підлітка з'явився таємний покровитель. І такий собі суб'єкт опікувався Володею багато років, влаштував до юридичного факультету Ленінградського державного університету, придбав юнакові автомобіль, а потім прилаштував до системи КДБ. Але останнє повністю збігалось з бажанням самого Володі. Що б це означало? Психологічна компенсація вихідця із «соціального дна», сподівання на ситу кар'єру? А може це є прихований садизм? Бажання відчинити двері у кімнату, де твориться зло?

Серйозні речі довкола Путіна почали відбуватися, коли він посів посаду директора ФСБ(1998). Якщо людина генетично є злочинцем, то, отримавши інструменти скоєння злочину, він не втримається, аби не застосувати їх. У той період відбулися такі «загадкові» смерті та злочинні дії, які правоохоронні органи «не змогли» розслідувати:

1. Вбивство головного редактора журналу «Юридический Петербург сегодня» А. Левіна-Уткіна (20 серпня 1998р.)
2. Вбивство у дворі Центральної мечеті Махачкалі муфтія Дагестану Саїд-Муххамада Абубакарова та його брата (21 серпня 1998р.)
3. Вбивство радіокерованою мірою президента АТ «Петербургская топливная компания», кандидата (у минулому) на пост губернатора Санкт-Петербургу Д. Філіппова (помер 13 жовтня 1998р. від ран, отриманих 10 жовтня)
4. Поранення в Санкт-Петербурзі М. Ошєрова – радника та спонсора Г.Сєлезєєва (16 жовтня 1998р.)
5. Вбивство у Санкт-Петербурзі Г. Старовойтової (20 листопада 1998р.)
6. Замах на вбивство першого заступника префекту Центрального округу Москви П. Бірюкова (28 листопада 1998р.)
7. Вбивство у Чечні трьох англійців та одного новозеландця
8. Вибух авто біля посольства США в Москві (17 січня 1999р.)
9. Вбивство у Москві редактора журналу «Российский адвокат» А. Полякова (4 березня 1999р.)
10. Викрадення у Грозному повномочного представника МВС Росії генерала Шпигуна (5 березня 1999р.)
11. Погром у синагозі у Новосибірську (в ніч із 8 на 9 березня 1999р.)
12. Вибух на ринку у Владикавказі, коли загинуло 60 осіб і близько 100 отримали поранення (19 березня 1999р.)
13. Спроба обстрілу з гранатомета амбасад США у Москві (28 березня 1999р.)

14. Вбивство у Махачкалі заступника генерального прокурора Дагестану К.Булатова (31 березня 1999р.)

Прихід Путіна до влади було позначено кривавим шлейфом вбивств, терору, війни. Другу чеченську війну він почав вже у грудні 1999р., і це зробило Путіна популярним в Росії, він без перешкод виграв президентські вибори навесні 2000р.

Війни у Чечні, Грузії, з Україною виявили повною мірою моральний ідіотизм, який і раніше простежувався доволі послідовно. Масштаби російсько-української війни є набагато більшими, ніж те зло, яке Путін чинив раніше. Мільйонами людей вона зламала долі, не менше мільйона з біженцями з Криму та Донбасу, десятки тисяч поранено, багато тисяч військових і мирних жителів є загиблими. Зруйнована промисловість Донбасу, бізнес зруйнований, економічна криза охопила і Україну, і Росію, люди залишаються без роботи та кусня хлібу...

Ще дві типові для злодія-психопата риси: злісність та мстивість. Путін ніколи не забуває тих, хто його «образив» або зачепив «за живе». І не вибачає. Путін показав свою сутність, що лежить далеко за межами свідомої нормальної людини. Багато хто після українських революцій передрікав: «Путін цього не забуде і помститься». Україна для нього перетворилася на щось особисте та ірраціональне: жадоба помсти і крові затьмарює очі диктатору.

Шкода І., студентка групи ЖР-32
НУ “Львівська політехніка”
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент
(НУ “Львівська політехніка”)

ДЕМОКРАТИЧНА ДУМКА У РОЗБУДОВІ ДЕРЖАВНОСТІ МЕДІА-ОЧИМА

Сьогоднішні медіа формують певні ціннісно-сміслові моделі для засвоєння суспільством і таким чином мають можливість трансформувати традиційну систему духовного виробництва в певному напрямі, з приводу чого в розвинутих суспільно-політичних системах панує теза, що той, хто володіє засобами масової інформації, володіє громадською думкою.

Варто зазначати, що питанням взаємодії влади і засобів медіа присвячені відомі праці науковців, як: В.Здоровеги, В.Лизанчука, А.Москаленка, Г.Почепцова, В.Різуна, А.Чічановського, В.Шкляра, Т. Приступенко та ін. Щодо проблем формування і реалізації сучасної державної інформаційної політики досліджують вчені – О.Гриценко, Г.Почепцов, С.Чукот тощо. Медіа, як важливий соціальний інститут, істотно впливають на політичні процеси у суспільстві. Оскільки, конституційно закріплена свобода слова, відсутність цензури дають можливість журналістам всебічно висвітлювати важливі події та явища. Однак, свобода слова на медіа-каналах не означає вседозволеність та безвідповідальність. Надто вільна поведінка зі словом може мати негативні соціальні наслідки, деформувати політичну, соціальну, економічну, культурну орієнтацію суспільства і кожного громадянина.

Влада та медіа можуть бути спрямовані на руйнування демократичних інститутів і процесів, а може бути використано для підтримки демократії.

На сьогоднішній день сучасні медіа повністю контролюють поширення інформації, що визначає наші уявлення, установки і в кінцевому результаті

нашу поведінку. Вони повністю перетворилися на один з найважливіших інститутів сучасного суспільства. Виконуючи різноманітні функції, такі як: інформування населення про події, що відбуваються в країні та світі; функції освіти та соціалізації; реклами; розваг; наукового і культурного просвітництва, вони разом з тим, почали навмисно фабрикувати повідомлення, що змінюють реальну соціальну дійсність, і з тим чи іншим успіхом стали намагатися маніпулювати масовою свідомістю.

Політична реальність постійно відтворюється діями членів суспільства. Розвиток медіа, особливо електронних, поява мережі глобальних інформаційних систем мають не лише технологічне і економічне значення. В сучасному світі медіа виступають окремим політичним гравцем, бо отримують владу стверджувати, нав'язувати та відстоювати свою точку зору і примушують інших гравців діяти, виходячи з цього. Політична комунікація стає визначальним фактором розвитку всіх інститутів сучасного українського суспільства.

Медіа-канали виражають і формують громадську думку, яку прийнято розглядати як колективне судження людей, в якому ставлення до подій і явищ виявляється у формі схвалення, осуду або вимоги. Громадська думка формується в процесі руху інформації в суспільстві, відображає людське буття, суспільну практику людей і виступає як регулятор діяльності. Вона створюється під впливом буденної свідомості (включаючи соціальну психологію), емпіричних знань, навіть забобонів, а також науки, мистецтва, політики і, зрозуміло, всіх джерел масової комунікації.

Будучи станом суспільної свідомості, громадська думка є ніби посередницею між свідомістю і практичною діяльністю людей. Не підмінюючи ні однієї із форм суспільної свідомості, не спираючись на організовану силу як закон, не визначаючи цілей, як це робить програма, громадська думка з допомогою специфічних засобів, шляхом схвалення або осуду, захоплення чи зневаги, акцентування інтересів, раціональної та

емоційної оцінки людей і їхніх учинків сприяє трансформації тих чи інших ідей у конкретні вчинки.

З проголошенням України незалежною державою перед журналістами відкрилася нова можливість репрезентувати власну українську національну журналістику.

Інформація стає вирішальною в управлінні суспільством, відтісняючи на другий план вплив грошей та державного примусу отже безпосередніми носіями і поширювачами знань та іншої значимої інформації на сьогодні і є медіа. Таким чином, завдяки засобам масової інформації формується громадська думка – стан масової свідомості, яка укладає в собі приховане чи явне ставлення різних соціальних спільнот до проблем, подій дійсності, щодо різних глобальних загальнолюдських проблем.

У період інформаційної війни, як ніколи раніше, медіа виконують роль форматора. А тому, сьогодні медіа відіграють одну з вирішальних ролей у формуванні суспільної свідомості.

Література:

1. Городенко, Л. М. Засоби масової комунікації у контексті громадської думки: формування, функціонування, жанрові прийоми / Л. М. Городенко. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://disser.com.ua/content/242464.html>.
2. Костирев, А.Г. Вплив ЗМІ на демократизацію політичного життя України / А.Г. Костирев // Нова політика. — 2006. — №6 - С.26-29.
3. Яковлев, Д.В. Масс-медиа и реальность: опыт политической трансформации / Д.В. Яковлев // Філософія, культура, життя: Зб. наук. пр. — Дніпропетровськ: Наука і світ, 1999. — Вип. 6. — С. 223 — 227.

Янішевська Н., магістр журналістики
НУ «Львівська Політехніка»
Науковий керівник – **Рак О.Ю.**,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
(НУ «Львівська Політехніка»)

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРВ'Ю В АВТОРСЬКИХ ТЕЛЕПРОГРАМАХ

Телевізійний вітчизняний простір сьогодні диференційований і це дозволяє глядачу обирати контент за принципом альтернативи. У виробництві телевізійного продукту працівники медіа все частіше орієнтуються на використання засобів інфотейменту, що особливо помітно на центральних та регіональних телеканалах. Левовою часткою медійного виробництва є реалізація авторських проєктів, більшість яких ґрунтуються на методі інтерв'ю як спосіб збору інформації та трансляції телепередачі у прямому ефірі чи записі.

Проблемою телевізійної журналістики, особливістю проведення інтерв'ю та психологічні аспекти авторської творчості займалися такі зарубіжні та українські науковці, як: Вальтер фон Ла Рош, З. Дмитровський, В. Здорова, Г. Кривошея, В. Іванов, В. Шкляр, Г. Почепцов, І. Лубкович та ін.; питанням праксеології вивчалися вченими Г. Поповим, Т. Пщоловський, Є. Сергєєва тощо.

Тема дослідження є актуальною, оскільки авторські телепередачі, за своєю сутністю, є суб'єктивним продуктом і сприймається глядачем на різних рівнях психіки. Складність створення й трансляції глядачеві не помітна з-за кадру, проте сам продукт – програма-інтерв'ю, кодується й декодується кілька разів у процесі транслявання й перцепції від ведучого-автора до споживача. Автор і ведучий програми готуючи свій випуск

використовує певні технології при зборі інформації, її опрацювання і трансляції, що дозволяє безпосередньо керувати процесом, бачити і виправляти помилки, виконувати завдання більш ефективно. Дослідник Г. Емерсон визначає ефективність як максимально корисне співвідношення між сукупними витратами та економічними результатами [3].

Особливістю роботи ведучого в ефірі трансформують поняття витрат та економічних результатів: результативність праці журналіста, ведучого у кадрі прямо пропорційна від взаємодії та комунікації з інтерв'юйованим. Що ефективніша підготовка та безпосередня комунікація суб'єктів інтерв'ю в ефірі, тим кращий результат по закінченню ефіру програми.

До прикладу візьмемо авторську програму журналіста Остапа Дроздова на телеканалі «Zik» – «Drozdov», яка пропонується у формі хард-ток-шоу, ґрунтується на методі інтерв'ю на різних етапах створення програми є ефективною у тому випадку, коли гість студії повно та чітко відповідає на запити й питання ведучого-журналіста. Праксеологічні особливості проведення інтерв'ю О. Дроздовим виявляються не лише у роботі за кадром, але й в ефірі телепередачі. Так, простежуємо специфічні технології та методи ведення ефірної бесіди у випусках програми «DROZDOV» в інтерв'ю із Генадієм Балашовим [4], Вадимом Рабіновичем [5], Андрієм Новаком [6], Олексієм Арестовичем [7], Русланом Кацабою [8] та іншими. Можемо стверджувати, що у цій авторській програмі метою та самоціллю є не так ефективність, як доцільність питань, методу та технологій інтерв'ювання, адже вагомий чинник у передачі – передати особливості теми, проблематики та діяльності гостя, що разом із ведучим по факту створює контент випуску програми. Тут важливим завданням для ведучого є доцільно й адекватно використовувати інформаційні матеріали.

Науковець Я. Зеленецький ототожнює ефективність і доцільність [2], розглядає ефективність, вигідність й економічність як основні критерії ефективної діяльності. Раніше ці критерії не розділялися при дослідженні

діяльності, проте в новітніх формах трансляцій медіа, ця диференціація є просто необхідною.

Яскравість, оригінальність, авторського дискурсу прямо залежні від культури, ерудованості та широти світогляду автора телевізійного продукту. Автор на телебаченні – це «творець передачі, фільму чи будь-якого іншого екранного продукту, що є результатом колективної праці, плодом синтетичного телевізійного мистецтва» [3, с.156].

Праксеологія роботи журналіста специфічна також у формі відображення інформації. У випадку роботи над авторською телепрограмою зміст передує формі, він, передусім, є формотворчим чинником, що визначає вектор ефірного розвитку та динаміки програми. Задум автора-журналіста – це передати певну характеристику особи гостя програми, його діяльності, акцентувати на конфліктній детермінанті, що чітко простежуються в ефірному діалозі.

Особливості представлення телевізійній аудиторії та вітання гостя у студії, специфіка як ведучий розповідає про респондента, на чому акцентує увагу буде ключовим для співрозмовників та глядачів впродовж усієї ефірної бесіди. Ведучий, готуючись до чергового випуску програми, заздалегідь знайомий із респондентом і на певному рівні взаємодіє із ним ще до ефіру. Тут вагомим праксеологічним фактором є інтертипні відносини, що можуть бути сформовані задовго до студійного інтерв'ю, що часто є сприятливим фактором комунікативної взаємодії.

Ілюстрацією налагодження контакту ведучого з гостем є програма «В гостях у Дмитрія Гордона», де ведучий-автор використовує стилістично-виражальні засоби мовлення, відходить від основної інформаційної сюжетної канви розмови до вираження суб'єктивних оціночних моментів, аби виявити суть проблеми, яку обговорюють із запрошеним гостем-експертом. Дмитро Гордон використовує стиль вільного, проте структурованого за хронологією чи фактажем інтерв'ю, використовуючи багато типів запитань, зокрема контекстуальних й риторичних: «там не до філософії було, правда?» [0].

Власне такі приклади сповна ілюструють праксеологічні особливості роботи журналіста чи ведучого під час інтерв'ю. Зокрема, визначають їх як спеціалізовані, динамічні та такі, які ґрунтуються на інтертипних відносинах.

Отже, можна констатувати, що праксеологічні особливості проведення інтерв'ю в авторських телепрограмах є специфічними з боку телевізійного виробництва та орієнтованості автора програми на його наповнення, зміст, а також внутрішніх інтенцій у проведенні ефірного інтерв'ю.

Література:

1. Эмерсон Г. Двенадцать принципов производительности / Г. Эмерсон // Управление – это наука и искусство. – М. : Экономика, 1992. – С. 87–114.
2. Лала О. М. Історична ретроспектива взаємозв'язку ефективності, надійності та якості системи управління [Електронний ресурс] / О. М. Лала. – 2009. [Електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2009_3/7.pdf. – Назва з екрана.
3. Яковець А. В. Телевізійна журналістика: теорія і практика [Текст] / А. В. Яковець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 240 с.
4. DROZDOV: Гість Остапа Дроздова – Геннадій Балашов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=uJks53fE2Ww>. – Назва з екрана.
5. DROZDOV: Гість Остапа Дроздова – Вадим Рабінович. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=wXpCMC94rI>. – Назва з екрана.
6. DROZDOV: Гість Остапа Дроздова – Андрій Новак. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nvUsD8hETy4>. – Назва з екрана.
7. DROZDOV: Гість Остапа Дроздова – Олексій Арестович. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=TI8le1gsi6Y>. – Назва з екрана.
8. DROZDOV: Гість Остапа Дроздова – Руслан Коцаба. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=X1wM5mGjYeE>. – Назва з екрана.
9. В гостях у Дмитрия Гордона. Борис Березовский. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=yqTUqYuKPVM>. – Название с экрана.